

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPOÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 15200/I/2011/1966334132

**EKONOMIKA SR PO R. 2000 – HODNOTENIE ÚČINNOSTI HOSPODÁRSKEJ
POLITIKY**

Diplomová práca

2011

Bc. Peter Plevka

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**EKONOMIKA SR PO R. 2000 – HODNOTENIE ÚČINNOSTI
HOSPODÁRSKEJ POLITIKY**

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska politika

Študijný odbor: 3.3.1 Národné hospodárstvo

Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky

Školiteľ: doc. Ing. Mária Blašková, CSc.

Bratislava 2011

Bc. Peter Plevka

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Peter Plevka
Študijný program: hospodárska politika (Jednoodborové štúdium, inžiniersky II. st., externá forma)
Študijný odbor: 3.3.1 Národné hospodárstvo
Typ záverečnej práce: Inžinierska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Ekonomika SR po r. 2000 – hodnotenie účinnosti hospodárskej politiky

Anotácia: Diplomová práca obsahuje hodnotenie účinnosti hospodárskej politiky po roku 2000, čoho obrazom je vývoj ekonomiky Slovenskej republiky. Hodnotí dosah opatrení a vplyv štátnych zásahov na vývoj vybraných makroekonomických ukazovateľov v období od roku 2000 až po súčasnosť. Sledované obdobie sme rozdelili na tri etapy. Prvá etapa obsahuje vývoj od roku 2000 po vstup do Európskej Únie v roku 2004. Druhá etapa sa sústredila na obdobie od vstupu Slovenskej republiky do EÚ po jej vstup do eurozóny v roku 2009. Tretia etapa uvádza vývoj ekonomiky od vstupu do eurozóny po súčasnosť, ktorá je poznačená globálnou hospodárskou krízou. Cieľom práce bolo hodnotenie vývoja ekonomiky a účinnosti hospodárskej politiky a navrhnutie možných východísk ako sa čo najefektívnejšie dostať z krízy za pomoci využitia nástrojov hospodárskej politiky.

Vedúci: doc. Ing. Mária Blašková, CSc.
Katedra: KHP NHF - Kat.hospodarskej politiky NHF
Vedúci katedry: prof. Dipl. Ing. Mikuláš Luptáčík, Dr.

Dátum zadania: 06.10.2010

Dátum schválenia: 15.04.2011

prof. Dipl. Ing. Mikuláš Luptáčík, Dr.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

V Bratislave, dňa 22.6. 2011

(podpis študenta)

PodĎakovanie

Touto cestou vyslovujem podĎakovanie pani Doc. Ing. Márii Blaškovej, CSc. za trpezlivosť, pomoc, odborné vedenie, cenné rady a podnetné pripomienky pri spracovaní témy mojej diplomovej práce.

V Bratislave, dňa 22.6.2011

(podpis študenta)

ABSTRAKT

PLEVKA, Peter Bc.: *Ekonomika SR po r. 2000 – hodnotenie účinnosti hospodárskej politiky*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Doc. Ing. Mária Blašková, CSc. – Bratislava: NHF EU, 2011, 87 s.

Hodnotenie vývoja ekonomiky Slovenskej republiky a účinnosti hospodárskej politiky uplatňovanej po roku 2000 až po súčasnosť bolo cieľom diplomovej práce. Na jeho dosiahnutie bolo potrebné preštudovať a zhodnotiť teoretické východiská ako aj súčasný stav poznania v tejto oblasti. Práca je rozdelená do piatich kapitol. Obsahuje 22 grafov, 16 tabuliek a 2 prílohy. Prvá kapitola je venovaná teoretickým východiskám hospodárskej politiky so zameraním sa na jej nositeľov, ciele, nástroje a spôsoby merania účinnosti hospodárskej politiky. V ďalšej časti charakterizujem vývoj ekonomiky v Slovenskej republike za obdobie rokov 2000 – 2010 pomocou vybraných ukazovateľov a hodnotím dopady štátnych zásahov na tieto ukazovatele. Záverečná kapitola sa zaoberá analýzou týchto ukazovateľov. Výsledkom riešenia danej problematiky je zhodnotenie realizácie hospodárskej politiky ako aj naznačenie možných východísk ako sa čo najefektívnejšie dostať z krízy za pomoci využitia nástrojov hospodárskej politiky.

Kľúčové slová:

Nástroje hospodárskej politiky. Ekonomický rast. Inflácia. Nezamestnanosť. Platobná bilancia. Fiškálna politika. Menová politika.

ABSTRACT

PLEVKA, Peter Bc.: *Economy of SR after the year 2000 - evaluating the effectiveness of economic policy.* – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. – Theses Tutor: Doc. Ing. Mária Blašková, CSc. – Bratislava: NHF EU, 2011, 87 pages.

The aim of this thesis was the evaluating of the development of the Slovak economy and efficiency of economic policy applied from the year 2000 to date. In order to achieve this it was necessary to study and evaluate the theoretical background as well as the current state of knowledge in this field. The work is divided into five chapters and contains 22 charts, 16 tables and 2 appendices. The first chapter is devoted to the theoretical foundations of economic policy, focusing on its owners, objectives, tools and ways to measure the effectiveness of economic policy. The next section describes the development of the economy in the Slovak Republic for the period 2000 - 2010 using selected indicators and it assesses the impact of state intervention towards these indicators. The final chapter deals with the analysis of these indicators. The results of addressing the problem is to evaluate the implementation of economic policy as well as an indication of the possible ways of how to most effectively get out of the economic crisis through the use of economic policy instruments.

The keywords:

Economic Policy Instruments. Economic Growth. Inflation. Unemployment. Balance of Payments. Fiscal Policy. Monetary Policy

OBSAH

ÚVOD	9
1. SÚČASNÝ STAV POZNANIA RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	11
1.1. VYMEDZENIE HOSPODÁRSKEJ POLITIKY AKO TEORETICKEJ DISCIPLÍNY A PRAKTICKEJ ČINNOSTI	11
1.2. CIELE, NÁSTROJE A NOSITELIA HOSPODÁRSKEJ POLITIKY	15
1.2.1. <i>Ciele hospodárskej politiky</i>	15
1.2.1.1 Ekonomický rast	17
1.2.1.2 Nezamestnanosť	21
1.2.1.3 Inflácia	24
1.2.1.4 Vonkajšia rovnováha	26
1.2.2. <i>Nositelia hospodárskej politiky</i>	27
1.2.3. <i>Nástroje hospodárskej politiky</i>	29
1.3. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ MERANIA ÚČINNOSTI HOSPODÁRSKEJ POLITIKY	35
1.3.1. <i>Magický štvoruholník</i>	35
1.3.2. <i>Ratingové hodnotenie</i>	36
2. CIEĽ PRÁCE	38
3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	39
4. VÝSLEDKY PRÁCE	40
4.1 VÝVOJ EKONOMIKY SR V OBDOBÍ PRED VSTUPOM DO EÚ	40
4.1.1. <i>Ekonomický rast</i>	41
4.1.2. <i>Inflácia</i>	44
4.1.3. <i>Nezamestnanosť</i>	47
4.1.4 <i>Vonkajšia rovnováha</i>	50
4.2 VÝVOJ EKONOMIKY SR V OBDOBÍ OD VSTUPU DO EÚ PO VSTUP DO EUROZÓNY	53
4.2.1 Ekonomický rast	54
4.2.2 Inflácia	58
4.2.3 Nezamestnanosť	62
4.2.4 Vonkajšia rovnováha	64
4.3 VÝVOJ EKONOMIKY SR V OBDOBÍ PO VSTUPE DO EUROZÓNY PO ROKU 2009 A DOPADY GLOBÁLNEJ HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA EKONOMIKU	67
4.3.1 Ekonomický rast	67
4.3.2 Inflácia	70
4.3.3 Nezamestnanosť	72
4.3.4 Vonkajšia rovnováha	74
5. DISKUSIA	77
ZÁVER	80
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	82
PRÍLOHY	88

Úvod

S problematikou vývoja svetového aj domáceho hospodárstva sa stretávame každodenne, či už v médiách alebo v bežnom živote. Hospodárska politika štátu ovplyvňuje chod celej krajiny a vplýva na životnú úroveň celého obyvateľstva krajiny, zamestnanosť obyvateľstva, vývoj cien a pod. a tak sa dotýka každého jedného občana krajiny. Problematika hospodárskej politiky je veľmi obširná a predstavuje v súčasnosti v podstate jednu celú vedeckú oblasť záujmu. Od začiatku transformácie a nastolenia trhového hospodárstva sa táto téma dostáva čím ďalej, tým viac do popredia z hľadiska záujmu aj bežných občanov.

Hospodárska politika SR ako taká mala v sledovanom období niekoľko hlavných úloh. Na začiatku sledovaného obdobia to bola stabilizácia makroekonomického prostredia. V ďalšom období to bola integrácia do Európskej Únie s výhľadom potenciálneho vstupu do menovej únie. Na ceste k tomuto cieľu stálo Slovensku niekoľko prekážok, ktoré musela vtedajšia vláda riešiť. Po jej zvýšenom úsilí sa však Slovensko zaradilo medzi krajiny, ktoré podpísali prístupovú dohodu k EÚ platnú od 1. mája 2004.

Integračný proces Slovenskej republiky do európskych štruktúr úspešne pokračoval do štádia vyššieho stupňa integrácie a to vstupu do eurozóny. Na to však bolo potrebné splnenie náročných maastrichtských kritérií, ktoré sa skladajú z fiškálnej a menovej časti. Splnenie týchto kritérií bolo výsledkom dlhodobých opatrení zo strany štátu.

V roku 2008 sa väčšina rozvinutých krajín dostala do recesie. Svetový obchod sa začal prepadať medzinárodné finančné toky sa oslabovali. Vplyvom zhoršenia externého prostredia bola aj slovenská ekonomika na sklonku roka 2008 zasiahnutá globálnou hospodárskou krízou. Po dlhom a vysokom raste hrubého domáceho produktu sa ekonomická aktivita prepadla a s určitým oneskorením začala rásť aj nezamestnanosť. Kríza teda mala výrazne negatívne dopady na hospodársku a sociálnu situáciu väčšiny populácie, čo malo za následok aj ohrozenie existencie niektorých obyvateľov a vážne psychické dôsledky. V tomto prostredí vznikajú pre vládu nové úlohy ako čeliť týmto dôsledkom. Museli byť stanovené také ciele hospodárskej politiky, ktoré by pružne reagovali na nepriaznivú situáciu a ktoré by zabezpečovali stabilitu makroekonomického prostredia.

Diplomová práca preto analyzuje hospodársku politiku pomocou sledovania jej hlavných cieľov – ekonomický rast, inflácia, nezamestnanosť a vonkajšia rovnováha v troch obdobiach. Prvé obdobie je ohraničené rokom 2000 a rokom 2004, čo bol rok vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Druhá časť zachytáva obdobie od roku 2005 do roku 2008, čo bol rok vypuknutia krízy a zároveň rok, v ktorom končilo použitie slovenskej koruny ako platidla. Od 1.1. 2009 platí ako jednotná mena na Slovensku euro a zavedenie tejto meny malo takisto dôsledky na slovenskú ekonomiku.

1. Súčasný stav poznania riešenej problematiky

1.1. *Vymedzenie hospodárskej politiky ako teoretickej disciplíny a praktickej činnosti*

Ekonómia je vedou, ktorá je veľmi úzkym spôsobom previazaná s vedou politickou. Je možné pozorovať, že pokiaľ ekonómovia diskutujú o rôznych politických otázkach, vyslovujú zároveň určité „hospodársko-politické“ odporúčania. Ekonómia sa zaoberá otázkami, ktoré majú bezprostredný vplyv na blahobyť ľudí a preto je teda vedou politickou. Hospodárska politika vlády má na ekonomiku zásadný dopad a je možné konštatovať, že politika ovplyvňuje ekonomiku a jej výsledky majú spätné dopad na osudy politikov¹.

Antonín Slaný² vo svojej publikácii uvádza, že pojem hospodárska politika zahŕňa dve samostatné oblasti – hospodárstvo a politiku, medzi ktorými je úzka vzájomná súvislosť. Z krátkodobého hľadiska zvykne dochádzať k prevahe politicky motivovaných opatrení, z dlhodobého hľadiska sa dôležitosť ekonomických aj politických opatrení vyrovnáva. Pokiaľ k tomu nedochádza, dochádza k stagnácii v spoločnosti alebo k spätnému vývoju. Luděk Urban³ definuje hospodársku politiku ako činnosť, pri ktorej vláda (štát) používa určitých nástrojov, aby ovplyvnila ekonomický a sociálny vývoj (ekonomiku ako celok alebo jej časť), pričom sa snaží dosiahnuť určité ciele. Podľa neho sa hospodárska politika používa vo dvojakom zmysle, a to ako praktická činnosť a vedná disciplína.

Hospodárska politika ako praktická činnosť je aktivita vlády (avšak nielen jej), ktorá sleduje určité hospodárske ciele. Vláda v demokratickej krajine, ktorá musí získať podporu v parlamente, zavádza alebo ruší určité dane, zostavuje štátny rozpočet, ktorého objem a štruktúra pôsobí na ekonomický vývoj zeme, realizuje opatrenia na podporu malého a stredného podnikania a pod. Tieto a ďalšie hospodárskopolitické opatrenia sú spravidla súčasťou ekonomického programu vlády, ktorý je orientovaný na dlhšie (volebné) obdobie.

¹ HOLMAN, R.: *Ekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2002, str. 3.

² SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 86-87.

³ URBAN, L. a kol.: *Hospodárska politika*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1994, str. 9.

Čo sa týka teoretického vymedzenia hospodárskej politiky, zaoberá sa činnosťou jednotlivca, spoločnosti a štátu, ktoré súvisia tak s tvorbou, ako aj spotrebou hospodárskych statkov, t.j. tovarov a služieb určených k uspokojeniu potrieb, to znamená na konečné použitie⁴. Jej predmetom je výskum a vysvetlenie javov praktických hospodárskych aktivít. Na tomto základe je možné prisudzovať nositeľom praktickej hospodárskej politiky ich budúce chovanie a pripravovať ich praktické kroky.⁵ Zameriava sa na ekonomické správanie sa subjektov trhovej ekonomiky (domácnosti, firmy, vládne inštitúcie) tak, aby sa pokúsila pochopiť a vysvetliť ekonomické dianie a na základe zákonitých súvislostí chodu národného hospodárstva vypracúvala prognózy, predpovede a pokúsila sa určiť pravdepodobný budúci hospodársky vývoj. Používa pritom empirické bádania a teóriu. Slaný vo svojom diele nazýva teoretickú hospodársku politiku vedeckou analýzou hospodárskopolitickej činnosti⁶.

Ide o analýzu situácie, v ktorej dochádza k javom, s ktorými sa praktická hospodárska politika musí vysporiadať (napríklad rast cien, nezamestnanosti, zvyšovanie deficitu štátneho rozpočtu a pod.) Teoretická hospodárska politika zameraná na analýzu prebiehajúcich javov, po ktorej nasledujú návrhy opatrenia na riešenie týchto javov pomocou konkrétnych nástrojov⁷. O tom, aké nástroje budú použité a za akým účelom, rozhoduje prevažujúce teoretické zázemie, z ktorého vláda, resp. štát čerpá. Teória hospodárskej politiky vychádza predovšetkým z makroekonómie, využíva však poznatky aj z iných disciplín, ako je politika, politológia, verejná správa, hospodárske dejiny, právo a ďalšie.⁸

Teoretik hospodárskej politiky praktikovi neposkytuje hotový recept na vyriešenie situácie, ale len informácie, ktoré mu umožnia riešiť problém. Praktická hospodárska politika však nesie politickú zodpovednosť za svoje opatrenia, preto musí brať do úvahy rôzne aspekty (politická, sociálna, medzinárodná situácia a pod.). „Opatrenia hospodárskej politiky sú odozvou na odchýlenie ekonomickej praxe od žiaducich zámerov (od stanovených hospodárskych cieľov). Ide teda o cieľovú orientáciu, ktorá vyžaduje spoľahlivé informácie o spôsobe fungovania národného hospodárstva. Jedná sa o subjektívne, ale preveriteľné informácie o priebehu ekonomických procesov. Sú formulované tak, aby mohli vysvetliť cieľovo orientované možnosti jednania. Týmto

⁴ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007., str. 12.

⁵ ŽÁK, M. a kol.: *Základy hospodárskej politiky*. Praha: VŠE, 2003, str. 16.

⁶ SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 87.

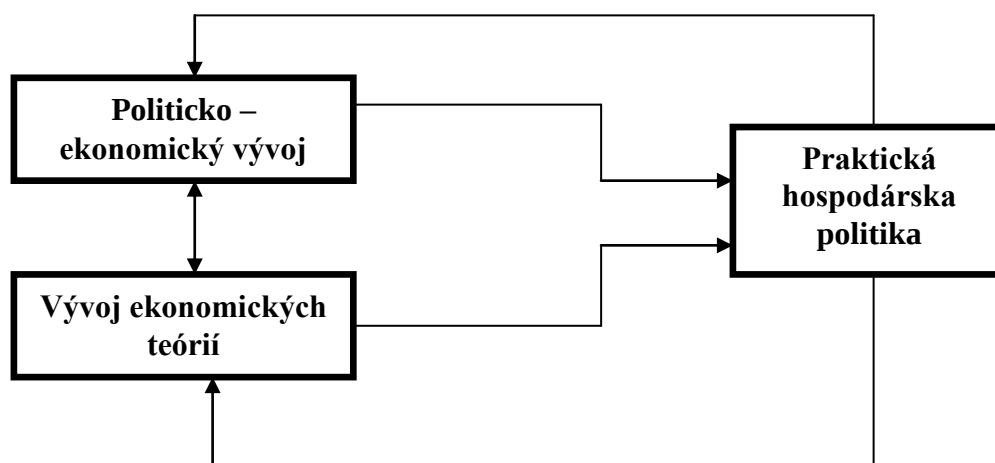
⁷ KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 11.

⁸ URBAN, L. a kol.: *Hospodárska politika*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1994, str. 14.

poznatkom hovoríme technologické informácie. Získať tieto informácie je úlohou ekonomickej teórie. Až poznanie ekonomických zákonitostí dovoľuje, aby opatrenia hospodárskej politiky boli nielen priehľadné, ale aby predpovede a dôsledky týchto opatrení boli v danom období platné.⁹

Postavenie praktickej hospodárskej politiky voči politicko-ekonomickému vývoju a vývoju ekonomických teórií a ich vzájomné ovplyvňovanie sa je zrejmé zo schémy č. 1.

Schéma 1. Postavenie praktickej hospodárskej politiky

Zdroj: KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 12.

Hospodárska teória ako samostatná vedná disciplína sa teda nachádza na pomedzí ekonomickej teórie a hospodárskej praxe, je vždy formulovaná na základe určitého ekonomického smeru, ktorého myšlienky zastávajú politici vo vláde a spočíva vo využívaní im zverených či inak získaných právomocí a prostriedkov k dosahovaniu určitých ekonomických cieľov. Nie je teda samozrejme realizovaná vo vákuu, ale je ovplyvňovaná určitým inštitucionálnym prostredím, respektíve podmienkami danej krajiny. Medzi tieto podmienky patria aj tradície, náboženské vnímanie, sociálne cítenie, zvyklosti, kultúra, historický vývoj a pod., ale aj sústava inštitucionálnych podmienok, kam zaradujeme¹⁰:

- hospodársky systém - typ usporiadania ekonomiky, existuje v podstate v dvoch typoch (ktoré sa však v čisto vyhranenej forme v praxi v podstate nevyskytujú) – trhovo cenový a organizačne príkazový. V súčasnosti je drvivá väčšina ekonómov

⁹ ŽÁK, M. a kol.: *Základy hospodářské politiky*. Praha: VŠE, 2003, str. 17.

¹⁰ KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 13-17.

presvedčená o tom, že trhovo cenový systém vedie k optimálnej alokácii zdrojov a k maximálnej hospodárnosti ich využívania. Jeho podstatou je známa kauzalita dopyt – cena – ponuka. Trhový systém predstavuje ekonomickú sústavu s decentralizovaným rozhodovaním veľkého počtu trhových subjektov. Základnou úlohou hospodárskej politiky je pritom vytvorenie funkčného hospodárskeho systému, založeného na princípoch trhu. Organizačne príkazový systém je založený na existencii organizácie, pričom organizácia je chápaná ako sústava vedome organizovaných činností a síl dvoch a viacerých osôb. Jednotlivé väzby medzi subjektmi v organizácii majú prevažne vertikálny charakter a majú povahu nadriadenosti a podriadenosti.

- politický systém – je nevyhnutný pre vytváranie hospodárskej politiky, keďže nie je možné vytvárať hospodársku politiku bez všeobecnej politiky. Jeho nositeľmi sú politické strany, ktoré sa od seba odlišujú svojím hospodársko-politickým programom a cieľmi, ktoré chcú dosiahnuť. Fungovanie politického systému je zabezpečené politickou demokraciou, kde voliči prejavujú svoje preferencie v slobodných, tajných a rovných voľbách. V politickom trhu je možné vidieť istú paralelu s ekonomickým trhom, podobne, ako napr. podniky usilujú o maximalizáciu zisku, tak politické strany usilujú o maximalizáciu získaných hlasov. Systém politickej demokracie okrem toho usiluje aj o zdokonalenie fungovania národného hospodárstva.
- existenciu byrokracie, ktorá môže viesť až k tzv. „vyhľadávaniu renty“ (napr. úplatkov, iných naturálnych výhod), čo vysvetľuje škola verejnej voľby. Podľa jej teórie je politika istá forma ekonomickej aktivity a vládni úradníci sú „politickými podnikateľmi“. Dochádza tak k presadzovaniu vlastných záujmov bez rešpektovania individuálnych potrieb tých, ktorým sú určené „služby“ politického aparátu. Úradníci sledujú maximalizáciu svojho vlastného zisku,
- záujmové skupiny – sú založené na poznaní, že záujmy niektorých subjektov sú spoločné a to vytvára predpoklad pre združovanie ľudí s rovnakými záujmami do týchto skupín. Tieto skupiny potom už sledujú svoj vlastný cieľ. Patria medzi ne napríklad odbory (organizovaná záujmová skupina) alebo dôchodcovia (neorganizovaná záujmová skupina). Snažia sa ovplyvňovať rozhodnutia vlády tak, aby z nich mali prospech, alebo aby aspoň neohrozovali ich záujmy,
- nadnárodné a medzinárodné organizácie – patria medzi významné inštitucionálne podmienky z toho dôvodu, že pri formovaní hospodársko-politického systému musí krajina rešpektovať povinnosti a záväzky, ktoré vznikajú jej zapojením do

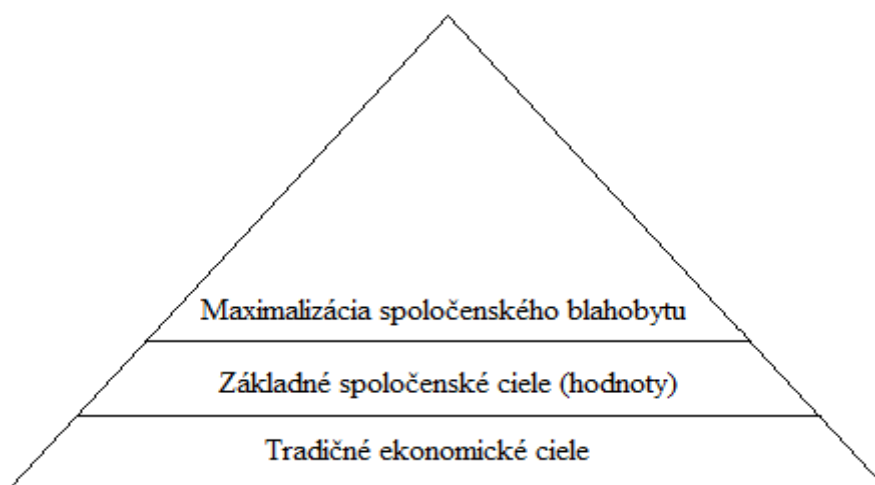
medzinárodnej deľby práce prostredníctvom medzinárodného obchodu a zapojenia do činnosti rôznych medzinárodných a nadnárodných organizácií.

1.2. Ciele, nástroje a nositelia hospodárskej politiky

1.2.1. Ciele hospodárskej politiky

Pre úspešnosť hospodárskej politiky je nevyhnutné stanoviť si určité ciele. Ak sa aj u jednotlivcov vyskytujú rozdielne preferencie, je tomu aj tak pri vykonávateľoch hospodárskej politiky, ktorí na základe svojho politicko-ekonomického presvedčenia kladú jeden cieľ pred druhý, to znamená, že majú určité preferencie. Ciele hospodárskej politiky sú väčšinou dosahované konsenzom, ktorý by mal viesť k uspokojeniu čo najväčšej skupiny subjektov. Hlavné ciele hospodárskej politiky môžeme rozdeliť do troch skupín, ktoré sú zobrazené v schéme č. 2.

Schéma 2. Hierarchia cieľov hospodárskej politiky

Zdroj: PAULÍK, T.: *Hospodárska politika*. Karviná: OPF SLU, 2003, str. 155.

Maximalizácia spoločenského blahobytu patrí k najčastejšie spomínaným cieľom hospodárskej politiky. Avšak pri odpovedi na otázku čo je spoločenský blahobyť a ako ho máme maximalizovať nám vznikajú problémy. Môže byť napr. mierou spoločenského blahobytu HDP na obyvateľa bez toho, aby bola zohľadnená štruktúra tohto agregátu, resp. miera znečistenia životného prostredia, ktorá je spätá s jeho rastom? K riešeniu týchto komplikovaných otázok sa snažila prispieť, nie celkom uspokojivo, tzv. teória blahobytu.

Nie je totiž jasné, ako dospieť ku spoločenskej funkcii úžitku, ktorá by mohla byť skonštruovaná len na základe tisícov individuálnych funkcií úžitkov jednotlivých členov spoločnosti. Nemenej zložitý je pokus zostrojiť spoločenskú funkciu úžitkov na základe hlasovania, pri ktorom by sa vychádzalo z preferencií väčšiny. Ak sa teda funkcia spoločenského blahobytu nedá zostrojiť a teda nedá sa tento cieľ konkretizovať, potom je jasné, že teória blahobytu neposkytuje pre praktické rozhodovanie ako maximalizovať blahobyť spoľahlivý návod.

O niečo schodnejšia cesta pri formulácii cieľov hospodárskej politiky je odkaz na tzv. základné spoločenské hodnoty, ktoré sa v demokratických spoločnostiach všeobecne uznávajú ako najvyššie ciele. Vo vyspelých krajinách sa za najvyššie spoločenské hodnoty považujú: sloboda, spravodlivosť, sociálne zabezpečenie a pokrok. Podobne ako pri maximalizácii spoločenského blahobytu je ich nedostatkom to, že sa z nich nedajú odvodiť konkrétne a kontrolovateľné hospodárskopolitické ciele.

Medzi základnými spoločenskými hodnotami a tzv. tradičnými hospodárskopolitickými cieľmi, ktorým sa budeme podrobnejšie venovať v ďalšej časti, existuje vzťah ako medzi konečnými cieľmi a prostriedkami k ich dosiahnutiu.¹¹ Medzi tradičné ciele hospodárskej politiky patria:

- ekonomický rast,
- nízka miera inflácie - cenová stabilita,
- nízka nezamestnanosť,
- vonkajšia rovnováha

Znázornením týchto cieľov dostaneme tzv. magický štvoruholník, ktorý si bližšie rozoberieme v podkapitole 1.3

Medzi jednotlivými cieľmi hospodárskej politiky môže byť niekoľko typov vzťahov¹²:

- vzťah negácie, keď sledovanie jedného cieľa vylučuje sledovanie druhého,
- vzťah neutrality – ide o ciele navzájom nezávislé, ktoré sa neovplyvňujú,
- vzťah komplementarity – ciele sa navzájom dopĺňajú a posilňujú,
- vzťah konfliktnosti – sledovanie jedného cieľa znemožňuje úsilie dosiahnuť druhý cieľ,
- vzťah identity – totožnosti – ciele sa obsahovo nelíšia.

¹¹ URBAN, L. a kol.: *Hospodárska politika*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1994, str. 14.

¹² SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 94.

Pri konkrétnej formulácii cieľov sa predpokladajú rôzne preferencie politických strán, pričom významnosť cieľov podľa príslušnosti strán k politickému spektru je zobrazená v tabuľke č. 1. v schéme sformulovanej E. S. Kirschenom (1964).

Tabuľka 1. Preferencie politických strán podľa významu ekonomických cieľov

Ľavicové strany	Strany stredu	Pravicové strany
plná zamestnanosť	-	stabilita cien
spravodlivé prerozdelenie	-	-
-	stabilita cien	-
rast ekonomiky	-	-
-	rast ekonomiky	vyrovnaná platobná bilancia
-	plná zamestnanosť	-
-	spravodlivé prerozdelenie	-
stabilita cien	-	rast ekonomiky
-	vyrovnaná platobná bilancia	plná zamestnanosť
-	-	-
vyrovnaná platobná bilancia	-	-
-	-	spravodlivé prerozdelenie

Zdroj: SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 97.

1.2.1.1 Ekonomický rast

Ekonomický rast je v centre pozornosti ekonomických úvah a skúmania prakticky od vzniku národných hospodárstiev. Je tomu tak preto, že životná úroveň krajiny je výsledkom dlhodobého ekonomického rastu, procesu sústavného zvyšovania množstva a kvality statkov, ktoré ekonomika vyrábala a vyrába.¹³ Jan Urban vo svojom diele¹⁴ považuje ekonomický rast za pojem, ktorý sa používa na označenie výkonnosti ekonomiky a je zdrojom ekonomického blahobytu a zvyšovania životnej úrovne obyvateľstva. Podľa Jána Lisého ekonomický rast predstavuje také zmeny v hospodárstve, ktoré sa prejavujú v prírastku základných makroekonomických veličín v čase, pričom v krátkom období ide

¹³ MELÍŠEK, F.: *Ekonomický rast a štrukturálne zmeny*. Bratislava: Sprint dva, 2008, str. 30.

¹⁴ URBAN, L.: *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: Aspi, 2003, str. 263

o prírastok reálneho HDP a v dlhom období o rast potenciálneho produktu.¹⁵ Ekonomický rast sa spravidla definuje ako zvyšovanie výstupu v danom ekonomickom systéme, pričom ekonomická teória rozlišuje krátkodobý a dlhodobý rast produkcie. Krátkodobý rast je charakteristický tým, že dochádza k zvyšovaniu využitia výrobných kapacít a jeho hranica je determinovaná produkčnou kapacitou danej ekonomiky. Dlhodobý rast je charakteristický rozširovaním výrobných kapacít, ktoré vedie k posunu hranice produkčných možností a tým k rastu potenciálneho hrubého domáceho produktu¹⁶. Od veľkosti produktu sa odráža aj úroveň príjmov v ekonomike a tým pádom aj životná úroveň obyvateľstva. Je teda dôležitým predpokladom pre jej zvyšovanie. Ekonomický rast sa posudzuje aj v závislosti na vývoji počtu obyvateľov krajiny. Predmetom záujmu hospodárskej politiky je teda aj ukazovateľ vývoja produktu na jedného obyvateľa.

Ukazovateľ hrubého domáceho produktu je najčastejšie používanou veličinou pre meranie produkcie. „Ide o najkomplexnejšie meradlo celkového národného výstupu statkov a služieb. Je to suma peňažných hodnôt spotreby, hrubých investícií, štátnych nákupov statkov, služieb a čistého vývozu, vyprodukovaných v krajine počas daného roka.“¹⁷

Ukazovateľ HDP predstavuje výnos hospodárstva, ktorý slúži na zabezpečenie reprodukcie výrobných faktorov a súčasne je predpokladom na zabezpečenie dôchodkov na reprodukciu netrhových faktorov a vzťahov, ktoré udržiavajú existenciu štátu a domácností nezainteresovaných na transakciách a činnosti v trhovom prostredí. Je nutné zdôrazniť, že HDP je iba predpokladom tohto zabezpečenia. Aká bude úroveň dôchodkovosti v štáte závisí od prerozdeľovania vytvoreného HDP prostredníctvom vlastníckych vzťahov rezidentov a nerezidentov ekonomiky, tak, ako sa zúčastnili na jeho tvorbe.¹⁸

Poznáme tri metódy výpočtu hrubého domáceho produktu. Do tohto výpočtu pritom nezahŕňame medziprodukty (polotovary), pretože by dochádzalo k niekoľkonásobnému započítaniu. Do výpočtu HDP teda zahŕňame len hodnotu konečných (finálnych) statkov.

¹⁵ LISÝ, J.: *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: IURA Edition, 2005, str. 17.

¹⁶ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007, str. 30.

¹⁷ SAMUELSON, P.; NORDHAUS, W.: *Ekonomika*. Bratislava: Elita, 2000, str. 409.

¹⁸ KOSORÍN, F. 2007. Výkonnosť ekonomiky, jej funkcie, ciele, ukazovatele a ich implikácia. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Hospodárska a sociálna politika EÚ - aktuálne otázky“*. [CD – ROM]. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007.

1. výdavková metóda – je súčtom spotreby domácností, investičných výdavkov, výdavkov vlády na nákup výrobkov a služieb a čistého exportu (rozdiel medzi exportom a importom), tzn. $HDP = C + I + G + NX$

Spotreba domácností zahŕňa predmety dlhodobej spotreby (napr. automobily), predmety krátkodobej spotreby (napr. jedlo) a služby (napr. zdravotné). Pod investície radíme investície súkromné, to znamená investície súkromných podnikov a firiem. Výrobky a služby, ktoré nakupuje vláda, radíme pod vládne výdavky, nesmieme sem však zahrnúť aj transferové platby, keďže ich zmyslom je podpora niektorých subjektov a nie nákup výrobkov a služieb. Čistý export je rozdiel medzi exportom a importom, pokiaľ je kladný, krajina viac dováža, pokiaľ je záporný, prevažuje dovoz.

2. dôchodková (príjmová) metóda – je založená na súčte príjmov plynúcich z vlastníctva výrobných faktorov, ktoré boli použité na tvorbu HDP. Ich súčet tvorí národný dôchodok, čiže: národný dôchodok = mzdy (hrubé mzdy plus ďalšie náklady firiem na prácu, vrátane príspevkov na sociálne a zdravotné poistenie) + úroky (rozdiel medzi úrokmi, ktoré získajú domácnosti a vláda a úrokmi, ktoré domácnosti a vláda zaplatia iným subjektom) + zisky (hrubý zisk firiem, ktorý sa delí na dividendy akcionárov, nerozdelené zisky a daň zo zisku) + renty (príjmy plynúce domácnostiam z vlastníctva pôdy a nehnuteľností) + príjmy zo samozamestnania (všetky formy príjmu samostatne podnikajúcich živnostníkov).
3. metóda pridanej hodnoty –, pridaná hodnota je hodnota, ktorú jednotliví výrobcovia postupne v priebehu výrobného procesu pridávajú svojim úsilím k hodnote nakupovaných surovín, polotovarov a služieb. V praxi pridanú hodnotu zisťujeme tak, že od príjmu z predaja daného produktu odpočítame náklady na zakúpenie vstupov pre výrobu tohto produktu¹⁹.

Je nutné zdôrazniť rozdiel medzi nominálnym a reálnym HDP – nominálny HDP je počítaný v bežných cenách, tzn. trhových cenách obdobia, za ktoré je HDP vypočítavaný. Reálny HDP je vypočítavaný v stálych cenách, to znamená v cenách, ktoré sú očistené od zmien. Stálymi cenami rozumieme ceny tohto roku, ktorý stanovíme ako východiskový. Reálny HDP meria a vyjadruje zmeny vo fyzickom výstupe ekonomiky, preto by sme pri

¹⁹ JUREČKA, V.; JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol.: *Makroekonomie*. Ostrava: VŠB Technická univerzita Ostrava, 2004, str. 8-15.

porovnávaní výkonnosti ekonomiky v rôznych rokoch mali vždy používať len reálny HDP a nie nominálny.²⁰

Významnosť HDP je prisudzovaná z niekoľkých dôvodov²¹:

- rast produkcie je zvyčajne spätý s nárastom súkromnej spotreby, čo vedie k zvyšovaniu materiálneho blahobytu v danom hospodárskom systéme,
- na raste výstupu do istej miery závisí lepšie využitie výrobných kapacít danej ekonomiky,
- rast HDP je bytostne spätý s rastom produktivity práce,
- v úzkej väzbe s rastom produkcie je rast investícií, ktorý prispieva nielen k ďalšej akcelerácii hospodárskeho rastu, ale vedie tiež k rastu národného bohatstva.

S rastom je však spájaných aj niekoľko negatívnych aspektov, ktoré hovoria proti nemu²²:

- dosiahnutý postačujúci životný štandard,
- obmedzenosť zdrojov,
- zvyšujúce sa zaťaženie životného prostredia,
- prehlbovanie rozdielov medzi bohatými a chudobnými krajinami,
- potreba kvalitatívneho a nie kvantitatívneho rastu.

Vzhľadom na skutočnosť, že HDP nezohľadňuje také faktory ako napríklad netrhové statky a mimotrhové hospodárske činnosti, nepriaznivé dopady na životné prostredie, rozdeľovanie dôchodkov a príjmová nerovnosť, hodnota voľného času, tieňová ekonomika, existujú snahy o modifikovanie tohto ukazovateľa, príp. vytvorenie nových ukazovateľov. Medzi takéto môžeme zaradiť²³:

- index útrap (misery index, MI) – súčet miery inflácie a miery nezamestnanosti,
- index stabilizácie (stabilization index, SPI) – súčet miery inflácie a dvojnásobku miery nezamestnanosti,
- index neoblíbenosti (unpopularity index, UPI) – rozdiel medzi mierou inflácie a trojnásobkom tempa rastu HDP,
- index ľudského rozvoja (human development index, HDI) – kombinuje ekonomické ukazovatele so sociálnymi. „Obsahuje štyri rôzne indexy: reálny

²⁰ LISÝ, J. a kol.: *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: IURA Edition, 2005, str. 346-347.

²¹ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007., str. 31.

²² ŽÁK, M.: *Základy hospodárskej politiky*. Praha: VŠE, 2003, str. 54.

²³ MELÍŠEK, F.: *Ekonomický rast a štrukturálne zmeny*. Bratislava: Sprint dva, 2008, str. 60.

dôchodok na jedného obyvateľa, dĺžku života predpokladanú pri narodení, návštevnosť škôl a gramotnosť dospelých. Vychádza tak z toho, že ekonomický rast by mal prospievať tak zdraviu a vzdelaniu ľudí, ako aj ich peňaženkám“²⁴,

- čistý ekonomický blahobyť (net economic welfare, NEW) – je agregátnou veličinou odvodenou od hrubého národného produktu. „V porovnaní s HNP obsahuje niektoré položky, vyjadrujúce hodnoty, ktoré sa odpočítavajú od HNP. Takou položkou sú napríklad škody, ktoré národnému hospodárstvu vznikajú v dôsledku ekonomických činností na životnom prostredí.“²⁵ Z HNP sa teda odpočítavajú aj náklady s uvedením prostredia do pôvodného stavu, náklady spojené s odstraňovaním škôd, ďalej sa odporúča zarátavať aj výdavky na zdravotnú starostlivosť spojenú s ujmu občanov na zdraví dôsledkom znečistenia životného prostredia.

1.2.1.2. Nezamestnanosť

Nezamestnanosť a jej výška je spolu s infláciou podľa výskumu Gallupovho ústavu považovaná za najdôležitejší občanmi vnímaný subjektívny ekonomický problém. Z ekonomického pohľadu predstavuje nezamestnanosť stav v národnom hospodárstve, keď časť pracovného potenciálu nenachádza uplatnenie alebo dobrovoľne o toto uplatnenie neusiluje. Je vyjadrovaná mierou nezamestnanosti, to znamená percentuálny podiel nezamestnaných k celkovému počtu aktívneho obyvateľstva (ľudia od ukončenia školskej dochádzky do dôchodkového veku bez študentov, väzňov, fyzicky a mentálne neschopných pracovať plus pracujúci dôchodcovia).

Za optimálnu mieru nezamestnanosti v ekonomike býva v súčasnosti považovaná tzv. prirodzená miera nezamestnanosti. „Prirodzenou mierou nezamestnanosti je taká miera, pri ktorej sú trhy práce a výrobkov v rovnováhe. To znamená, že ide o takú úroveň dobrovoľnej nezamestnanosti, pri ktorej sú sily pôsobiace na rast a pokles cenovej a mzdovej inflácie v rovnováhe. Pri prirodzenej miere nezamestnanosti je inflácia stabilná a nemá tendenciu ani sa zrýchľovať, ani spomaľovať“.²⁶ Milton Friedman je autorom konceptu NAIRU (Non Accelerating Inflation Rate Of Unemployment), v ktorom spája úroveň nezamestnanosti s infláciou. „Podľa neho je prirodzená miera nezamestnanosti

²⁴ SAMUELSON, P.; NORDHAUS, W.: *Ekonomika*. Bratislava: Elita, 2000, str. 560.

²⁵ Kolektív: *Hospodárska politika*. Bratislava: Ekonóm pri EU, 1996. ISBN 80-225-0776-8, str. 367.

²⁶ MARTINCOVÁ, M.: *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA Edition, 2005. str. 31.

definovaná ako úroveň nezamestnanosti, pri ktorej je miera inflácia stabilná, čiže inflácia neakceleruje ani nedeceľeruje.²⁷ „Je úrovňou, ktorá vyplýva z Walrasovho systému celkovej rovnováhy, a to za predpokladu, že sú do nej zakotvené súčasné štruktúrne vlastnosti trhov práce a statkov, vrátane trhových nedokonalostí, náhodných kolísanáh dopytu a ponuky, nákladov na získavanie informácií o voľných pracovných miestach a dostupnosti práce, nákladov mobility, atď. Prirodzená miera nezamestnanosti je vo Friedmanovom poňatí (čiže v poňatí liberálnej školy, resp. monetaristov) výsledkom dlhodobej makroekonomickej rovnováhy, pri ktorej je dosiahnutá zotrvačná miera inflácie a neexistuje dobrovoľná nezamestnanosť, z čoho vyplýva, že trh práce je v rovnovážnom stave a ekonomika sa nachádza na úrovni potenciálneho produktu²⁸. V poňatí intervencionistickej hospodárskej politiky, ktorá vychádzala z Keynesovej teórie, je plná zamestnanosť hlavným cieľom. Nezamestnanosť je podľa tejto teórie dôsledkom nestability a indikuje nevyužitú výrobnú kapacitu. Preto je nevyhnutné stimulovať dopyt, prostredníctvom výdavkov. „Pri dostatku až prebytku tovarov, štát ma hlavne podporovať rast dopytu. Môže to byť napr. cestou podpory verejnoprospešnej činnosti alebo tak, že súkromné výdavky na spotrebu bude dopĺňať štátnymi výdavkami. Keďže štátne výdavky plynú zo štátneho rozpočtu, musí sa posilňovať úloha štátneho rozpočtu. Voči podnikateľom to značí posilňovať daňové odvody a potom príjmy štátu prerozdeľovať rozpočtom na investičné zdroje do tých oblastí, kam by sa nedostali na základe trhového mechanizmu.“²⁹ V dôsledku nestability sú teda nutné zásahy štátu do ekonomiky, keďže keynesiánci predpokladajú, že trh zlyháva: „Súkromný sektor má nedostatočné informácie o budúcom vývoji a preto sa orientuje na krátkodobé „ad hoc“ rozhodovanie uspokojujúce čiastkové hospodárske záujmy, z čoho plynú aj náhle zmeny v jeho chovaní. Na základe toho sú potom odvodzované všeobecné defekty trhového procesu (zlyhanie trhu). Súčasne je zdôvodňovaná potreba hospodárskej politiky a štátne zásahy do chodu ekonomiky. Štát ma týmito rozhodnutiami kompenzovať chybné rozhodnutia a chybný vývoj súkromného sektoru.“³⁰

Štát by mal zasahovať v prípade³¹:

- externalít,
- verejných statkov,

²⁷ KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 72.

²⁸ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007, str. 33.

²⁹ BARÁNIK, M. a kol.: *Národohospodárska politika*. Bratislava: Edičné stredisko Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995, str. 29.

³⁰ SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 107.

³¹ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007, str. 60.

- udržiavania konkurencie na jednotlivých trhoch,
- životné riziká,
- prerozdeľovanie dôchodkov a majetkov,
- existenciu nerovnovážnych stavov.

Hlavným nástrojom je pritom už spomínaná regulácia celkového dopytu prostredníctvom štátnych výdavkov a daní, často aj za cenu rozpočtového deficitu, dochádza k rastu verejného sektoru, podiel štátu na HDP sa zvyšuje. Praktická hospodárska politika je orientovaná na krátkodobý časový horizont, snaží sa minimalizovať cyklické výkyvy ekonomiky a nástroje fiškálnej politiky sú uprednostňované pred nástrojmi monetárnymi, monetárna politika je podriadená potrebám politiky fiškálnej.

Nezamestnanosť má niekoľko tendencií, ktoré pôsobia v ekonomickom systéme³²:

- nezamestnanosť napomáha efektívnej alokácii práce, čím sprostredkované pôsobí na rast produktivity tohto výrobného faktoru,
- v úzkej väzbe s rastom nezamestnanosti nad jej rovnovážnu úroveň je strata výstupu a dôchodku,
- dôsledkom dlhodobého rastu nezamestnanosti v danom ekonomickom systéme je zvyšujúci sa počet osôb, ktoré sa nachádzajú pod hranicou chudoby a to následne prispieva k poklesu životnej úrovne celej spoločnosti.

Nezamestnanosť je ekonomickým aj sociálnym problémom. Ekonomickým preto, lebo ekonomika prichádza o statky a služby, ktoré mohli byť vyprodukované. Predstavuje teda stratu cenných zdrojov. Nezamestnaní zápasia s poklesom dôchodkov a ekonomická bieda sa prehľbuje, čo úzko súvisí so sociálnymi dopadmi. „Hoci sú ekonomické účinky nezamestnanosti bez pochyb vysoké, peňažné vyjadrenie nemôže adekvátne postihnúť ľudské a psychologické straty, ktoré so sebou prinášajú obdobia trvalej nedobrovoľnej nezamestnanosti.“³³ Nezamestnanosť môže byť nepríjemným dôsledkom každej väčšej hospodárskej krízy, keďže keď klesá výstup, firmy potrebujú menej vstupov a preto dochádza k prepúšťaniu a zvyšovaniu nezamestnanosti. Okunov zákon hovorí o tom, že každému dvojpercentnému poklesu HDP oproti potenciálnemu HDP zodpovedá nárast miery nezamestnanosti o jeden percentuálny bod.

³² KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 35-57.

³³ SAMUELSON, P.; NORDHAUS, W.: *Ekonomika*. Bratislava: Elita, 2000. str. 585.

1.2.1.3 Inflácia

Inflácia predstavuje makroekonomický problém, ktorý sa vyskytoval už dávno predtým, ako bol pomenovaný. Slovo inflácia pochádza z latinského „inflare“, čo znamená nafukovať, zväčšovať objem a zvyčajne sa chápe ako proces všeobecného vzostupu cien alebo zvyšovania agregátnej cenovej hladiny. Všeobecný rast cien sa musí chápať tak, že nie všetky ceny stúpajú, teda niektoré ceny môžu zostať stabilné, alebo dokonca aj klesať. Je nutné spomenúť, že nie každé zvýšenie cien znamená infláciu. Pre infláciu je charakteristické, že zvýšenie cien je dynamickým procesom, ktorého postupný a dlhší priebeh vyžaduje určitú dĺžku trvania; čiže jednorazové zvýšenie úrovne cien ešte nemožno považovať za infláciu³⁴.

Inflácia je prejav celkovej nerovnováhy ekonomiky, ktorej znakom je trvalý vzostup cenovej hladiny. Môžeme ju rozdeliť na infláciu³⁵:

- dopytovú – spôsobená nerovnováhou ponuky a dopytu s previsom dopytu,
- ponukovú – spôsobená rastom nákladov,
- importnú – spôsobená rastom dovozných cien.

Príčina dopytovej inflácie spočíva v nadmernom raste, respektíve v nepretržitom nadmernom zvyšovaní agregátneho dopytu, čo je spôsobené buď úsilím trvalejšie udržiavať mieru nezamestnanosti pod prirodzenou mierou nezamestnanosti (tzn. udržiavať skutočný produkt trvalejšie nad potenciálnym produktom) alebo výraznejšími a trvalými vládnymi deficitmi, ktoré nemôžu byť financované emisiou obligácií a sú kryté emisiou peňazí³⁶. Dopytovú infláciu teda poháňa buď nadmerne expanzívna monetárna politika alebo nadmerne expanzívna fiškálna politika.

Ponuková inflácia býva nazývaná aj inflácia tlačená nákladmi. Prvotný impulz vychádza zo strany agregátnej ponuky, pričom týmto impulzom rast nákladov firiem, ktoré sú spôsobené rôznymi príčinami: „rast nominálnych miezd je rýchlejší ako rast produktivity práce, rast cien surovín a energií, rast cien ostatným služieb výrobných faktorov, oslabením menového kurzu, ktoré zvyšuje relatívne ceny dovážaného tovaru a služieb, a tým aj agregátnu cenovú hladinu, rastom miery zdanenia, ale aj samotným úsilím firiem zvyšovať ceny ich produkcie a služieb a pod. Ide o nepriaznivé ponukové

³⁴ TÁNCOŠOVÁ, J.: *Inflácia*. Bratislava: IURA Edition, 2005. str. 7-12.

³⁵ KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 74.

³⁶ MACH, M.: *Makroekonómie pro magisterské (inženýrské studium)*. Slaný: Melandrium, 2001, str. 281.

šky, ktoré vedú k priamemu rastu nákladov firiem, vedú k zvýšeniu agregátnej nákladovej a cenovej hladiny a posúvajú krivku krátkodobej agregátnej ponuky smerom doľava nahor.³⁷

Na meranie zmeny cenovej hladiny sa používajú predovšetkým tri základné typy ukazovateľov cenovej hladiny. Prvým z nich je index spotrebiteľských cien (CPI), ktorý vyjadruje zmenu ceny daného koša komodít (súbor statkov a služieb podieľajúcich sa výrazným podielom na štruktúre spotreby obyvateľstva) v bežnom období oproti základnému obdobiu. Druhým je index cien priemyselných výrobcov (PPI), pričom princíp výpočtu je rovnaký ako pri CPI, len kôš komodít je odlišný. Implicitný cenový deflátor je potom podiel nominálneho a reálneho produktu. Cenové indexy vypovedajú o vývoji cenovej hladiny, nevyjadrujú však mieru inflácie. Tá sa potom rovná percentuálnej zmene cenového indexu za určité obdobie. Vypočíta sa ako rozdiel cenového indexu bežného a základného obdobia, vydelený cenovým indexom základného obdobia.

Dôsledky stability cenovej hladiny na hospodársky vývoj je možné zhrnúť do nasledovných bodov³⁸:

- nestabilita cenovej hladiny býva v úzkej väzbe s rastom neistoty ekonomických subjektov ohľadom budúceho vývoja a to následne vedie k poklesu ochoty týchto subjektov investovať, čo má samozrejme vplyv aj na hospodársky rast,
- rýchlo rastúca cenová hladina spôsobuje pokles kúpnej sily peňazí, čím ovplyvňuje spotrebu a tým aj tempo rastu národného hospodárstva,
- hlavne neanticipovaná (neočakávaná) inflácia je spojená s prerozdeľovaním národného produktu.

Takisto je nevyhnutné zdôrazniť aj redistribučné účinky, čo sa v praxi prejavuje napríklad tým, že pokiaľ si ekonomický subjekt požičia určitú sumu na hypotéku, pri vysokej inflácii a fixnej splátke sa hodnota tejto pôžičky znižuje, čím subjekt získava. Naopak, pokiaľ má subjekt uložené peniaze v dlhopisoch, inflácia mu prináša stratu. Redistribučné účinky sú spôsobené tým, že ľudia vlastnia rôzne druhy aktív a pasív.³⁹ Infláciu je možné znížiť tempom rastu peňažnej zásoby, čiže reštriktívnou monetárnou politikou, a to je možné buď metódou „cold turkey“, čo znamená aplikáciu výrazného a permanentného zníženia miery rastu agregátneho dopytu alebo gradualistickou metódou,

³⁷ MACH, M.: *Makroekonómie pro magisterské (inženýrské studium)*. Slaný: Melandrium, 2001, str. 297.

³⁸ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007, str. 33.

³⁹ SAMUELSON, P.; NORDHAUS, W.: *Ekonomía*. Bratislava: Elita, 2000, str. 605.

ktorá spočíva v pomalom a postupnom znižovaní miery rastu agregátneho dopytu, čiže nominálneho produktu⁴⁰. V prvom prípade sa jedná o rýchly zásah s výrazným dopadom, v druhom prípade ide o menej „bolestivý zásah“, avšak len s miernym účinkom, ktorý nemusí byť pozorovateľný verejnosťou a prejavuje sa niekedy až v horizonte niekoľkých rokov.

Cieľ stabilnej cenovej hladiny je zdôrazňovaný hlavne v liberálnej hospodársko-politickej koncepcii. Hlavnou prioritou je snaha o udržanie stabilnej cenovej hladiny a udržanie vnútornej rovnováhy, čoho je dosahované hlavne pomocou monetárnej politiky a predovšetkým reguláciou ponuky peňazí.

1.2.1.4. Vonkajšia rovnováha

Vonkajšia rovnováha je ponímaná ako stabilita zahranično-ekonomických vzťahov. Zahŕňa niekoľko čiastkových cieľov:

- vyrovnaná platobná bilancia,
- zaistenie stabilného a optimálneho devízového kurzu,
- optimálna úroveň zadlženia,
- optimálna úroveň priamych investícií a pod.

„Na kvantifikáciu vonkajšej rovnováhy sa využíva najčastejšie saldo platobnej bilancie, prípadne saldá jednotlivých čiastkových bilancií a podiel ziskov a strát, ako výsledok zahranično-obchodných vzťahov na hrubom domácom produkte.“⁴¹ Hlavné dôsledky nestability môžeme zhrnúť do nasledovných bodov:

- objem vývozov a dovozov ovplyvňuje úroveň agregátneho dopytu a tak pôsobí na hospodársky rast,
- rast vonkajšieho dlhu spôsobuje zníženie objemu dovozov, čím je oslabovaná konkurencieschopnosť domácich odvetví závislých od importu,
- kurzová politika je významným faktorom ovplyvňujúcim výšku domácej inflácie.

⁴⁰ MACH, M.: *Makroekonómie pro magisterské (inženýrské studium)*. Slaný: Melandrium, 2001, str. 304.

⁴¹ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007, str. 35-36.

1.2.2. Nositelia hospodárskej politiky

Nositeľmi hospodárskej politiky sú inštitúcie a skupiny, ktoré zohrávajú aktívnu úlohu pri jej formovaní. Patria sem nielen štátne inštitúcie, ale aj nadnárodné a záujmové organizácie. Všetky tieto skupiny majú vplyv na formovanie hospodárskej politiky. Môžeme ich rozdeliť niekoľkými spôsobmi, uveďme si dva z nich. Prvé delenie uvádzajú vo svojom diele autori Kotlán a Kliková⁴²:

- zákonodarné inštitúcie (parlament) – predstavuje legislatívnu zložku decíznej sféry. Stanovuje dlhodobu platnú pravidlá fungovania ekonomického mechanizmu (právnú úpravu vlastníckych vzťahov, podmienok podnikania, pracovné a sociálne zákonodarstvo a pod.) a rozpočtové vymedzenie výkonnej vládnej moci (štátny rozpočet, daňová sústava a pod.),
- vládne inštitúcie (vláda, ministerstvá či iné štátne inštitúcie ako colné a daňové orgány alebo živnostenské úrady) – zabezpečujú tvorbu hospodárskej politiky, vrátane tvorby a realizácie štátneho rozpočtu, tvorbu finančnej a cenovej politiky, sociálnej politiky, politiky životného prostredia a pod. K plneniu cieľov majú k dispozícii nástroje ako mandátorne výdaje, dane z príjmu, transferové platby (napr. podpora v nezamestnanosti). Hlavným cieľom je najmä udržiavanie ekonomického rastu a nízkej nezamestnanosti,
- emisná banka ako nositeľ menovej politiky, pričom využíva nástroje menovej politiky, tzn. pravidlá likvidity, úverové a úrokové limity, povinné vklady, operácie na voľnom trhu (nástroje najmä zaisťujúce stabilitu bankového sektoru), diskontné nástroje, povinné minimálne rezervy a kurzové intervencie (nástroje ovplyvňujúce ciele hospodárskej politiky – podrobnejšie v podkapitole 1.2.3.),
- inštitúcie vytvárajúce trhové prostredie a dohliadajúce na jeho kvalitu (protimonopolné úrady),
- súdne inštitúcie, ktoré zaručujú vymáhateľnosť zákonom stanovených pravidiel,
- nositelia vplyvu (tlač, veľké podniky, politické strany, záujmové skupiny a pod.).

⁴² KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 18.

Dá sa konštatovať, že hlavným nositeľom vplyvu hospodárskej politiky je štát. Kľúčovými subjektmi štátu sú vláda a parlament. Ich zloženie je podmienené zložením politických strán, ktoré vzíde z volieb.

Špecifickou skupinou sú pritom záujmové skupiny, medzi ktoré patria napr.:

- odborové zväzy,
- dôchodcovia,
- združenia pestovateľov, chovateľov, športové kluby a pod.,
- organizácie zdravotne postihnutých,
- organizácie ochrancov prírody,
- cirkvi,
- profesijné zväzy a komory a pod.

Ich pôsobenie je možné popísať niektorými z nasledovných aktivít:

- prezentácia záujmov na verejnosti,
- šírenie cielených informácií,
- ovplyvňovanie parlamentu a politických strán,
- organizovanie štrajkov,
- lobbying,
- kontakty s vládou,
- zastúpenie vo verejných organizáciách,
- uplatňovanie tlakov na dodávateľov a spotrebiteľov na trhu a pod.

Záujmové skupiny sú schopné dodávať voličom, stranám, poslancom, vládam a správam zodpovedajúce informácie pre ich rozhodovanie. Často uplatňujú svoj vplyv na trhu práce aj trhu s výrobkami a službami v takej miere, že im to umožňuje ovplyvňovať ciele nositeľov hospodárskej politiky. Ovplyvňujú tieto ciele aj cez finančnú podporu vo volebnom boji. Zúčastňujú sa tvorby hospodárskej politiky, hoci nenesú právnu zodpovednosť a ich vplyv na hospodársku politiku je málo viditeľný⁴³.

⁴³ KASAN, J.; ŽÁK, M.: *Hospodárska politika A*. Praha: VŠE, 1992, str. 50.

Ďalšie delenie nositeľov hospodárskej politiky uvádza vo svojom diele Antonín Slaný⁴⁴:

- sféra rozhodovania – sem patria inštitúcie a osoby, ktoré majú právomoc rozhodovania, ktorá je im daná zo zákona. Patrí sem parlament, vláda, centrálna banka a ďalšie inštitúcie ako súdne inštitúcie, výskumné, expertné a poradenské inštitúcie a organizácie a pod.,
- sféra vplyvu – sú inštitúcie a osoby, ktoré majú možnosť ovplyvňovať hospodársko-politické rozhodovanie, ale nemajú výkonné a rozhodovacie právomoci,
- nadnárodné organizácie, ktoré môžu zasahovať aj do hospodárskych politík jednotlivých štátov, keďže jednotlivé štáty medzi sebou vytvárajú bilaterálne a multilaterálne dohody a zmluvy, na základe ktorých vznikajú vládne alebo nevládne organizácie. Často sa vytvárajú aj nadnárodné orgány, ktoré vznikajú aj na základe spoločného postupu transnacionálnych korporácií.

1.2.3. Nástroje hospodárskej politiky

„Pod nástrojmi hospodárskej politiky môžeme chápať tie premenné, ktoré nositeľ hospodárskej politiky môže ovplyvňovať tak, aby dosiahol vytýčené ciele“⁴⁵. Zvoliť konkrétny nástroj nie je jednoduché, keďže zriedkavo sa sleduje len jeden hospodársko-politický cieľ a obvykle sú previazané. Jeden nástroj možno zväčša použiť na riešenie niekoľkých cieľov, ale samozrejme nedajú sa aplikovať na akýkoľvek problém a všetky oblasti, teda nie sú univerzálne. Počet nástrojov je nepochybne väčší ako počet cieľov, preto realizovať ciele predpokladá nástroje kombinovať. Tak ako môžu byť konfliktné ciele, rovnako môžu byť konfliktné nástroje. Napríklad expanzívna fiškálna politika v prospech zamestnanosti môže viesť, resp. vedie k rastu inflácie. Tak nemusí byť dosiahnutá celková hospodárska rovnováha. Preto hospodárska politika v každých konkrétnych podmienkach volí priority⁴⁶.

Pri ich triedení môžeme uplatniť viceré hľadiská⁴⁷:

1. Úroveň pôsobenia

- makroekonomické
- mikroekonomické

⁴⁴ SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 97.

⁴⁵ VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007, str. 41.

⁴⁶ MORAVČÍK, A., STANEK, D.: *Hospodárska politika (vybrané kapitoly)*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 1997, str. 24.

⁴⁷ HOLKOVÁ, V.: *Národohospodárska politika*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2007, str. 16.

2. Charakter vplyvu

- priame
- nepriame

3. Spôsob ovplyvňovania

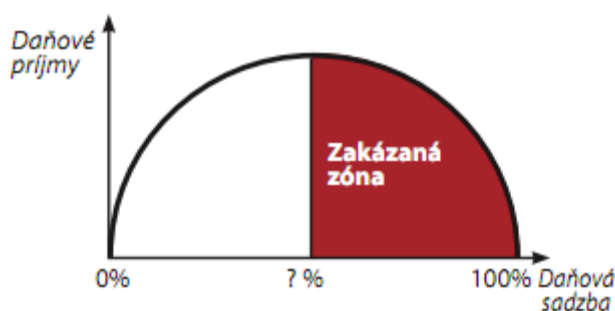
- globálne
- selektívne

4. Oblasť pôsobenia

- nástroje fiškálnej politiky (dane a vládne výdavky),
- nástroje monetárnej politiky (regulácia množstva peňazí, úverov a bankovej sústavy),
- nástroje príjmovej a dôchodkovej politiky (nástroje miezd a cien),
- nástroje zahraničnoobchodnej politiky (clá, kvóty, menový kurz).

Medzi najdôležitejšie nástroje fiškálnej politiky patria dane. Rovnaký objem vybraných daní však môže ekonomiku ovplyvniť rôznym spôsobom. Vysoké dane totiž väčšinou pôsobia proti ekonomickému rastu a teda vzťah medzi daňovým zaťažením a rastom nie je empiricky jednoznačný. Tento vzťah vyjadruje tzv. Lafferova krivka. V určitom bode sa daňové zaťaženie dostane do stavu, keď pri jeho zvýšení budú daňové príjmy klesať (graf č. 1).

Graf č 1. Lafferova krivka

Zdroj: www.ekonomiahrou.sk

Jan Kubíček vo svojej publikácii vyslovuje tvrdenie, že pre alokačné dôsledky daní nie je ani tak dôležitá ich veľkosť, ako ich štruktúra⁴⁸. Vysoké dane majú negatívny vplyv na investície do fyzického kapitálu. Čím vyššie dane, tým by teoreticky mala byť nižšia ekonomická úroveň, ale v praxi toto tvrdenie nie je pravidlom. Ďalším dopadom daní je ich

⁴⁸ KUBÍČEK, J.: *Hospodářská politika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, str. 40.

vplyv na ponuku práce. Často sa vyslovuje v ekonomickej teórii tvrdenie, že vysoké dane z práce odradzujú ľudí od pracovného procesu. Pôsobia tu však zároveň substitučný aj dôchodkový efekt, čo znamená, že ľudia síce majú tendenciu nahrádzať prácu voľným časom, ale oproti pôsobiaci substitučný efekt spôsobuje, že majú menej finančných prostriedkov a chýbajúce prostriedky sa snažia opäť nahradiť väčším množstvom práce.

Na ekonomický rast vplývajú väčšou mierou vládne výdavky. Veľká časť týchto výdavkov má podobu transferov, ktoré budú mať tendenciu prehlbovať už uvedené efekty daní, napríklad znižovať ponuku práce. Vládne investície naopak môžu ekonomický rast zvyšovať – sem môžeme zaradiť napríklad investície do infraštruktúry, do výskumu alebo investície určené na vzdelanie.

Poznáme dva typy fiškálnej politiky, expanzívnu a reštriktívnu. Expanzívna je spojená so zvýšením spomínaných štátnych výdavkov na nákup tovarov a služieb, štátnymi investíciami do verejných prác a projektov verejnej zamestnanosti. Môže výrazne ovplyvniť agregátny dopyt aj agregátnu ponuku a spôsobiť zvýšenie rastu produkcie aj zamestnanosti. Reštriktívna je spojená s krátením výdavkov z rozpočtu, čo sa prejavuje opačným spôsobom, v obmedzení dopytu a následne poklesom ponuky. Dlhodobé účinky sa prejavujú, pokiaľ existujú voľné kapacity a nezamestnanosť, keď tieto zdroje mobilizuje a využíva v prospech ekonomického rastu. Reštriktívna fiškálna hospodárska politika môže v kombinácii s monetárnou politikou zohrať významnú úlohu pri tlmení inflácie. Negatívnym javom môže byť rastúca nezamestnanosť a rast nevyužitých kapacít⁴⁹. V dlhodobom horizonte sa zvyšuje podiel investícií súkromného sektoru, klesá cenová hladina, znižujú sa úrokové sadzby a úroveň HDP sa nemení za podmienok, že súkromné investície vyvážia zníženie štátnych výdavkov na nákup tovarov a služieb. Reštriktívnu politiku nie je vhodné aplikovať v období recesie, keď môže viesť aj k hospodárskej kríze. Keynesiánci v období recesie vykonávajú expanzívnu fiškálnu politiku, v období konjunktúry zase reštriktívnu. Monetaristi predpokladajú, že hospodársky cyklus je spôsobený nestabilitou peňažnej zásoby. „Fiškálne zásahy považujú za kontraproduktívne v tom zmysle, že mechanizmus pôsobiaci od štátneho rozpočtu cez agregátny dopyt k produktu nefunguje, lebo dochádza k vytesneniu súkromných výdavkov výdavkami vládnymi. Fiškálna politika tak pri ovplyvňovaní produktu zlyháva úplne alebo čiastočne.“⁵⁰

⁴⁹ BARÁNIK, M. a kol.: *Národohospodárska politika*. Bratislava: Edičné stredisko Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995, str. 155.

⁵⁰ KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 148.

Nástroje monetárnej politiky slúžia na ovplyvňovanie agregátneho dopytu a tým slúžia najmä na stabilizáciu ekonomického vývoja, zamestnanosti, cien, rovnováhy a vonkajších finančných tokov. Hospodársku politiku štátu ovplyvňujú tzv. nepriame nástroje, ktoré sú neadresné (medzi priame patria úverové limity, povinné vklady, pravidlá likvidity, odporúčania, výzvy, dohody, ktoré sú adresné a banky ich v trhovej ekonomike využívajú len veľmi zriedkavo, aj to len na určitú dobu). Prvým z nich je diskontná sadzba, čo je úroková sadzba, za ktorú centrálna banka poskytuje úvery obchodným bankám. Využíva sa na ovplyvňovanie ponuky a dopytu peňazí. Jej rast alebo pokles je signálom zmeny v monetárnej politike, má indikatívny charakter voči obchodným bankám a je dôležitým signálom aj pre podnikateľské subjekty. Povinné minimálne rezervy slúžia na stabilitu ponuky peňazí. Centrálna banka môže meniť povinné minimálne rezervy vtedy, keď chce rýchlo zmeniť finančné podmienky v ekonomike. „Predstavujú však veľkú a náhlu zmenu v objeme peňazí na trhu, čo vedie k zmene rozsahu úverov, úrokových sadzieb, objemu investícií a následne ovplyvní vývoj hrubého domáceho produktu. Táto zmena sa odrazí vo vzájomnom vzťahu dopytu a ponuky peňazí.“⁵¹ Najčastejšie využívaným nástrojom monetárnej politiky sú operácie na voľnom trhu. Centrálna banka ich prostredníctvom nakupuje alebo predáva štátne cenné papiere, hlavne obligácie a pokladničné poukážky a tak mení množstvo peňazí v obehu. Množstvo peňazí sa vo výstupoch (rast HDP, zamestnanosť, inflácia) vysvetľuje pomocou tzv. mechanizmu monetárnej transmisie⁵². Pri obmedzení ponuky peňazí (reštriktívna monetárna politika, pri expanzívnej majú vo všeobecnosti tieto veličiny opačný priebeh) vzrastú úrokové miery a budú sprísnené úverové podmienky. Vyššie úrokové sadzby stlačia hodnotu aktív obyvateľstva smerom dole (obligácie, pôdy, domy, účastiny). Výdavky citlivé na úroky, najmä investície, budú mať následne klesajúcu tendenciu. Ekonomika sa stane otvorenejšou pre zahraničný obchod, keďže dochádza k posilneniu meny a to brzdí čistý vývoz. Agregátny dopyt klesá a to vedie k poklesu reálneho HDP, zvýšeniu nezamestnanosti, ale aj zníženiu inflácie.

Nástroje príjmovej a dôchodkovej politiky sú zacielené na ovplyvňovanie celkového dopytu. Realizujú sa pomocou regulácie hladiny cien a miezd, platov, zisku, daní, odvodov, poplatkov, dôchodkov a pod. Stabilizujú rast cenovej hladiny, a to obmedzením tendencií nominálnych miezd a cien k ekonomickému rastu. „Ide ovplyvňovanie nominálnych miezd a platov, cien a ziskov tak, aby udržanie vysokej

⁵¹ Kolektív: *Hospodárska politika*. Bratislava: Ekonóm pri EU, 1996, str. 147.

⁵² SAMUELSON, P.; NORDHAUS, W.: *Ekonomika*. Bratislava: Elita, 2000, str. 523.

zamestnanosti nevedlo prostredníctvom nákladovej inflácie k urýchľovaniu inflačných procesov.⁵³ Dôležité postavenie má aj snaha o znižovanie rozdielov v sociálnom postavení jednotlivcov.

Nástrojmi zahraničnoobchodnej politiky sú také opatrenia, ktorými vláda zasahuje svojou činnosťou do prirodzeného ekonomického vývoja. Kvóty určujú maximálny objem vývozu alebo dovozu určitej komodity, clo predstavuje určitú formu dane, ktorá je zdrojom príjmu štátneho rozpočtu. Clo zvyšuje náklady na dovoz pre domácich výrobcov a tým sa presúva časť dopytu z dovážaného tovaru na domáci tovar. To umožňuje zvýšiť objem výroby a tým aj zamestnanosť a lepšie využitie výrobných kapacít. Subvencie poskytuje vláda na úhradu nákladov alebo straty zisku, ak je v štátnom záujme realizovať vývoz určitej komodity a dosahované ceny sú nižšie ako náklady. Dovozná prirážka predstavuje zvýšenie cla. Mimocolné bariéry sú rôzne druhy prekážok s cieľom chrániť určité odvetvia výroby alebo spotrebiteľov. Vývozné dotácie poskytuje vláda domácim výrobcom na podporu stimulácie zahraničného obchodu. Používanie týchto nástrojov je charakteristické pre intervencionistickú hospodársku politiku. Liberálna zahraničnoobchodná politika sa prejavuje zvýšením dovozu, a následne: zvýšením konkurencie, dopytu, spotreby, znížením ceny, objemu domácej výroby a vyradením výrobcov neschopných konkurencie⁵⁴.

Posledným dôležitým hľadiskom rozdelenia je to, ako nástroj pôsobí na vývoj vzťahov medzi účastníkmi trhu, potom ich delíme na⁵⁵:

- systémotvorné – kvalitatívne – menia hlavné systémové prvky ekonomického systému, spôsob koordinácie ekonomických aktivít, motiváciu jednaní ekonomických subjektov. Môžu mať formu odporúčania alebo „donucovacích“ právnych noriem. Patrí sem napr. riadenie zahraničného obchodu verzus liberalizácia zahraničnoobchodných vzťahov, regulácia cien verzus cenová liberalizácia a pod. Majú určujúci vplyv na správanie sa ekonomických subjektov,
- bežné - kvantitatívne – nemenia organizáciu ekonomického systému, hlavné rysy ostávajú zachované, nemajú za následok zásadnú zmenu v chovaní ekonomických subjektov. Menia len kvantitatívne veličiny, ktoré sú základom pre rozhodovanie

⁵³ Kolektív: *Hospodárska politika*. Bratislava: Ekonóm pri EU, 1996, str. 258.

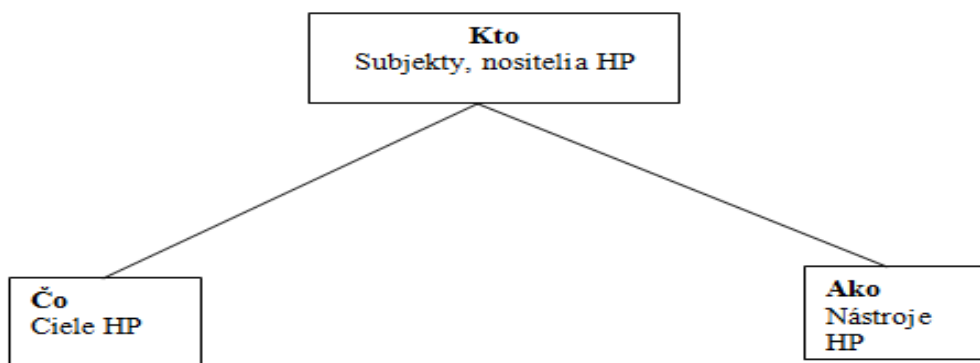
⁵⁴ BARÁNIK, M. a kol.: *Národohospodárska politika*. Bratislava: Edičné stredisko Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995, str. 174.

⁵⁵ HOLKOVÁ, V.: *Národohospodárska politika*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2007, str. 16.

ekonomických subjektov. Patrí sem napr. zmena úrokovej sadzby, zmena daňového zaťaženia a pod.

Logickú skladbu hospodárskej politiky je možné demonštrovať pomocou trojuholníka, uvedeného v schéme 3.

Schéma 3. Logická skladba teórie hospodárskej politiky

Zdroj: JURÍČKOVÁ, V.: Vzťah ekonomickej teórie a hospodárskej politiky. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2007, str. 27.

Tabuľka 2. Hospodársko–politické koncepcie a ich porovnanie

Oblasť	Keynesiánstvo	Monetarizmus
Dôvod vzniku	Svetová hospodárska kríza	Vládne zlyhanie
Teoretické závery	Obmedzenosť agregátneho dopytu	Význam menovej nerovnováhy
Úloha štátu	Prvoradá	Čo najmenšia
Zásahy vlády	Podpora aktivistickej politiky	Nie je priama väzba
Politické súvislosti	Priama väzba na politický cyklus	Odmietanie
Časový horizont	Dlhodobý	Krátkodobý
Časový aspekt stabilizácie	Rozpočtový rok	Operatívne rozhodovanie
Ciele HP	Plná zamestnanosť, plynulý rast	Menová stabilita
Nástroje HP	Fiškálne	Monetárne
Charakter rozpočtu	Cyklicky vyrovnaný	Každoročne vyrovnaný

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SLANÝ, A.; ŽÁK, M. *Hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 1999 a KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003.

V tabuľke č. 2 je uvedené porovnanie dvoch koncepcií hospodárskej politiky. V praxi sa konkrétne koncepcie prelínajú a v hospodárskej politike štátu má bez pochyb priestor ako fiškálna, tak aj monetárna politika.

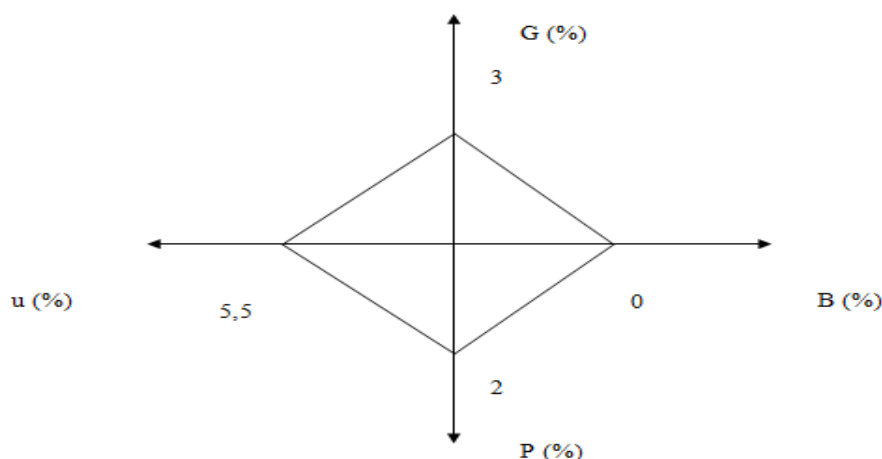
1.3. Teoretické východiská merania účinnosti hospodárskej politiky

1.3.1. Magický štvoruholník

Grafické zobrazenie napĺňania už spomínaných štyroch prioritných cieľov (tradičných ekonomických cieľov – ekonomický rast, stabilná cenová hladina, plná zamestnanosť, vonkajšia ekonomická rovnováha) zachytáva magický štvoruholník. Jeho zobrazenie vyjadruje vzájomnú konfliktnosť niektorých cieľov, pričom to platí najmä krátkodobo. Čo sa týka dlhodobého hľadiska, je problematické hovoriť o konfliktnosti cieľov, keďže dochádza k prieniku niektorých nástrojov makroekonomickej stabilizácie s nástrojmi podpory ekonomického rastu⁵⁶. Základom metódy je grafické zobrazenie štvoruholníka, ktorého vrcholy zodpovedajú jednotlivým cieľom a ich polosi tvoria expertne stanovené hodnoty príslušných parametrov:

- medziročné tempo rastu reálneho produktu (ref. h. $G = 3\%$),
- priemerná ročná miera nezamestnanosti (ref.h. $U = 5,5\%$),
- priemerná ročná miera inflácie (ref.h. $P = 2\%$),
- podiel salda bežného účtu platobnej bilancie na nominálnom produkte (ref.h. $B = 0\%$).

Graf č.2: Optimálny magický štvoruholník

Zdroj: vlastné úpravy

⁵⁶ SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 92.

Graf č. 2 zobrazuje optimálne hodnoty magického štvoruholníka, pričom tieto hodnoty sú stanovené na základe makroekonomických analýz a empirických výskumov. Uvedené hodnoty sa odrážajú od optima pre krajiny OECD, existuje však problém v tom zmysle, že medzi krajinami sú rozdiely a hodnoty, ktoré sú všeobecné považované za optimum, nemusia byť v určitej chvíli pre určitú krajinu tie najvhodnejšie. Napriek tomu vo všeobecnosti platí, že čím sa viac bude magický štvoruholník približovať optimálnemu, tým bude hospodárska politika krajiny považovaná za účinnejšiu a úspešnejšiu.

Existuje aj tzv. rozšírená verzia magického štvoruholníka, ktorá bola vytvorená z dôvodu, že základná verzia umožňuje len orientačné porovnávanie, pretože nezohľadňuje rozdielne inštitucionálne parametre rôznych krajín. Snaží sa tak eliminovať problém popísaný v predchádzajúcom odseku. Rozšírená verzia pracuje s potenciálnym rastom produktu, prirodzenou mierou nezamestnanosti a optimálnou mierou inflácie. Umožňuje tak porovnávať situáciu jednotlivých krajín vo vzťahu k ich optimu a nie k priemernej hodnote – spoločnému optimu⁵⁷. Vrcholy sú tvorené veličinami, ktoré sú dané rozdielom skutočne nameranej veličiny a jej optima. Získame tak v absolútnej hodnote:

- odchýlku skutočného tempa rastu reálneho produktu od potenciálneho tempa rastu produktu,
- odchýlku skutočnej miery nezamestnanosti od prirodzenej miery nezamestnanosti,
- odchýlku skutočnej miery inflácie od inflácie, ktorá je považovaná za optimálnu,
- odchýlku skutočného podielu salda bežného účtu platobnej bilancie na nominálnom produkte od jeho optimálnej úrovne.

„V rozšírenej verzii magického štvoruholníku platí, že čím sa viac blíži optimálnej verzii, tým je hospodárska politika účinnejšia, inými slovami, čím je jeho obsah menší, tým je hospodárska politika účinnejšia.“⁵⁸

1.3.2. Ratingové hodnotenie

Ďalším spôsobom, ako je možné merať účinnosť hospodárskej politiky, je medzinárodné ratingové hodnotenie štátu, ktoré vyjadruje jeho schopnosť splácať záväzky (istinu a úroky). Je založený na skúmaní politických, ekonomických a iných faktoroch

⁵⁷ KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003, str. 90.

⁵⁸ Tamtiež.

v krajine. „Ratingové agentúry vydávajú stanoviská, týkajúce sa schopnosti konkrétneho emitenta alebo finančného nástroja splácať úver. Inými slovami, posudzujú pravdepodobnosť, s akou emitent nebude schopný plniť svoje finančné záväzky všeobecne (rating emitenta) alebo svoje záväzky z konkrétneho dlhu alebo pevne úročeného cenného papiera (rating nástroja). Tieto stanoviská alebo ratingy sa zakladajú na informáciách vyplývajúcich z toku výnosov a súvahy (najmä so zreteľom na dlh) hodnoteného subjektu. Takisto sa zohľadňuje, ako plnil svoje finančné záväzky v minulosti. Ratingové agentúry len naznačia, aká je situácia v danom čase a aby ratingy zohľadňovali aktuálny hospodársky alebo iný vývoj, musia sa pravidelne potvrdzovať alebo revidovať. V rámci úverových ratingov sa emitenti v závislosti od ich úverovej schopnosti zaraďujú do príslušných kategórií. Ratingové agentúry používajú na tento účel viacstupňovú škálu úverovej schopnosti s rozhodujúcou hranicou medzi takzvaným investičným stupňom (nízke riziko) a špekulatívnym stupňom (vysoké riziko) so zreteľom na riziká v súvislosti s cennými papiermi⁵⁹. Škála je založená na abecednom systéme, keď najvyššie hodnotené krajiny sú označené ratingom AAA, nižšie AA, A, BBB, BB, B, atď. Jemnejšie členenie je potom dosahované pomocou znamienok + alebo - , prípadne číslíc 1,2,3 (napr. AAA+, AAA-, A1, A2 atď.). Rating štátu pritom nikdy nemôže byť nižší ako ratingové hodnotenie ktoréhokoľvek subjektu. Medzi najznámejšie ratingové agentúry patria:

- Standard & Poor's,
- Moody's Investors Services,
- Fitch Ratings,
- Japan Credit Rating Agency,
- Rating and Investment Information.

Tabuľka 3. Aktuálne ratingové hodnotenie Slovenskej republiky

Agentúra	Standard & Poor's	Moody's	Fitch Ratings	R&I	JCR
Stupeň	A+	A1	A+	A	A+
Dátum pridelenia	27.11.2008	27.2.2009	8.7.2008	16.7.2008	21.8.2008

Zdroj: Národná banka Slovenska

Aktuálne ratingové hodnotenie Slovenskej republiky je zobrazené v tabuľke č. 3. Celkový vývoj ratingového hodnotenia je uvedený v prílohe č.1.

⁵⁹ KAŠŠOVIČ, J.: Ratingové agentúry. In *Finančné trhy – jún 2009*. Bratislava: Derivat, 2009. Dostupné online na: <http://www.derivat.sk/files/2009casopis/2009JunHotRatingoveAgenturyKassovic.doc>

2. Cieľ práce

Cieľom diplomovej práce je vyhodnotiť vývoj ekonomiky Slovenskej republiky a zhodnotiť účinnosť hospodárskej politiky uplatňovanej po roku 2000 až do súčasnosti. Na dosiahnutie tohto cieľa bolo potrebné preštudovať a zhodnotiť teoretické východiská ako aj súčasný stav poznania v tejto oblasti. Išlo najmä o charakterizovanie celej škály jednotlivých nástrojov hospodárskej politiky, zadefinovanie nositeľov hospodárskej politiky a vymedzenie samotného pojmu hospodárska politika, jej teoretickej aj praktickej stránky. Súčasne bolo potrebné čo najlepšie pochopiť východiská a kritériá hodnotenia hospodárskej politiky aby sa mohlo exaktne pristúpiť k diskusii a záverom predmetnej témy. Z tohto hľadiska sa bližšie venujeme tzv. tradičným cieľom hospodárskej politiky, medzi ktoré patria ekonomický rast, inflácia, nezamestnanosť a vonkajšia rovnováha a ratingovému hodnoteniu agentúr.

Aby sa mohol zhodnotiť vývoj tejto významnej makroekonomickej oblasti v Slovenskej republike od roku 2000 až do súčasnosti, rozdelilo sa toto obdobie na tri etapy. V prvej etape sa sledoval vývoj ekonomiky SR pred vstupom do Európskej Únie v rokoch 2000 – 2004. Druhú etapu zahŕňovalo obdobie od vstupu SR do EÚ v roku 2004 do jej vstupu do eurozóny v roku 2009, teda do obdobia kedy bolo prijaté EURO ako národná a súčasne spoločná mena. Tretia etapa sa sústredila na obdobie od vstupu SR do eurozóny až po súčasnosť, ktoré je aj zároveň poznačené globálnou hospodárskou krízou.

Ďalším cieľom diplomovej práce bolo za využitia súčasného stavu poznania v teoretickej oblasti a na základe praktických dopadov a výsledkov hospodárenia v sledovanom období naznačiť možné východiská na zlepšovanie súčasného stavu, zvyšovanie výkonnosti ekonomiky SR a zabezpečenie jej udržateľného rozvoja v nastávajúcom období. Pre dosiahnutie tohto cieľa bolo potrebné vychádzať z hodnotenia nameraných výsledkov, ich analýzy a diskusie o súčasnom stave a možných východiskách pri efektívnom využívaní vhodných a účinných nástrojov hospodárskej politiky s prihliadnutím na aktuálny stav.

3. Metodika práce a metody skúmania

V tejto časti diplomovej práce uvádzam spôsoby a postupy, pomocou ktorých sme túto diplomovú prácu vytvorili. Ide predovšetkým o pozorovanie, hľadanie a zber údajov s cieľom ich neskoršieho kvantifikovania a klasifikovania, hodnotenia a následného vzájomného porovnávania. V rámci klasifikovania údajov, ide predovšetkým o údaje hlavných makroekonomických kategórií ako tempa rastu hrubého domáceho produktu, miery inflácie, miery nezamestnanosti a bežného účtu platobnej bilancie, ktoré tvoria vrcholy magického štvoruholníka. Vývoj týchto ukazovateľov je výsledkom uplatňovania hospodárskej politiky, ktorej cieľom je dosahovať celkovú makroekonomickú stabilitu a zvyšovať výkonnosť ekonomiky.

Pri písaní prvej kapitoly diplomovej práce sme využili metódu pozorovania, ktorá je založená na skúmaní historických aj súčasných javov, ktoré sú opisované a triedené. Je pozorovaná skutočná ekonomická realita. Rozoberali sme teórie, názory a stanoviská odborníkov v danej problematike.

Ďalej bolo potrebné aj časové ohraničenie skúmanej problematiky na obdobie rokov 2000 – 2010, pričom vývoj hrubého domáceho produktu je stručne načrtnutý od roku 1990. Zmienené časové ohraničenie je rozdelené na tri obdobia. Pomocou zozbieraných štatistických údajov sme vytvorili obraz o reálnej situácii Slovenského hospodárstva.

Z vybraných údajov sme zostrojili grafy a tabuľky a za pomoci dedukcie a porovnávania sme analyzovali sledované ukazovatele.

V záverečnej časti diplomovej práce pracujeme s predchádzajúcimi analýzami a snažíme sa navrhnúť možné východiská na zlepšovanie súčasného stavu.

Zdrojom sledovaných ukazovateľov sa stali štatistické údaje Národnej banky Slovenska, Štatistického úradu SR, Ministerstva financií, Slovenskej akadémie vied, Ministerstva hospodárstva, Eurostatu ako aj ďalších publikácií venovaných vývoju ekonomiky.

4. Výsledky práce

Hodnotenie účinnosti hospodárskej politiky ekonomiky Slovenska po r. 2000.

Pre hodnotenie vývoja ekonomiky Slovenskej republiky a účinnosti hospodárskej politiky je potrebné sústrediť pozornosť na vybrané makroekonomické ukazovatele. Ide o rast hrubého domáceho produktu, mieru nezamestnanosti, infláciu a platobnú bilanciu, pretože tieto štyri ukazovatele sú vrcholmi magického štvoruholníka. Vrcholy magického štvoruholníka predstavujú tradičné ciele hospodárskej politiky, ktoré sa štát snaží dosiahnuť pomocou svojich nástrojov. Na lepšie zhodnotenie sme rozdelili sledované obdobie do troch etáp. Základom tejto etapizácie boli dve významné udalosti pre Slovenskú republiku, a to vstup do Európskej Únie a prijatie eura za národnú a zároveň spoločnú menu.

4.1 Vývoj ekonomiky SR v období pred vstupom do EÚ

Obdobie pred vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie v rokoch 2000 – 2004 bolo, najmä vzhľadom na dočasné vyradenie SR zo zoznamu kandidátov pre vstup do EÚ, veľmi náročné a priam hektické. V prvom rade bolo potrebné orgány EÚ presvedčiť o tom, že SR je ochotná a schopná dohnat' oneskorenia, ktoré nastali v predvstupovom období pri plnení požadovaných kritérií. Za tým účelom bolo potrebné urýchlene prijať legislatívne zmeny nevyhnutné pre plnenie stanovených kritérií, čím sa postupne skvalitňovali podmienky podnikateľského prostredia na Slovensku. V prvom rade sa zabezpečilo ozdravenie bankového sektora, čím sa vytvorili priaznivejšie podmienky pre podnikateľský sektor v oblasti zvýšenia dostupnosti podnikateľských úverov, ktoré sú predpokladom a hnacím motorom rozvoja podnikania a tým aj rozvoja celého hospodárstva štátu. Uskutočnili sa mnohé opatrenia v legislatíve, polícii a justícii, ktoré mali zabezpečiť zvýšenú úroveň vymožitelnosti práva. Slovensko sa začalo omnoho dôslednejšie a úspešnejšie zapájať do predvstupových projektov EÚ ako boli napr. predvstupové fondy PHARE, ISPA, SAPARD, ktoré slúžili na získanie finančných prostriedkov z EÚ, ktorých úlohou bolo čo najviac priblížiť úroveň SR k podmienkam EÚ. Posilnila sa úloha inštitúcií a orgánov, ktorých úlohou bolo propagovať podnikateľské prostredie v SR, vyhľadávať zahraničné podnikateľské subjekty, ktoré boli ochotné v SR investovať, rozvíjať výrobu a zvyšovať zamestnanosť. Práve v tomto období vstúpili na náš trh ďalší giganti automobilového priemyslu akým boli Peugeot&Citroen a Kia Motors.

Postupne sa zvyšovali investície v SR už prítomného automobilového koncernu Volkswagen. Toto obdobie charakterizoval aj príchod ďalších zahraničných podnikateľských subjektov z oblasti výroby bielej a informačnej techniky. Všetky tieto opatrenia a výsledky hospodárskej politiky štátu prispeli k tomu, že aj keď veľmi pomaly ale predsa sa začala znižovať miera nezamestnanosti. Súčasne sa vrátila dôvera orgánov EÚ voči SR a mohli sa vo veľmi skrátanom čase uskutočniť negociačné rokovania o podmienkach nášho vstupu do EÚ, ktoré sa úspešne ukončili a SR vstúpilo do EÚ v máji roku 2004 spolu s ďalšími 9 krajinami.

4.1.1. Ekonomický rast

Roku 2000 predchádzalo desaťročie transformácií, na ktorého konci v roku 1999 objem vytvoreného domáceho produktu dosiahol úroveň z roku 1989. „Samotný fakt, že tvorba HDP sa vrátila na predreformnú úroveň až po celom desaťročí, bolo určitým rozčarováním, lebo s takýmto oslabením sa pri štarte reforiem nepočítalo“⁶⁰.

Tabuľka 4. Index objemu HDP v stálych cenách roku 1989

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Index HDP	100	97,5	83,3	77,9	75	78,7	84,1	89,7	95,5	99,7	102,4

Zdroj: MARCINČIN, A., BEBLAVÝ, M.: *Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999*.

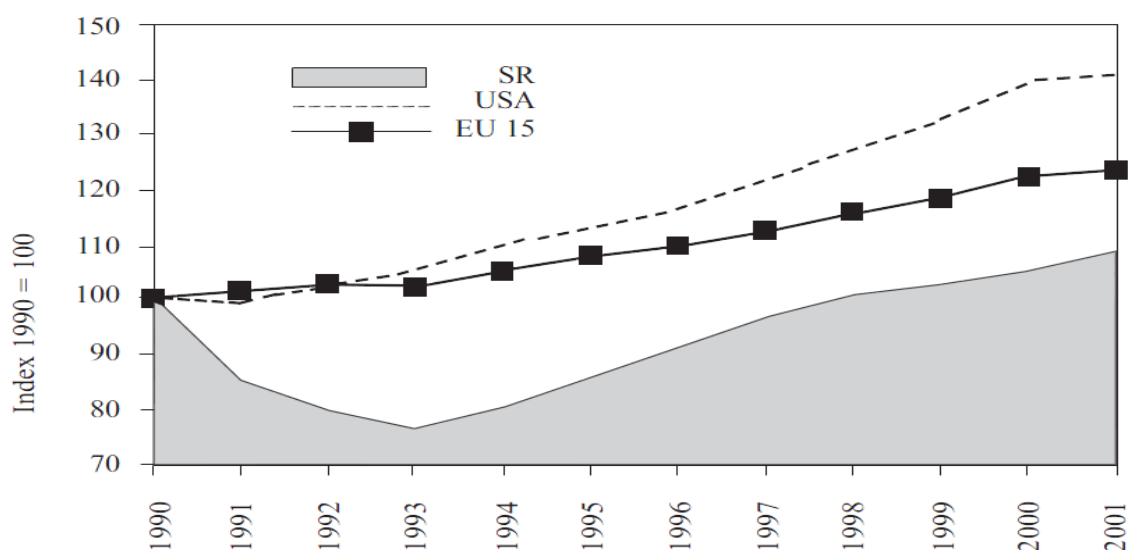
Bratislava: CSMA a SFPA 2000, str. 19.

Porovnanie je pochopiteľne skreslené, keďže tvorba HDP mala inú štruktúru, pretože prevažnú časť HDP vytvárali súkromné subjekty. Napriek tomu však nemožno hovoriť o výraznejšom úspechu v porovnaní s krajinami Európskej únie, keďže rozdiel vo výkonnosti medzi Slovenskom a týmito krajinami nebol menší ako v roku 1990, ale ako je zrejmé z grafu č. 3, práve naopak, keďže vďaka potrebným opatreniam v súvislosti s transformáciou ekonomiky v období od r. 1990 do r. 1993 zaznamenala sústavný pokles. V roku 2001 kumulatívna tvorba HDP na Slovensku len mierne prekročila úroveň z roku 1990 (približne o 8%), v prípade krajín Európskej únie to bolo 24% a v prípade USA až 40%. Podobná situácia však bola v roku 2001 vo všetkých krajinách Vyšehradskej štvorky,

⁶⁰ MARCINČIN, A., BEBLAVÝ, M.: *Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999*. Bratislava: CSMA a SFPA 2000. ISBN 80-968147-1-0, str. 19.

čiže okrem Slovenska aj u Českej republiky, Poľska a Maďarska. „Tvorba HDP pripadajúca na jedného obyvateľa bola v SR na úrovni približne polovice priemernej úrovne štátov OECD. Slabšiu ekonomickú výkonnosť ako Slovensko malo z postsocialistických štátov OECD len Poľsko (asi 39% priemeru OECD). Naopak, vyššiu úroveň HDP na obyvateľa dosiahlo Maďarsko (52%) a Česká republika (60% priemeru OECD).“⁶¹

Graf č. 3. Kumulatívny reálny rast HDP

Zdroj: MARCINČIN, A. a kol.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, str. 19.

Relatívne vysoké tempo rastu (1,4%) pritom bolo v roku 2000 zabezpečované nástrojmi stimulácie domáceho dopytu ako napríklad expanziou výdavkov verejného sektora (uvoľnenie finančných prostriedkov na výstavbu diaľnic) a znížením daní z príjmu pre fyzické a právnické osoby. Ďalším faktorom rastu bol pokles úrokových sadzieb a zníženie sadzby povinných minimálnych rezerv bankového sektora z 8 % na 5 %. Ekonomika však mala tendenciu používať viac zdrojov, než sama vytvárala a vývoj hospodárstva sa tým pádom vyznačoval veľkou nerovnováhou doma vytvoreného a doma použitého hrubého domáceho produktu.

Pozitívnym javom, ktorý je nevyhnutné spomenúť je, že pokiaľ v druhej polovici deväťdesiatych rokov pri prírastku HDP o jednu peňažnú jednotku vzrástla zadlženosť voči zahraničným subjektom o 1,1 až 1,3 peňažných jednotiek, od roku 1999 bol tento vzťah

⁶¹ MARCINČIN, A. a kol.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, str. 20.

podstatne priaznivejší, a to aj napriek znehodnocovaniu domácej meny. Krytie schodku zosilnelo vďaka zvýšenému prílevu priamych zahraničných investícií.

Pre celý rok 2001 bolo charakteristické pokračovanie rastu domáceho dopytu a zhoršenia výsledku čistého exportu. Domáci dopyt v tomto roku predstavoval 7,3% HDP a čistý export mal negatívny prínos -4,0% HDP. Rast domáceho dopytu bol podporovaný predovšetkým expanziou tvorby hrubého fixného kapitálu (až 9,6% v stálych cenách) a oživením konečnej spotreby domácností.

Tabuľka 5. Vývoj HDP v rokoch 2000-2003 (tempo rastu v %)

Rok	2000	2001	2002	2003
Rast HDP (%)	1,4	3,5	4,6	4,8

Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2002 bol celkový hospodársky vývoj spätý s politickou situáciou a výmenou vládnej garnitúry. Reformná politika nastupujúcej politickej moci posilnila dôveryhodnosť Slovenskej republiky, v dôsledku čoho na konci roku 2002 dostalo Slovensko pozvánku do Európskej únie a NATO, čo sa odzrkadlilo aj v zvýšení jeho ratingového hodnotenia. Tempo hospodárskeho rastu sa v roku 2002 zrýchlilo, čo bolo spôsobené niekoľkými faktormi. Patrí medzi ne zlepšujúca sa konkurenčná schopnosť (ktorá však bola čiastočne založená na nízkych mzdových nákladoch), reštrukturalizácia bankového sektora a podnikov, menová politika zameraná na udržanie proexportného kurzu slovenskej koruny, znižovanie úrokových sadzieb, rast investičných aktivít v hlavných exportných odvetviach a teritoriálna diverzifikácia vývozu (zvýšil sa súčet podielov vývozu do Talianska, Francúzska, Japonska a Španielska a klesol súčet podielov vývozu do Českej republiky, Nemecka, Rakúska a Poľska)⁶².

Ďalším faktorom rastu HDP bola pokračujúca podpora produkčnej stránky ekonomiky, ktorá viedla k zvyšovaniu jej výkonnosti a efektívnosti (najmä v dôsledku nižšieho daňového zaťaženia príjmov a podpory prílevu priamych zahraničných investícií). Na zrýchlení rastu HDP sa podieľal aj zrýchlený rast produktivity práce, jednak pozitívnymi účinkami na vývoz a jednak zlepšovaním výsledkov hospodárenia podnikov a z toho vyplývajúcimi rastovými daňovými príjmami vo verejných rozpočtoch. Hrubý domáci produkt na obyvateľa po prvýkrát prekonal úroveň 50% a dosiahol 53% úrovne Európskej únie. Prvýkrát od roku 1997 bol reálny prírastok HDP spojený so zväčšením

⁶² ŠIKULA, M. a kol.: *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003, str. 159.

celkového dopytu (rast domáceho dopytu pritom podporilo zrýchlené tempo spotreby domácností) aj čistého vývozu.

Rok 2003 sa niesol v znamení intenzívnych aktivít zameraných na posilnenie makroekonomickej stability a vytváranie predpokladov pre jej udržanie. Tempo rastu HDP sa zvyšovalo počas celého roka a celoročne dosiahlo hodnotu 4,8%, avšak na rozdiel od uplynulého roku bol tento determinovaný len zahraničným dopytom. K rastu HDP najväčšmi prispel priemysel, no znížil sa podiel príspevku sektoru služieb, ktorý bol najsilnejšou oporou hospodárskeho rastu počas uplynulých dvoch rokov. To bolo spôsobené stagnáciou pridanej hodnoty v troch najväčších odvetviach sektoru služieb – v obchode, doprave a telekomunikáciách a v odvetví nehnuteľností, prenájmu a obchodných činností. Naopak, rýchly rast bol zaznamenaný v oblasti finančného sprostredkovania a školstve⁶³. Dopytová stránka rastu HDP bola na tom o niečo horšie v porovnaní s prechádzajúcim rokom, keď spotreba domácností zaznamenala pokles vplyvom dočasne zníženej kúpnej sily v dôsledku nižších reálnych miezd. Naopak, verejná spotreba mala na rast HDP mierne pozitívny vplyv.

Oživenie rastu tvorby fixného kapitálu, ktoré sa očakávalo už v roku 2003, sa síce neuskutočnilo, avšak jednoznačne sa položili základy pre výraznú akceleráciu investícií v nastávajúcich rokoch.

4.1.2. Inflácia

„Medzi ekonomickou úrovňou a cenovou hladinou existuje priama závislosť. Túto zákonitosť možno vysvetliť súvislosťami medzi vysokou produktivitou práce a vysokou mzdovou aj cenovou hladinou. Ďalším vysvetľujúcim faktorom je to, že tovary a služby z menej vyspelých ekonomík sú prijímané na svetových trhoch a napriek často porovnateľnej kvalite sa môžu presadiť iba pri nízkej cene.“⁶⁴ Čo sa týka cenovej hladiny, na začiatku tohto obdobia bola najnižšia spomedzi krajín OECD. Inflácia bola v tomto období výrazne ovplyvnená neštandardnými tlakmi spôsobenými transformáciou ekonomiky, výrazný vzostup bol zaznamenaný v dôsledku liberalizácie a devalvácie meny, následne došlo k prudkému poklesu v období, keď bola zavedená nová daňová sústava.

⁶³ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2003*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, str. 14.

⁶⁴ MARCINČIN, A. a kol.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, str. 20.

V rokoch 1999 a 2000 bolo zrýchlenie rastu inflácie očakávané, keď niektoré faktory zrýchlenia boli vyvolané zámernými opatreniami hospodárskej politiky. Patrili medzi ne napríklad úpravy regulovaných cien (elektrickej energie, zemného plynu, tepelnej energie, vodného a stočného, poštových služieb, osobnej autobusovej a železničnej dopravy) alebo zavedenie dovozných prirážky (s účinnosťou od 1. júna 1999).

Rast spotrebiteľských cien v roku 2000 (12%) bol zapríčinený aj zmenami nepriamych daní. Počas roka vzrástli spotrebné dane z uhl'ovodíkových palív, alkoholu a cigariet. Taktiež administratívne zvýšenie cien nájomného v obecných bytoch sa nepriamo odrazilo v raste cien poplatkov družstevných bytoch a imputovanom nájomnom⁶⁵.

Tabuľka 6. Miera inflácie v rokoch 2000-2003

Rok	2000	2001	2002	2003
Inflácia (CPI)	12,0	7,3	3,3	8,5
Inflácia (HICP)	12,2	7,2	3,5	8,4

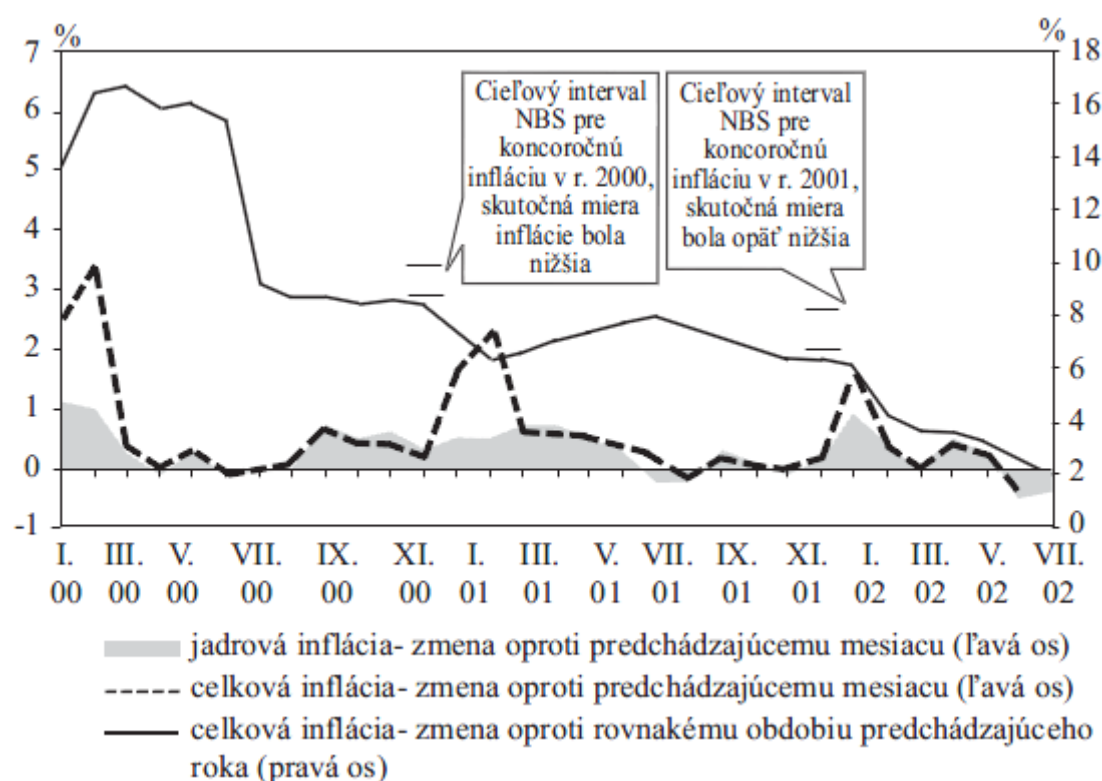
Zdroj: Národná banka Slovenska

Medzi nezávislé faktory, ktoré podporili rast cenovej hladiny, patrili napríklad rast cien strategických surovín, kurzové zmeny a nimi vyvolaný rast dovážaných komodít. Po zvýšení inflácie v roku 2000 sa v nasledujúcom roku vrátila na úroveň 7,3%, čo znamenalo návrat na úroveň z roku 1998, pred spustením makroekonomického stabilizačného programu (viď prílohu č. 2). Úlohu zohralo posilnenie konkurencie v maloobchode, keď na trh vstúpili nové subjekty prevádzkujúce veľké nákupné centrá. Proinflačné pôsobenie nemal ani obnovený rast domáceho dopytu.

V roku 2002 inflácia dosiahla najnižších hodnôt od obdobia začatia transformácie (3,3%). Je možné konštatovať, že pohyby cenovej hladiny sa vyvíjali v súlade s očakávaniami Národnej banky Slovenska, ako je zrejmé aj z grafu č. 4. Je však pravdepodobné, že pravidelné úpravy regulovaných cien boli vynechávané skôr z politických dôvodov, keďže sa jednalo o volebný rok, čo malo vplyv na nižšiu mieru inflácie.

⁶⁵ Národná banka Slovenska. 2001. Výročná správa 2000. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2001. [cit. 11.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocznaSprava/VSNBS00.pdf>

Graf č. 4. Parametre vývoja spotrebiteľských cien

Zdroj: MARCINČIN, A. a kol.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, str. 26.

V danom roku sa vláda usilovala kompenzovať obmedzenie spotreby domácností dočasným zastavením deregulácie cien. Zrýchlený rast produktivity práce, ktorý bol spomenutý v predchádzajúcej podkapitole a fakt, že sa značnou mierou podieľal na raste hrubého domáceho produktu, prispel k zníženiu tlaku rastu miezd na zhoršenie celkovej rovnováhy. Jednak priamo, prostredníctvom svojho vplyvu na zníženie jednotkových nákladov práce a jednak nepriamo svojimi pozitívnymi účinkami na vývoz a bilanciu zahraničného obchodu. Svoju úlohu zohralo aj zhodnocovanie kurzu slovenskej koruny tak voči EUR, ako aj USD.

V roku 2003 inflácia dosiahla prudký vzostup na 8,5%. „Na cenový vývoj protichodne pôsobili domáce a vonkajšie faktory. Domáce faktory pôsobili smerom k zvyšovaniu cenovej hladiny (administratívne opatrenia v podobe úprav regulovaných cien, zmena sadzieb DPH⁶⁶, zvýšenie spotrebných daní z tabaku, piva, minerálnych olejov a vína). Podiel administratívnych opatrení na celkovom náraste cien predstavoval 75%. Rast cien energií mal aj svoj logický sekundárny efekt vo výraznejšom náraste cien

⁶⁶ z 23 % na 20 % a z 10 % na 14 %

trhových služieb. Ďalším domácim faktorom, ktorý ovplyvnil cenovú hladinu, bolo zosilnenie rastu cien potravín v porovnaní s predchádzajúcim rokom.⁶⁷ Externé faktory naopak vplývali proti rastu cenovej hladiny. Posilňovanie výmenného kurzu slovenskej koruny voči EUR aj USD sa prejavilo v cenách pohonných látok a vplyv mala taktiež aj tzv. importovaná inflácia⁶⁸, na ktorú mal vplyv vývoj kurzu slovenskej koruny.

4.1.3. Nezamestnanosť

Nezamestnanosť koncom deväťdesiatych rokov predstavovala najakútnejší problém slovenskej hospodárskej politiky a vyznačovala sa niekoľkými negatívnymi rysmi, medzi ktoré patria nízka mobilita pracovnej sily, nízka odborná pripravenosť nezamestnaných, nevyhovujúca vzdelanostná štruktúra, prevaha dlhodobej nezamestnanosti a pod. Až do roku 2000 zohrával istú úlohu aj demografický faktor, keď stúpala prírastok počtu pracovných síl. V roku 2000 už význam tohto faktora klesal. Miera nezamestnanosti pritom sústavne zaznamenávala rastúci trend (12,5% v roku 1998, 16,2 v roku 1999, 18,6% v roku 2000 a 19,2% v roku 2001), výnimkou bol až rok 2002, keď nezamestnanosť poklesla na úroveň 18,5%.

Tabuľka 7. Miera nezamestnanosti v rokoch 2000-2003

Rok	2000	2001	2002	2003
Miera nezamestnanosti	18,6	19,2	18,5	17,4

Zdroj: Národná banka Slovenska

Jedným z vysvetľujúcich faktorov bolo spomínané oslabenie medzироčného prírastku pracovných síl z dôvodu demografického vývoja Slovenskej republiky, medzi ďalšie patrí nárast počtu voľných pracovných miest, ktorý bol však podporený aj umelo a nie prirodzenými ekonomickými stimulmi, presnejšie dotáciami Národného úradu práce na tvorbu pracovných miest. Išlo o prijatie novely zákona o zamestnanosti (č. 245/2000 s účinnosťou od 1.8.2000), ktorá umožnila vytvárať dohodnuté verejnoprospešné pracovné miesta pre dlhodobo nezamestnaných. Dôsledkom toho bol ku koncu augusta dosiahnutý najvyšší medzimesačný úbytok počtu evidovaných nezamestnaných a od augusta do konca decembra bolo vytvorených 65 626 verejnoprospešných pracovných miest, z ktorých

⁶⁷ OKÁLI, I.: ; Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, str. 22.

⁶⁸ Teória importovanej inflácie vychádza z predpokladu, že dochádza k prelievaniu inflácie medzi jednotlivými krajinami podľa miery závislosti od zahraničného obchodu (vývoj cien na svetovom trhu a platobnej bilancie) a zmien vo vývoji medzinárodných menových vzťahov.

takmer dve tretiny boli vytvorené v krajochoch s najvyššou mierou nezamestnanosti a najvyšším podielom dlhodobo nezamestnaných.

Prispelo to tiež k zníženiu miery nezamestnanosti (z 19,4 % v júli na 17,8 % v decembri), k zmierneniu medziregionálnych rozdielov v nezamestnanosti a k zníženiu podielu dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte nezamestnaných. Napriek výraznému vplyvu verejnoprospešných prác na zníženie nezamestnanosti nepredstavuje tento nástroj z hľadiska dlhodobého rozvoja zamestnanosti systémové riešenie. Navyše tým vznikajú následné finančné dopady na štátny rozpočet súvisiace so zvýšením sociálnych dávok a na rozpočet NÚP spojené so vznikom nároku na podporu v nezamestnanosti.⁶⁹

Ďalším faktorom zníženia nezamestnanosti bolo zníženie maximálnej výšky a doby poberania podpory v nezamestnanosti. Prijatím tohto opatrenia (novely zákona o zamestnanosti č. 292/1999) poklesol priemerný počet poberateľov podpory v nezamestnanosti v roku 2000 o 15,1 % na 112 tis. osôb a znížili sa aj výdavky na podporu v nezamestnanosti vrátane odvodov do fondov za evidovaných nezamestnaných.

„Okrem toho sa oslabil pravidelný sezónny výkyv smerom k vyššej miere nezamestnanosti, ktorý je na začiatku leta bežný z dôvodu ukončenia školskej dochádzky. Boli prijaté opatrenia, aby sa absolventi prijatí na ďalšie štúdium nedostávali do evidencie nezamestnaných.“⁷⁰

Problémami tohto obdobia bola nedostatočná tvorba pracovných miest a demotivačné pôsobenie sociálnych dávok alebo rigidita trhu práce, ktoré negatívne vplývali na zamestnanosť obyvateľstva.

Nezamestnanosť bola v roku 2002 stále jedným z najpálčivejších problémov slovenskej ekonomiky, napriek jej miernemu poklesu oproti predchádzajúcemu roku (z 19,2% na 18,5%), čo bolo spôsobené vyšším ekonomickým rastom, ktorý viedol k prírastku voľných pracovných miest. V súvislosti s tým klesal aj počet evidovaných nezamestnaných na jedno voľné pracovné miesto. Na mierne zníženie nezamestnanosti malo vplyv aj intenzívnejšie uplatňovanie nástrojov aktívnej politiky trhu práce (rekvalifikácie, dohodnuté miesta u zamestnávateľa, verejnoprospešné práce, podpora

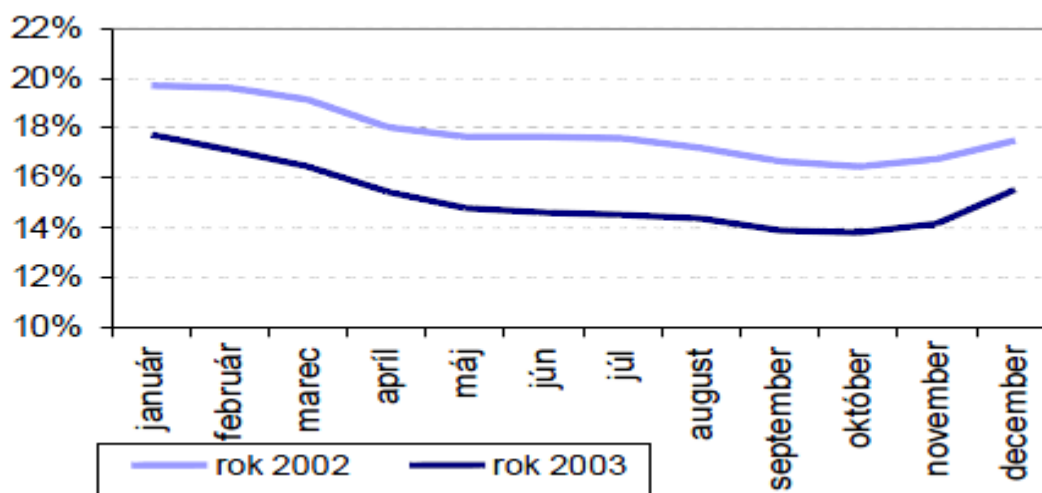
⁶⁹ Národná banka Slovenska. 2001. Výročná správa 2000. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2001. [cit. 11.6.2011]. Dostupné na internete:

<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocznaSprava/VSNBS00.pdf>

⁷⁰ MARCINČIN, A. a kol.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, str. 28.

samozamestnania a pod.).⁷¹ Na výraznejšie vylepšenie stavu však chýbali faktory, akými sú priame zahraničné investície na zelenej lúke, podpora malého a stredného podnikania alebo zlepšovanie podmienok pre mobilitu pracovnej sily.

Graf č. 5: Porovnanie miery evidovanej nezamestnanosti v rokoch 2002 a 2003

Zdroj: Národný úrad práce

V roku 2003 však bol zaznamenaný pozitívnejší trend, keď zamestnanosť sa medziročne zvýšila o 1,8% a nezamestnanosť klesla na 17,4%. V porovnaní s rokom 2002 bol teda zaznamenaný pozitívny trend, pretože mierny pokles nezamestnanosti v roku 2002 bol spôsobený skôr úbytkom pracovných síl ako rastom zamestnanosti. Celkový rast zamestnanosti bol ovplyvnený najmä rastom zamestnanosti v mikropodnikoch (t.j. s počtom zamestnancov menej ako 10) a v stredných podnikoch (s počtom zamestnancov od 20 do 250)⁷². Je nutné však zdôrazniť aj legislatívne zmeny v tejto oblasti. Tie „preniesli sprísnenie režimu kontaktov evidovaného nezamestnaného s úradmi práce a možnosť samospráv zapojiť nezamestnaných do obecných služieb. Opatrenia tohto druhu prispeli k tomu, aby miera nezamestnanosti, vyjadrená podľa počtu registrovaných nezamestnaných, poklesla výraznejšie“⁷³. Tento nástroj však nie je garanciou trvalého udržania nezamestnanosti. Zaujímavým javom bol rozdiel počtu registrovaných nezamestnaných a počtu nezamestnaných podľa výberového zisťovania pracovných síl, čo

⁷¹ Národná banka Slovenska. 2003. Výročná správa 2002. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2003. [cit. 11.6.2011]. Dostupné na internete:

<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS02.pdf>

⁷² Inštitút sociálnej politiky: *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky v roku 2003*. Bratislava: Inštitút sociálnej politiky, 2004, str. 14.

⁷³ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2003*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, str. 27.

je však možné vysvetliť tým, že časť osôb vyradených z evidencie úradu práce aj naďalej uvádza, že nemá zamestnanie.

4.1.4 Vonkajšia rovnováha

Prevaha dovozu tovaru a služieb súvisela s už spomínanou nerovnováhou, keď sa viac zdrojov doma používalo, ako tvorilo a tým pádom ich bolo nevyhnutné dovážať. Domáci dopyt bol stimulovaný, no ponuková stránka ekonomiky bola nepružná a nevhodná. Vláda si teda stanovila za cieľ podporiť export, čo malo byť dosiahnuté riadeným spomalením rastu bez prechodu do depresie, tzn. zotrvanie na kladných hodnotách rastu HDP. V roku 2000 bolo teda badať výsledky, keď sa oproti predchádzajúcemu roku, znížil schodok bežného účtu platobnej bilancie takmer o 271 miliónov € (t.j. o 20%) a dosiahol 3,5% z HDP (r. 1999 4,8%). Zlepšenie salda bežného účtu bolo dosiahnuté poklesom deficitu obchodnej bilancie a zlepšením bilancie služieb (príjmy z tranzitu ropy a plynu). Zvýšili sa aj príjmy z cestovného ruchu. Horšia ako pred rokom bola bilancia výnosov.

Tabuľka 8. Bilancia bežného účtu a zahraničného obchodu v rokoch 1999 až 2003

Rok	1999	2000	2001	2002	2003
Saldo bežného účtu PB (mil. EUR)	-1346,8	-1075,9	-2802,6	-2895,5	-2406,6
Saldo zahraničného obchodu (mil. EUR)	-1501,8	-1386,6	-3410,5	-3185,2	-777,9
Podiel salda BÚ PB na HDP v %	-4,8	-3,5	-8,3	-7,9	-5,9

Zdroj: Národná banka Slovenska, ŠÚ SR, vlastné výpočty

Na vývoj zahraničného obchodu mali vplyv viaceré činitele, a to najmä výmenný kurz Sk voči USD a rast dopytu z krajín Európskej únie a CEFTA. Najväčšie prírastky exportu sa realizovali v skupine strojov a prepravných zariadení. Podiel strojov a dopravných zariadení, ktorý na celkovom prírastku exportu činil 40 % signalizuje, že PZI, okrem iných pozitívnych faktorov na slovenskú hospodárstvo, zohrávali aj významnú úlohu pri oživovaní zahraničného dopytu po slovenskej produkcii.⁷⁴

Ďalším faktorom vývoja zahraničného obchodu bol vývoj cien strategických surovín na svetových trhoch. Cena ropy a od nej sa do podstatnej miery odvíjajúca cena

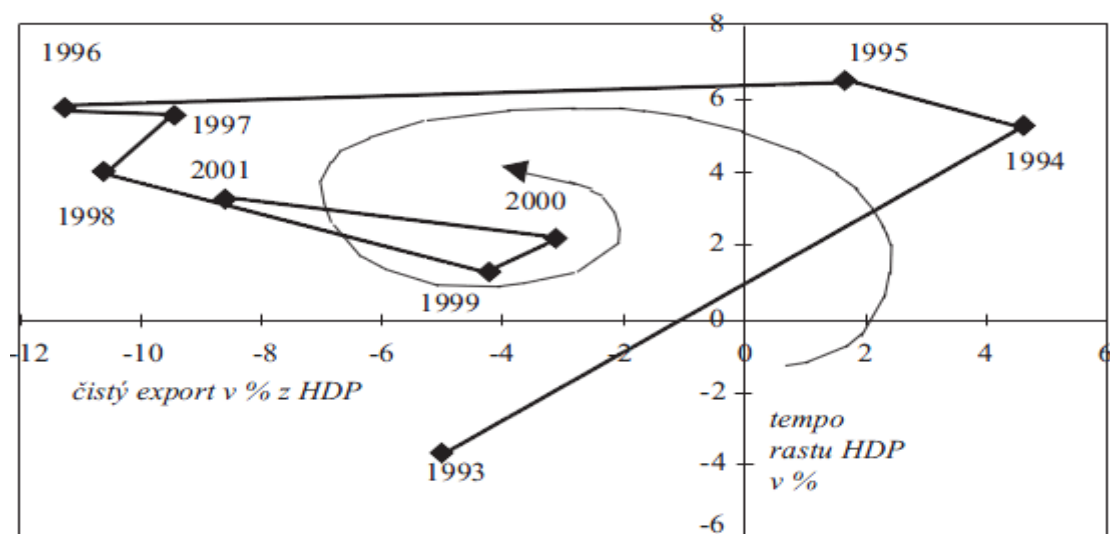
⁷⁴ Národná banka Slovenska. 2001. Výročná správa 2000. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2001. [cit. 11.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocznaSprava/VSNBS00.pdf>

plynu sú pre slovenskú ekonomiku, ktorá je závislá na dovoze energetických surovín, významným faktorom vývoja obchodnej bilancie a následne aj bežného účtu.

V roku 2001 sa slovenská ekonomika ocitla opäť v situácii, kedy sa prehĺbovala vonkajšia makroekonomická nerovnováha. Počiatočným podnetom bol rast domáceho dopytu stimulovaný nerovnovážnym vývojom verejných financií. Fiškálny deficit a rastúca zadlženosť verejného sektora tak nepriaznivo ovplyvňujú celkový makroekonomický vývoj zo strednodobého hľadiska. Štruktúra ekonomického rastu slovenskej ekonomiky, nízka flexibilita domácej výrobnéj základne a s tým súvisiaca vysoká dovozná náročnosť našej ekonomiky, spolu so spomalením ekonomického rastu vo svete boli príčinou výrazného nárastu deficitu bežného účtu platobnej bilancie (z 3,5 % z HDP v roku 2000 na 8,3% v roku 2001). Tento vývoj bol v rozhodujúcej miere ovplyvnený deficitom obchodnej bilancie. Ostatné položky bežného účtu (bilancia služieb, bilancia výnosov a bilancia bežných transferov) zaznamenali zlepšenie.

Problémom bolo zvyrazňovanie vonkajšej nerovnováhy po zosilnení ekonomického rastu, čo je viditeľné v grafe č. 6. Pokiaľ sa minulé obdobie, polovica deväťdesiatych rokov ukázala ako priaznivá, neskôr vzniká špirála, ktorá pri udržiavaní tempa vysokého ekonomického rastu poukazuje na zhoršený stav vonkajšej rovnováhy. Pri vylepšení stavu vonkajšej rovnováhy však klesá rast HDP a následne opäť jeho zhoršenie pri oživení rastu HDP.

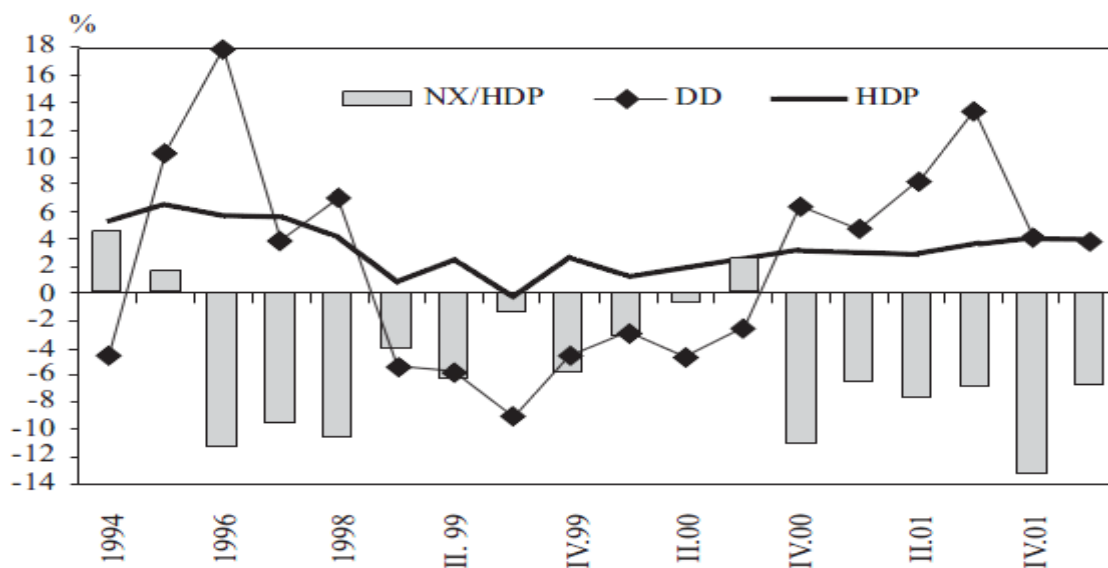
Graf č. 6: Vzťah ekonomického rastu a vonkajšej rovnováhy

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z uvedeného vyplýva, že v danom období sa ekonomický rast a vonkajšia rovnováha vylučovali. Je to možné vysvetliť tým, že „rast domáceho dopytu aj exportu v podmienkach nedostatočne konkurenčne schopnej domácej ponuky a nízkej miery zhodnocovania vstupov vedie k náhlemu zhoršeniu stavu vonkajšej rovnováhy“⁷⁵. Na túto skutočnosť poukazuje aj graf č. 7.

Graf č. 7: Vzťah rastu domáceho dopytu, rastu HDP a čistého exportu

Zdroj: Štatistický úrad SR

Dynamický vývoj domáceho dopytu a jeho dovozná náročnosť, spolu s nízkym ekonomickým rastom v krajinách EÚ, sa v roku 2002 prejavil v pretrvávajúcom vysokom deficite bežného účtu platobnej bilancie. Napriek tomu, že deficit obchodnej bilancie mierne poklesol, rast schodku bilancie výnosov a pokles prebytku bilancie služieb a bežných transferov spôsobil, že došlo k zvýšeniu deficitu bežného účtu z minuloročných 2,8 mld. Sk na 2,9 mld. Sk. Jeho podiel na HDP sa však znížil na 7,9 % (z 8,3 % v roku 2001). Riešením zo strednodobého hľadiska je zvýšenie exportných kapacít prostredníctvom investícií. Popri priamych zahraničných investíciách by malo zohrať rozhodujúcu úlohu aj zníženie úrokových sadzieb a väčší tlak na bankový sektor (prostredníctvom vyššej konkurencie) poskytovať úvery.

Naopak, pozitívne na túto bilanciu pôsobil nepriamo rast produktivity práce. Zvýšenie exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky podporovali aj kvalitatívne zmeny

⁷⁵ MARCINČIN, A. a kol.: Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, str. 32.

v štruktúre vývozu SR do členských štátov EÚ, ako aj pozitívne zmeny v kvalite exportovanej produkcie do týchto krajín. V štruktúre exportu SR podľa náročnosti odvetví na úroveň kvalifikácie pracovníkov možno zaznamenať výrazné zníženie diferenciácie v odvetviach s nízkou kvalifikáciou⁷⁶.

V roku 2003 slovenská ekonomika zaznamenala pozitívny trend, čo sa týka tempa rastu vývozu, pričom tempo rastu dovozu za ňou značne zaostávalo. Tento fakt pozitívne vplýval na rast HDP a istú úlohu zohralo aj zmenšenie domáceho dopytu, hlavne spotreby domácností (pod vplyvom poklesu reálnych miezd), ako aj ožiovovanie svetovej ekonomiky a naďalej rastúca kvalitatívna konkurencieschopnosť. Bolo to len druhý raz v samostatnej histórii Slovenskej republiky (prvýkrát v roku 1997), čo domáci dopyt a čistý vývoz pôsobili na rast HDP v rovnakom smere⁷⁷. Zahraničný obchod vykázal najlepšie výsledky od roku 1995. Ako je vidieť z tabuľky 8, bilancia zahraničného obchodu zaznamenala rekordne nízky schodok (777,9 mil. €), avšak výrazne zhoršená bilancia výnosov spôsobila, že saldo bežného účtu dosiahlo 2,4 mld. € (5,9 % HDP).

Rozhodujúci vplyv na rast vývozu mala zvýšená produkcia automobilového priemyslu, pričom dominantnou firmou bola spoločnosť Volkswagen. Výrazný nárast vývozu bol aj v prípade strojov, elektrických zariadení, prístrojov na záznam a reprodukciu obrazu a zvuku a základných kovov a kovových výrobkov. K výsledku zahraničného obchodu v roku 2003 prispel aj vývoj výmenných relácií ovplyvnený poklesom celkového indexu dovozných a rastom indexu vývozných cien, ako aj medziročným posilňovaním nominálneho kurzu koruny voči všetkým hlavným menám. Čo sa týka teritoriálnej štruktúry, enormne vzrástol vývoz do USA (nárast o 32,8 mld. Sk).

4.2 Vývoj ekonomiky SR v období od vstupu do EÚ po vstup do eurozóny

Helsinský summit Európskej rady už v decembri roku 1999 otvoril rokovania o vstupe Slovenska do Európskej únie. V nasledujúcich troch rokoch sa rokovania sústredili najmä na prijatie 29 kapitol určujúcich predvstupové úlohy SR v rôznych oblastiach spoločenského života a hospodárstva. Skutočnosť, že až tretina z 29 kapitol sa

⁷⁶ ŠIKULA, M. a kol.: *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003, str. 165-167.

⁷⁷ HALUŠKA, J.; OLEXA, M.: Makroekonomický rámec vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2003 (s výhľadom do roku 2006). In: *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2003*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2003, str. 7.

zaoberá hospodárskopolitickými otázkami, podporila názor o podriadení národnej hospodárskej politiky politike koncipovanej a praktizovanej na úrovni celého spoločenstva⁷⁸. Po dôkladnejšom oboznámení však obavy z vplyvu Európskej únie na hospodársku politiku Slovenskej republiky boli zmiernené a po tom, čo Európska rada v decembri 2002 rozhodla o prijatí desiatich kandidátskych krajín vrátane Slovenska s platnosťou od 1. mája 2004, ovplyvňovanie hospodárskych politík kandidátskych krajín sa posilňovalo.

Aj keď Európska únia nemá ani právo ani nástroje vykonávať komplexne ponímanú hospodársku politiku (nesleduje klasické ciele hospodárskej politiky), v súlade s jej primárnym právom vykonáva čiastkové politiky, ktoré sa líšia svojimi cieľmi, nástrojmi a mierou záväznosti rozhodnutí inštitúcií Európskej únie. Hospodárska politika Európskej únie v súlade s princípom zdieľanej kompetencie nemôže prekročiť rámec toho, čo je nevyhnutné a dostatočné na dosiahnutie cieľov stanovených v platných zakladajúcich zmluvách. Môže však pomocou rôznych nástrojov značne diferencovane ovplyvňovať národné hospodárske politiky.⁷⁹

4.2.1 Ekonomický rast

Vo výsledkoch slovenského hospodárstva prevažovali v roku 2004 pozitívne tendencie. Na ekonomický rast (5,1%) vplýval rast produktivity práce a zvyšovala sa konkurencieschopnosť hospodárstva Slovenska. No pokiaľ v roku 2003 bol hospodársky rast založený výlučne na zväčšení čistého dovozu, v roku 2004 sa ekonomika vrátila do stavu, keď na rast HDP pôsobil primárne rast domáceho dopytu. Ten bol spôsobený najmä zväčšením konečnej spotreby, ako aj oživením investičných aktivít. Ratingové agentúry po vstupe do Európskej únie významne zlepšili hodnotenie Slovenskej republiky a od 1. januára 2004 bola na Slovensku zavedená rovná daň 19%, čo bolo taktiež významným impulzom pre prílev zahraničných investícií.

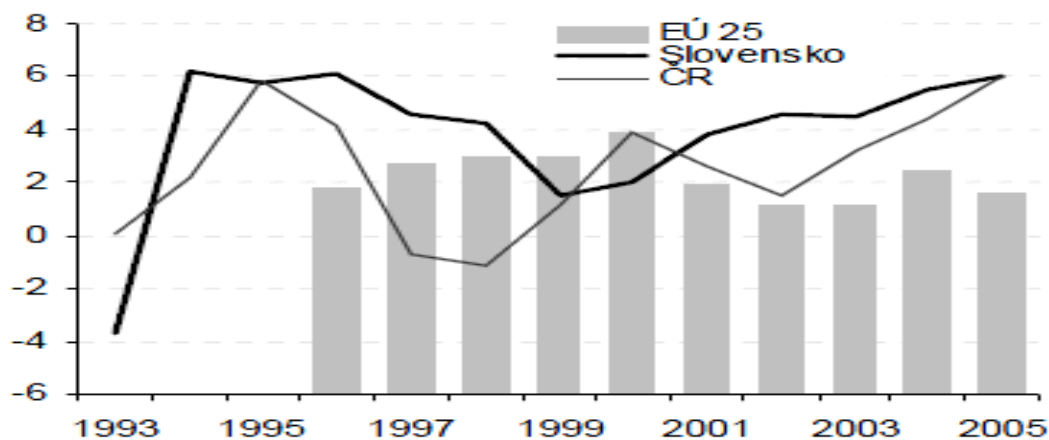
Hospodársky vývoj v roku 2005 bol priaznivo ovplyvnený reformami daňového systému, trhu práce a verejných financií, ktoré boli uskutočnené už v predchádzajúcich obdobiach. Okrem toho je treba zdôrazniť, že sa jednalo o predvolebný rok, keď sa politické strany usilovali zlepšiť svoje postavenie v očiach obyvateľstva. Dynamika

⁷⁸ OKÁLI, I. a kol.: *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, str. 14.

⁷⁹ BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava: Sprint dva, 2008, str. 10. ISBN 978-80-969927-8-2

ekonomického rastu sa v porovnaní s uplynulým rokom zrýchlila a dosiahla najvyššia úroveň od roku 1996 a to 6,7%. Jednalo sa už o tretí rok v poradí, v ktorom bolo vysoké tempo hospodárskeho rastu skombinované s priaznivým stavom makroekonomickej stability a taktiež tretí rok v poradí, keď pomerne rýchlo rástla pridaná hodnota vo všetkých výrobných odvetviach, čo znamenalo zásadnú zmenu vo vývoji ponukovej stránky ekonomiky. Akcelerácia dynamiky HDP mala súvis v prvom rade s rýchlejším rastom domáceho, najmä investičného dopytu tak vo forme fixných investícií, ako aj rastu zásob. Rast investičného dopytu bol ovplyvnený priamymi zahraničnými investíciami a výsledkami finančného hospodárenia nefinančných korporácií. Výrazný prírastok investícií smeroval predovšetkým do infraštruktúrnych stavieb, čo v značnej miere súviselo pravdepodobne s výstavbou nových automobilových závodov. Nepatrné zrýchlenie rastu si pripísala aj konečná spotreba a v rámci nej predovšetkým konečná spotreba domácností.⁸⁰

Graf č. 8: Rast reálneho HDP (medziročný rast)

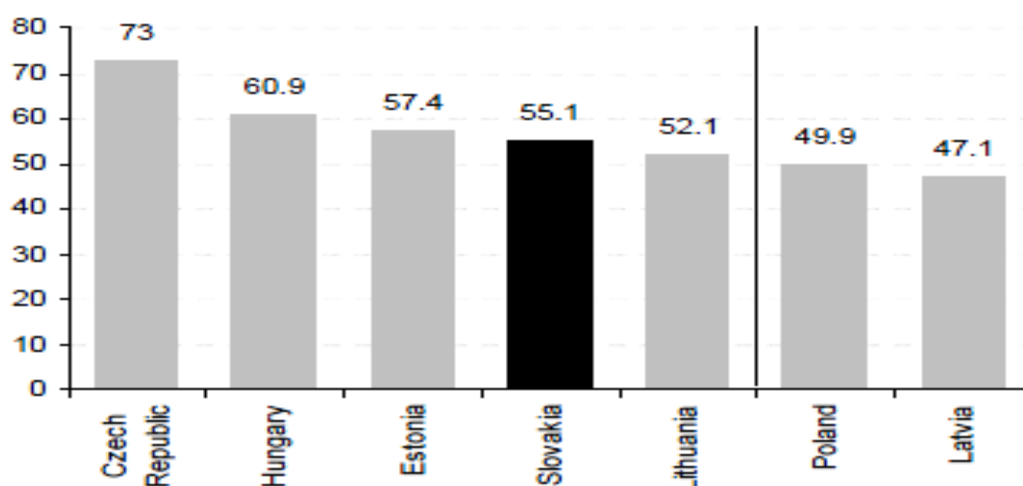

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Ako je zrejmé z grafu č. 8, rast HDP Slovenska v posledných rokoch vysoko prevyšoval priemerný rast HDP Európskej únie. V porovnaní s Českom alebo Maďarskom však úroveň HDP na jedného obyvateľa bola stále, nízka, dosahovala asi 55,1 percenta priemeru Európskej únie (graf č. 9)

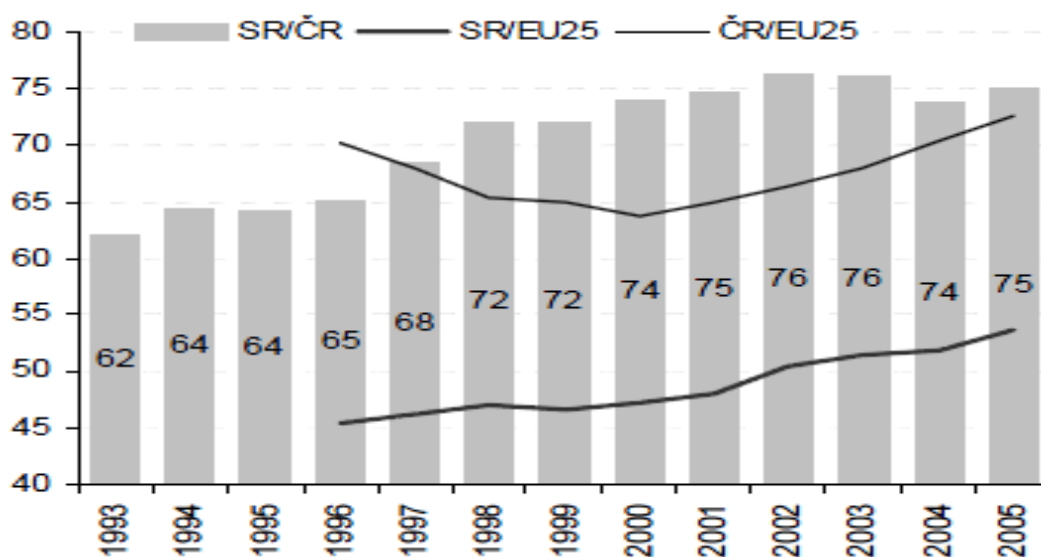
⁸⁰ Národná banka Slovenska. 2006. Výročná správa 2005. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2000. [cit.12.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS05.pdf>

Graf č. 9: Úroveň HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily v roku 2005 (EÚ 25 = 100%)

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Graf č. 10: Dobiehanie ekonomík EÚ Slovenskou a Českou republikou

Zdroj: Ministerstvo financií SR

V roku 2006 mal dobrý vývoj slovenského hospodárstva takmer univerzálny charakter, keď sa na všetkých frontoch prejavovali pozitívne tendencie. Hospodársky rast dosiahol úrovne 8,5% HDP. Štruktúra tohto rastu potvrdzuje, že zrýchlenie tvorby HDP bolo zapríčinené najmä zvýšením produkčných schopností hospodárstva obzvlášť v odvetviach s prílevom PZI. Expanzia výrobných kapacít a produkčných aktivít, hlavne v automobilovom a elektrotechnickom priemysle sa odzrkadlila v rastúcej exportnej

výkonnosti hospodárstva, keď k dynamickému ekonomickému rastu, na rozdiel od roku 2005, prispieval aj čistý export.

Z hľadiska použitia bola štruktúra hospodárskeho rastu ovplyvnená zahraničným i domácim dopytom, pričom dynamika zahraničného dopytu bola v porovnaní s domácim dopytom trojnásobne rýchlejšia. Vývoj konečnej spotreby domácností počas roka 2006 bol stabilizovaný a k jej rastu prispieval najmä mzdový vývoj, nárast zamestnanosti, ako aj využívanie úverových zdrojov.

Rast HDP bol podporený najmä rastom dopytu domácností a rastom investičných aktivít najmä zahraničných investorov. Najmenej vplýval v tomto období na HDP vývoj verejnej spotreby.

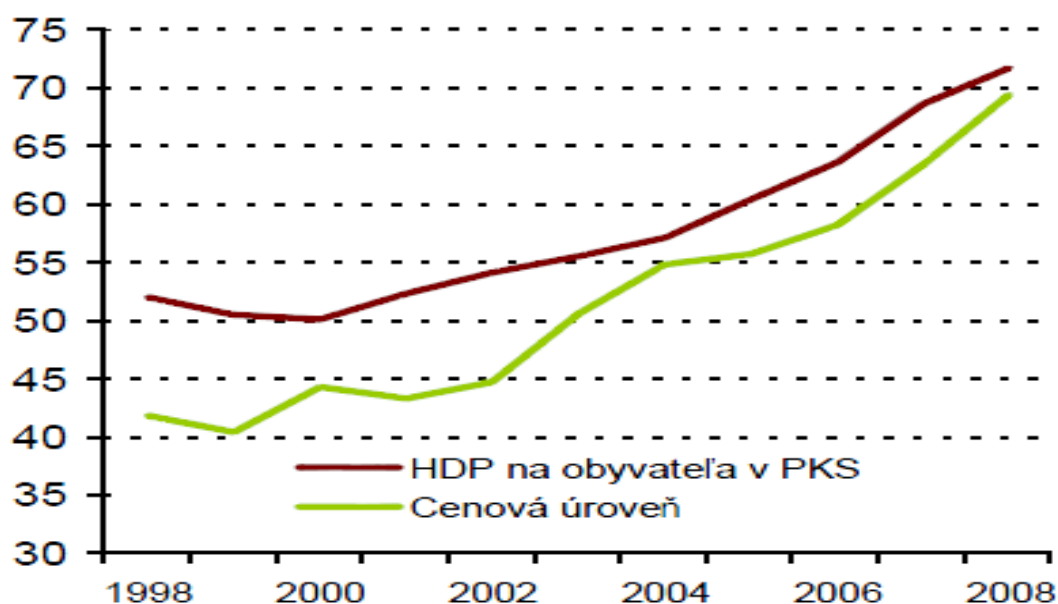
Tabuľka 9. Vývoj HDP v rokoch 2004-2008 (tempo rastu v %)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008
Rast HDP (%)	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8

Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2007 pokračoval výrazne pozitívny trend vývoja slovenského hospodárstva (rast dosiahol 10,5% HDP) a Slovenská republika sa zaradila medzi najúspešnejšie rozvíjajúce sa ekonomiky, na čo mali zrejmy vplyv reformné opatrenia vykonané v predchádzajúcich rokoch. Pokračoval trend pozitívneho vplyvu zahraničných investícií, pričom existovalo niekoľko faktorov, prečo sa Slovensko stalo atraktívnou lokalitou pre zahraničných investorov. Jednak to bola dobrá geografická poloha, jednak členstvo v Európskej únii, vyhliadky na úspešný vstup do eurozóny v plánovanom termíne, nízke daňové zaťaženie a prehľadný daňový systém (rovná daň) a lacná pracovná sila (ktorej výhodu bude Slovensko popri ďalšej konvergencii k západným ekonomikám postupne strácať). V tomto roku pôsobili na rast HDP spotreba domácností, tvorba hrubého kapitálu (investičný dopyt) aj spotreba verejnej správy. Čo sa týka odvetví, najviac prispel k rastu takmer rast pridanej hodnoty v priemysle, rast podporili aj odvetvia služieb a stavebníctva, naopak, pokles zaznamenalo pôdohospodárstvo. Z grafu č. 11 je zrejmé, že úroveň HDP na obyvateľa v roku 2008 prekročil 70 percent priemeru Európskej únie. Približovanie cenovej úrovne malo v posledných rokoch prudšie tempo.

Graf č. 11: Vývoj reálnej konvergencie v SR (priemer EÚ 27 = 100)

Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2008 sa v hospodárskej politike vlády prejavoval sklon k štátnemu intervencionizmu, aj keď väčšinou tieto sklony aj vďaka vplyvu hospodárskej politiky EÚ zostali skôr pri deklaráciách, ako by došlo k činom. V tomto roku sa opäť zvýšili ratingové hodnotenia Slovenska a Svetová banka zaradila Slovensko medzi bohaté krajiny, aj keď len na pozíciu najchudobnejšej z bohatých krajín⁸¹. V roku 2008 však dochádza k úplnému zvratu vývinových trendov, a hoci celoročné výsledky vyznievajú priaznivo, je to z toho dôvodu, že kríza zasiahla Slovenskú republiku až v poslednom štvrtroku roku 2008. Celoročný rast vykázal uspokojivú hodnotu na úrovni 5,8% HDP. Tento rast bol ťahaný domácim dopytom, ktorý bol podporovaný najmä spotrebou domácností ako aj hrubými investíciami. Už od druhého štvrtroka sa však tempo rastu spomaľovalo.

4.2.2 Inflácia

Hoci v roku 2004 inflácia zaznamenala oproti minulému roku určitý pokles, stále ostávala na vysokých hodnotách (7,5%). Táto „relatívne vysoká priemerná miera inflácie nebola prejavom vnútornej nestability, ale skôr prejavom posledných razantných úprav

⁸¹ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2009, str.7.

regulovaných cien a úprav nepriamych daní.“⁸² V januári prišlo k zmene sadzieb DPH (bola zavedená jednotná sadzba DPH vo výške 19 %) a v máji došlo k zvýšeniu spotrebných daní na cigarety a k miernemu zvýšeniu spotrebnej dane z vína na medziprodukty. Čo sa týka regulovaných cien, na infláciu pôsobilo hlavne zvýšenie cien elektriny, tepelnej energie, zemného plynu pre domácnosti, vody, cestovného v železničnej a cestnej doprave a poštovných služieb. Od augusta pritom dochádzalo k spomaľovaniu inflácie, čím sa nepotvrdili obavy z nárastu inflácie po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie.

Na spotrebiteľské ceny mal dopad aj vývoj cien potravín, ktoré zaznamenali počas roka spomaľovanie dynamiky medziročného rastu a ku koncu roka aj pokles cien na medziročnej báze. Bolo to následkom hlavne externých faktorov (vstup do EÚ, prijatie Spoločnej poľnohospodárskej politiky, otvorenie trhu a rast konkurencie, dobrá úroda a posilňovanie výmenného kurzu). Posilňovanie výmenného kurzu slovenskej koruny voči euru, ako aj americkému doláru sa okrem cien potravín prejavilo aj v cenách pohonných látok, kde kurzový vývoj tlmil rast ceny ropy na svetových trhoch. Vývoj kurzu slovenskej koruny mal dopad na cenovú hladinu aj vo forme nízkej dovezenej inflácie.

V roku 2005 sa miera inflácie vyvíjala mimoriadne pozitívne s výškou 2,8%. V tomto roku bol výrazne nižší rozsah úprav regulovaných cien a sadzieb nepriamych daní. Doplňkovým dôvodom bol ďalší rozmach konkurencie na veľkoobchodnom a maloobchodnom trhu, zvýšenie konkurencie teda tlačilo podnikateľov k udržiavaniu cien na nižšej úrovni. Ako proinflačný faktor pôsobili najmä svetové ceny ropy a ropných produktov, pričom ich najväčší vplyv sa dostavil prostredníctvom cien energií. Na druhej strane v prospech znižovania tempa rastu spotrebiteľských cien pôsobil aj v roku 2005 vývoj výmenného kurzu slovenskej koruny.

Tabuľka 10. Miera inflácie v rokoch 2004 – 2008.

Rok	2004	2005	2006	2007	2008
Inflácia (CPI)	7,5	2,7	4,5	2,8	4,6
Inflácia (HICP)	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9

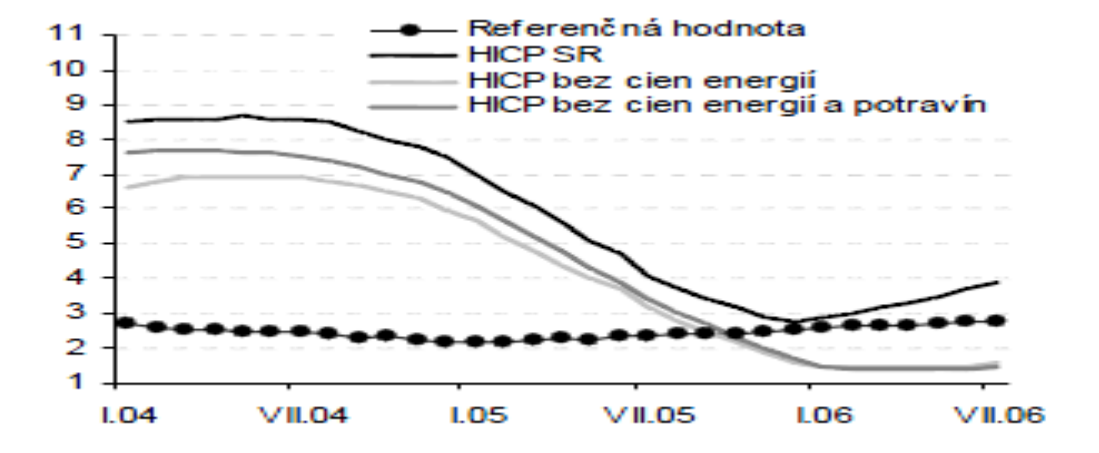
Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2006 inflácia zaznamenala mierny nárast, pričom hlavnú úlohu zohrali faktory ako úpravy regulovaných cien, úpravy niektorých spotrebných daní, vysoké ceny

⁸² OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2005, str. 24.

pohonných látok v prvom polroku a čiastočne aj vysoká dynamika domáceho dopytu, podporená zvýšeným poskytovaním úverov domácnostiam. Toto zrýchlenie miery inflácie malo za následok spomalenie reálneho rastu miezd, reakciu NBS v podobe zvyšovania základnej úrokovej miery (v snahe tlmieť rast domáceho dopytu a tak aj časť inflačných tlakov) a skomplikovanie tvorby inflačných očakávaní, keďže inflácia vybočila z cieľov stanovených Národnou bankou Slovenska.⁸³ Objavila sa aj obava z plnenia Maastrichtského inflačného kritéria, a hoci ekonomika Slovenska v roku 2006 ešte toto kritérium nemusela plniť, na rozdiel od roku 2005 sa cieľu vzdialila (viď. graf č. 12).

Graf č. 12: Inflácia a jej Maastrichtské kritérium v rokoch 2004 až 2006

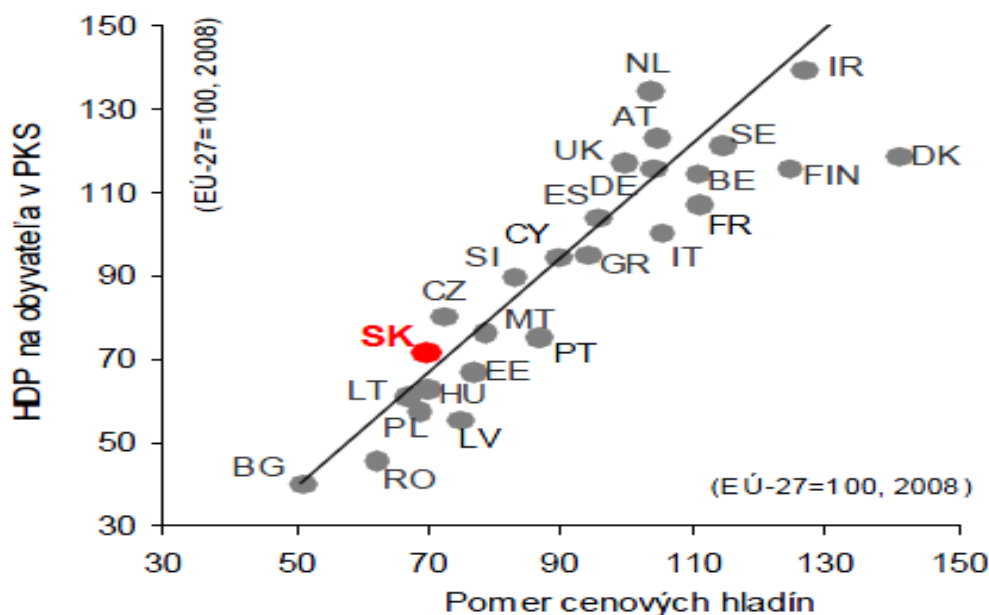

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Rok 2007 bol rokom dezinflácie, keďže v tomto roku bola výška inflácie obzvlášť dôležitá z dôvodu plnenia spomínaného Maastrichtského kritéria. Priemerná celoročná hodnota inflácie sa pohybovala na úrovni 2,8%, spotrebiteľské ceny merané harmonizovaným indexom (HICP) sa v celoročnom priemere zvýšili o 1,9%. K záveru roka sa inflácia zrýchlila, na čo mali vplyv hlavne globálne a nákladové faktory (globálny rast potravín, cien pohonných látok).

⁸³ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2006*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2007, str. 40.

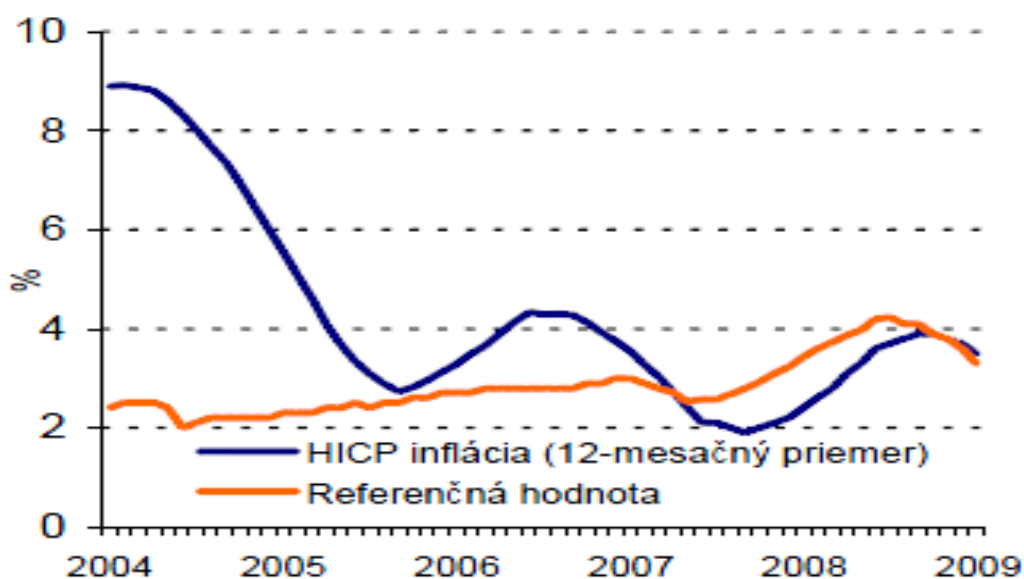
Graf č. 13: Pomer cenových hladín a výkonnosti ekonomík EÚ v roku 2008

Zdroj: Národná banka Slovenska

Z grafu č 13 je jasné, že Slovensko si v roku 2008 stále udržiavalo jednu z najnižších cenových hladín Európskej únie, ale zároveň aj vykazovalo jedno z najnižších HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily. V roku 2008 bola z hľadiska integrácie rozhodujúca miera inflácie meraná harmonizovaným indexom spotrebiteľských cien (HICP).

Graf č. 14: Vývoj inflácie v SR a jej referenčnej hodnoty do roku 2009

Zdroj: Národná banka Slovenska: *Analýza konvergenie Slovenskej ekonomiky 2009*. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2009, str. 6.

Z grafu č. 14 je zrejmé, že inflácia v roku 2008 plnila inflačné kritérium bez problémov v rezervou asi 1 percentný bod. K zrýchleniu inflácie počas roku 2008 došlo z niekoľkých dôvodov, a to boli rast cien energií (najmä teplo a ropa), rast cien potravín súvisiaci s globálnym nárastom cien poľnohospodárskych komodít vplyvom slabej úrody v roku 2007 a zvýšenom dopyte po nich a rastom cien služieb vyplývajúcich z týchto dvoch faktorov. Jednalo sa však o globálne faktory, ktoré zasiahli celú svetovú ekonomiku, preto stúpala aj referenčná hodnota inflácie.

Európska centrálna banka vydala správu, v ktorej vyjadrila obavy z udržateľnosti konvergenzie inflácie z niekoľkých dôvodov, ako bola strata tlmiaceho vplyvu nominálneho zhodnocovania slovenskej koruny voči euru, riziko akcelerácie rastu miezd, riziko akcelerácie rastu cien energií a inflačné tlaky súvisiace s dobiehaním vyspelých ekonomík.

4.2.3 Nezamestnanosť

Vývoj nezamestnanosti stále ostával problematický, keď v roku 2004 nekorešpondoval s pozitívnym makroekonomickým vývojom. Medziročne stúpala o 0,7 p.b., čo znamenalo 18,1% nezamestnanosť. Rast HDP bol sprevádzaný poklesom počtu pracujúcich, hoci isté pozitívne tendencie boli zaznamenané v poslednom štvrtroku. Vtedy vzrástol počet pracujúcich o 1,3% a celoročný údaj o náraste pracujúcich sa zvýšil na 0,3%. Tento rast však bol vyvolaný rastom počtu samozamestnávajúcich sa osôb. „V situácii, keď domáce podniky zaostávajú za vysoko produktívnymi firmami s priamymi zahraničnými investíciami a nie sú dostatočne rozvinuté domáce služby a samostatne zárobková činnosť, je dopyt po pracovných silách stále slabý. Zmena sociálneho systému, ktorý bol doteraz štedrým, oslabuje motiváciu a ochotu zamestnať sa.“⁸⁴

V roku 2004 bol vývoj na trhu práce v podstatnej miere ovplyvnený aj vysokou ponukou práce, t. j. nárastom počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva, keď na trh práce vstúpilo o takmer 25 tis. osôb viac ako pred rokom. Takisto vplyvom sociálnych reforiem sa začal postupne zvyšovať vek odchodu do dôchodku, čo zvyšuje počet obyvateľov v produktívnom veku.

⁸⁴ SEKEREŠOVÁ, G.: Hospodársky vývoj úrovne slovenskej ekonomiky a úroveň jej konvergenzie. In: *Hospodárska a sociálna politika po vstupe do EÚ*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2005, str. 126.

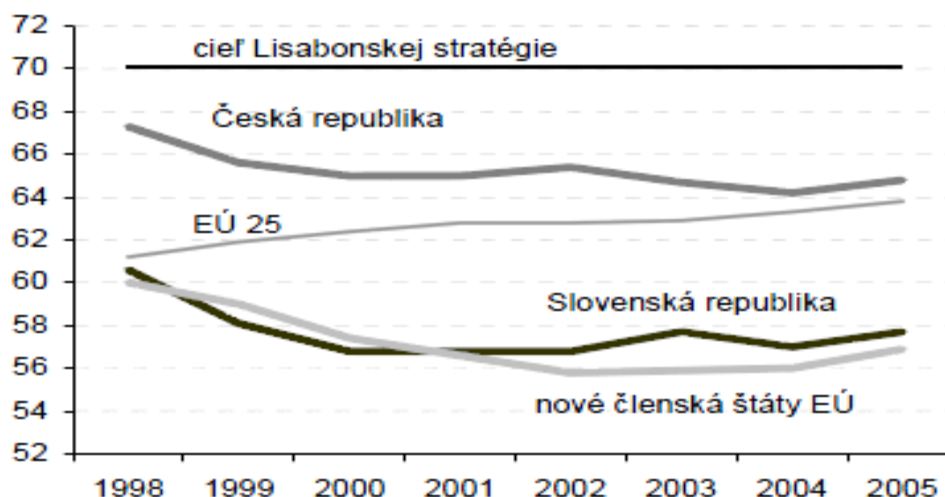
Tabuľka 11. Miera nezamestnanosti v rokoch 2004-2008

Rok	2004	2005	2006	2007	2008
Miera nezamestnanosti	18,1	16,2	13,3	11	9,6

Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2005 sa vysoké tempo rastu HDP začalo ukazovať aj na nezamestnanosti (16,2 %; r. 2004 18,1%), keď už piaty rok po sebe boli zaznamenané prírastky zamestnanosti, keďže narástol dopyt po pracovných silách. V tomto roku sa začali prejavovať sociálne reformy z predchádzajúcich rokov. Vytvorili sa nové pracovné miesta, čím sa dosiahlo zvýšenie počtu zamestnaných, zníženie počtu nezamestnaných a miery nezamestnanosti, a to aj napriek pokračujúcemu zvyšovaniu veku odchodu do dôchodku, čo zdvíha počet obyvateľov v produktívnom veku. Opäť bolo možné pozorovať dynamiku rastu počtu živnostníkov bez zamestnancov, na čom má svoj podiel zrejme fenomén núteného prechodu zo statusu zamestnanca na status podnikateľa. K cieľu Lisabonskej stratégie (70% zamestnanosť) sa však Slovenská republika nepribližuje ani len zďaleka (graf č. 15).

Graf č. 15: Miera zamestnanosti a cieľ Lisabonskej stratégie

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Pokles nezamestnanosti pokračoval aj v roku 2006. Zvýšená dynamika hospodárskeho rastu a pokračujúci prílev priamych zahraničných investícií mala za následok aj rast dopytu po pracovnej sile. Zvýšil sa počet zahraničných investorov, ktorí priamo alebo nepriamo cez dodávateľov vytvorili nové pracovné miesta. Zvýšil sa tak

počet zamestnaných a rekordne sa znížil počet nezamestnaných dôsledkom čoho sa miera nezamestnanosti znížila o 2,9 p. b. na 13,3 %.

Podobne aj v roku 2007 sa pokračujúci dopyt po pracovnej sile (najmä v službách v oblasti nehnuteľností, prenájmu a obchodu) premietol do vývoja nezamestnanosti, ktorá predstavovala 11% a v porovnaní z rokom 2006 klesla o 2,3 p.b. Pokračujúci ekonomický rast bol sprevádzaný rastom produktivity práce aj rastom zamestnanosti.

Nastupujúca kríza v roku 2008 ešte nezasiahla trh práce príliš výrazne, keď mimo tempa rastu miezd nie je prítomný zásadný zlomový moment v štvrtom štvrtroku, ako v prípade hospodárskeho rastu alebo vývoji priemyselnej produkcie. Rast počtu pracovníkov bol počas celého roka 2008 silný, čo je možné vysvetliť silným reálnym rastom HDP niekoľko rokov po sebe, vrátane prvých troch štvrtrokov roku 2008. Pokles počtu nezamestnaných sa premietol do miery nezamestnanosti, ktorá v roku 2008 predstavovala 9,6 % a v porovnaní s rokom 2007 poklesla o 1,4 p.b. Dopady recesie sa na trhu práce prejavujú s oneskorením a vývoj v roku 2008 bol dopadom vývoja rastu v predchádzajúcom období. Podobne ako v uplynulých obdobiach bol zaznamenaný rast počtu podnikateľov a pokračovala zmena v štruktúre trhu práce – podiel počtu podnikateľov sa zvyšoval na úkor počtu zamestnancov. „Rok 2008 bol posledným v končiacej sa fáze markantného zlepšovania ukazovateľov trhu práce (možno hovoriť minimálne o období od roku 2005). Potrvá pravdepodobne niekoľko rokov, kým sa parametre zamestnanosti a nezamestnanosti dostanú aspoň na úroveň dosiahnutú v roku 2008.“⁸⁵

4.2.4 Vonkajšia rovnováha

Rast hospodárstva sa v roku 2004 podpísal aj na relatívne priaznivom vývoze, aj keď čistý export dosiahol opäť mínusové hodnoty a bol na tom o niečo horšie ako počas predchádzajúceho roka. Deficit bežného účtu platobnej bilancie dosiahol 3,53 mld. € a oproti roku 2003 sa zvýšil o 1,12 mld. €. Na jeho nárast sa najviac podpísalo medziročné zhoršenie obchodnej bilancie a bilancie výnosov. Podiel deficitu bežného účtu na HDP v bežných cenách dosiahol 7,8 %. Celkovú výšku deficitu na jednej strane ovplyvnil najmä slabší vývoj slovenského exportu tovarov, ktorý bol spôsobený poklesom exportu v oblasti automobilového priemyslu v dôsledku nižšieho rastu zahraničného dopytu a na druhej strane vyšší rast importov (medziročne takmer o 14%) vyvolaných investičným, ale aj

⁸⁵ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2009, str.43.

spotrebným dopytom na Slovensku. Bilancia bola poznačená v nemalej miere aj vývojom cien a kurzu slovenskej koruny.

V roku 2005 sa výsledky zahraničného obchodu podpísali na vývoji makroekonomickej stability nepriaznivým spôsobom. Podpísali sa na ňom rast cien dovážaných komodít, najmä nosičov energie⁸⁶. Vplyv malo aj zvýšenie dovozu investičných a prevádzkových prvkov súvisiacich s prílevom priamych zahraničných investícií. Niektorými ďalšími skutočnosťami, ktoré ovplyvnili nárast obchodného deficitu, bolo hlavne prevzatie Spoločnej obchodnej politiky vrátane colných taríf a preferenčných režimov Európskej únie, čo sa prejavilo v pokračovaní vyššej dynamiky dovozu z rozvojových krajín a vysoká materiálová a energetická náročnosť výroby, ktorá bola krytá hlavne dovozom z dôvodu pomalej modernizácie procesných technológií. V absolútnom vyjadrení dosiahla výška deficitu bežného účtu pre rok 2005 4,19 mld. € (8,5 % HDP), čo predstavuje zvýšenie oproti roku 2004 o 655 mil. €.

Na vonkajšej rovnováhe Slovenskej republiky sa odrážala skutočnosť, že ide o malú ekonomiku, ktorá má obmedzený rozsah vnútorného trhu a je otvorená. Jej otvorenosť⁸⁷ sa v priebehu rokov 1996-2006 zvýšila z necelých 120% na 180%. K výraznému rastu miery otvorenosti došlo najmä v roku 2006, keď došlo k omnoho rýchlejšiemu rastu exportu a importu produktov a služieb v porovnaní s nominálnym rastom hrubého domáceho produktu.⁸⁸ V roku 2006 bolo Slovensko najotvorenejšou ekonomikou spomedzi krajín Vyšehradskej štvorky. Oproti predchádzajúcemu roku sa výsledky zahraničného obchodu zhoršili, napriek tomu, že vývoz a dovoz vzrástol približne v rovnakej miere, čo je možné vysvetliť pokračujúcim nárastom cien ropy.

V absolútnom vyjadrení dosiahla v roku 2006 výška deficitu bežného účtu 4,25 mld. € (7,7 % HDP), čo predstavuje zvýšenie oproti roku 2005 o 66 mil. €. Pod celkovú výšku deficitu sa podpísala najmä bilancia tovarov. Popri solídnom raste vývozu bol zaznamenaný silný vývoj slovenského dovozu tovarov, spôsobený vysokým importom investičných tovarov a tovarov v triede palivá a mazivá.

⁸⁶ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2005*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2006, str. 10.

⁸⁷ Otvorenosť sa vyjadruje ako pomer súčtu vývozu a dovozu výrobkov a služieb k HDP v bežných cenách.

⁸⁸ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2006*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2007.

Tabuľka 12. Bilancia bežného účtu a zahraničného obchodu v rokoch 2004 až 2008

Rok	2004	2005	2006	2007	2008
Saldo bežného účtu PB (mil. EUR)	-3530,4	-4185,8	-4252,2	-3292	-4433,4
Saldo zahraničného obchodu (mil. EUR)	-1644,8	-2456,1	-2498,0	-725,0	-757,8
Podiel salda BÚ PB na HDP v %	-7,8	-8,5	-7,7	-5,3	-6,6

Zdroj: Národná banka Slovenska, ŠÚ SR, vlastné výpočty

V roku 2007 dosiahol bežný účet platobnej bilancie schodok 3,29 mld. € a oproti predošlému roku sa znížil o 960 mil. €. Hlavným faktorom medziročného poklesu deficitu bežného účtu platobnej bilancie bol zlepšený vývoj obchodnej bilancie. Naopak, horšie ako v roku 2006 sa vyvíjala bilancia výnosov a v menšej miere aj bilancia bežných transferov a služieb. Podiel deficitu bežného účtu na HDP v bežných cenách dosiahol 5,3 %, pri medziročnom znížení o 2,4 p.b. V tomto roku rástli vývoz aj dovoz tovarov pomalším tempom než v predchádzajúcom roku. Nárast vývozu bol podporený hlavne novými kapacitami automobilového a elektrotechnického priemyslu. Závody PSA Peugeot Citroen a KIA Motors Slovakia prispeli k nárastu výroby automobilov a nasledovali tak Volkswagen Slovakia⁸⁹. Medziročný pokles cien ropy spôsobil zníženie obchodného deficitu.

Globálna kríza a jej dopad na svetové hospodárstvo sa v roku 2008 prejavila najmä slabším zahraničným dopytom obchodných partnerov Slovenskej republiky v automobilovom priemysle. V roku 2008 sa deficit obchodnej bilancie takmer nezmenil v porovnaní s rokom 2007, avšak medziročné prírastky vývozu a dovozu predstavovali výrazné spomalenie oproti minulému roku. K najvýraznejšiemu poklesu pritom došlo v poslednom kvartáli, keď medziročné prírastky vykazovali záporné hodnoty. Na strate vývozu utrpel hlavne automobilový priemysel a pridružené odvetvia a orientácia slovenskej ekonomiky na vývoz áut strednej triedy sa ukázala ako nevýhodná. Ďalším negatívnym faktorom bolo oslabovanie meny susedných štátov, pričom stanovením výmenného kurzu slovenskej koruny k euru pripravovaným vstupom do eurozóny sa stabilizoval a tým sa slovenský export stal menej konkurencieschopný.

Bežný účet platobnej bilancie dosiahol deficit 4,4 mld. € a oproti predchádzajúcemu roku narástol o 1,1 mld. €. Hlavným faktorom medziročného nárastu schodku bežného účtu bol zhoršený vývoj bilancie služieb a bilancie bežných transferov. Naopak, lepšie ako v roku 2007 sa vyvíjala bilancia výnosov a takmer rovnaký zostal

⁸⁹ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2007*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2008, str. 43.

deficit obchodnej bilancie. Podiel deficitu bežného účtu na HDP v bežných cenách dosiahol 6,6 %, pri medziročnom zvýšení o 1,3 p.b.

4.3 Vývoj ekonomiky SR v období po vstupe do eurozóny po roku 2009 a dopady globálnej hospodárskej krízy na ekonomiku

Slovenská republika vstúpila do eurozóny dňa 1.1. 2009, pričom sa tak udialo v čase zúriacej hospodárskej krízy. Euro bolo pre Slovensko pritom významným stabilizátorom, ktorý redukoval mieru neistoty v podnikaní a investovaní a teda pôsobilo pozitívne na priame zahraničné investície a na ich prípadné odlivy. Prijatím eura sa monetárna politika dostala pod kompetenciu Európskej centrálnej banky, fiškálna politika sa teda stala ešte výraznejším nástrojom vlády pre hospodársku politiku Slovenskej republiky.

4.3.1 Ekonomický rast

Hoci v roku 2008, ako už bolo uvedené v podkapitole 4.2, slovenská ekonomika zaznamenala v celoročných výsledkoch rast, globálne vplyvy v roku 2008 ovplyvnili jej vývoj veľmi diferencovane, či už z časového hľadiska – hľadiska jednotlivých období, alebo z hľadiska vplyvu na jednotlivé odvetvia. V poslednom štvrtroku 2008 sa prejavil hlavne pokles spracovateľského priemyslu, ktorého pridaná hodnota sa dostala na úroveň prelomu rokov 2006 a 2007 a vývoj priemyslu, ktorého pridanú hodnotu ovplyvňuje okrem poklesu spracovateľského priemyslu aj pokles v odvetví výroba a rozvod plynu, elektriny a vody, dokonca na úroveň zo začiatku roka 2006⁹⁰. Na prelome rokov 2008 a 2009 sa recesia dotkla všetkých zložiek dopytu (agregálny dopyt klesol medziročne o približne 11%), najviac však došlo k zníženiu investícií (investičný dopyt klesol o vyše 10%, pričom najhoršie výsledky boli zaznamenané v druhom štvrtroku, keď sa jednalo o pokles vyše 17%) a výraznému poklesu exportu (vonkajší dopyt sa prepadol medziročne približne o 16%, pričom v prvom štvrtroku to bolo 25%), čo bolo spôsobené nízkou importnou schopnosťou obchodných partnerov v zahraničí. Domáca spotreba bola zasiahnutá v menšej miere, naopak, vzrástli vládne výdavky.

⁹⁰ OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2009, str. 17.

Vláda prijala niektoré opatrenia na zmiernenie dopadu krízy a poklesu HDP, pričom medzi opatrenia, ktoré stimulovali agregátny dopyt okamžite, patrili nasledovné:⁹¹

- prehodnotenie cieľových hodnôt salda verejnej správy na roky 2009 až 2011 sa uskutočnilo najmä na základe pôsobenia automatických stabilizátorov v dôsledku predpokladaného spomalenia ekonomického rastu v danom období,
- zrýchlenie čerpania EÚ prostriedkov z 2. programového obdobia (2007-2013),
- realizácia veľkých investičných projektov zahŕňala výstavbu diaľnic a rýchlostných ciest prostredníctvom PPP projektov a dostavbu 3. a 4. bloku jadrovej elektrárne Mochovce.

Okrem toho zaviedla niekoľko ďalších opatrení, ktorými boli napríklad príspevok na začatie podnikania pre osoby, ktoré boli vedené v evidencii nezamestnaných viac než 3 mesiace, schválila podporu pre vytváranie nových pracovných miest pre zamestnávateľov a pomocou zavedenia tzv. šrotovného sa pokúšala stimulovať domáci dopyt.

Slovensko vstúpilo 1. 1. 2009 do eurozóny pri základnej sadzbe NBS 2,5 % a v roku 2009 bola menová politika na Slovensku po prvý krát zabezpečovaná prostredníctvom Európskej centrálnej banky. V priebehu roka 2009 pristúpila ECB k viacnásobnému zníženiu základnej úrokovej sadzby, až na aktuálnu hodnotu 1,0 %. ECB znižovala sadzby s cieľom zabrániť recesii v eurozóne v dôsledku globálnej hospodárskej krízy.

Tabuľka 13. Vývoj HDP v rokoch 2009-2010 (tempo rastu v %)

Rok	2009	2010
Rast HDP (%)	-4,8	4

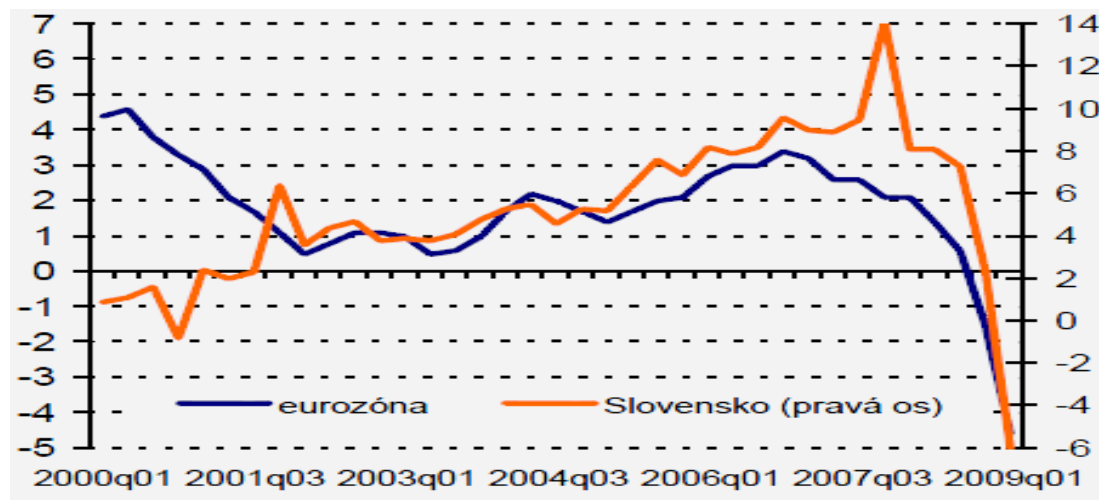
Zdroj: Národná banka Slovenska

Najhlbším bodom recesie bol prvý štvrtrok roku 2009 (prepad je zrejmý z grafu č. 16), v ďalších obdobiach išlo o mierne kvartálne nárasty v dôsledku zlepšenia situácie na zahraničných trhoch, avšak v medziročnom vyjadrení sa stále jednalo o hlboký prepád

⁹¹ Ministerstvo hospodárstva SR: *Koncepcia obnovy hospodárskeho rastu Slovenskej republiky vrátane finančných nástrojov a časových dimenzií obnovenia hospodárskeho rastu*. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR, 2010, str. 6.

(4,8% HDP). Ešte väčšiemu prepadu zabránilo len výraznejšie zníženie importu (17,6% v stálych cenách r. 2000) v porovnaní s exportom (16,5% v stálych cenách r.2000)

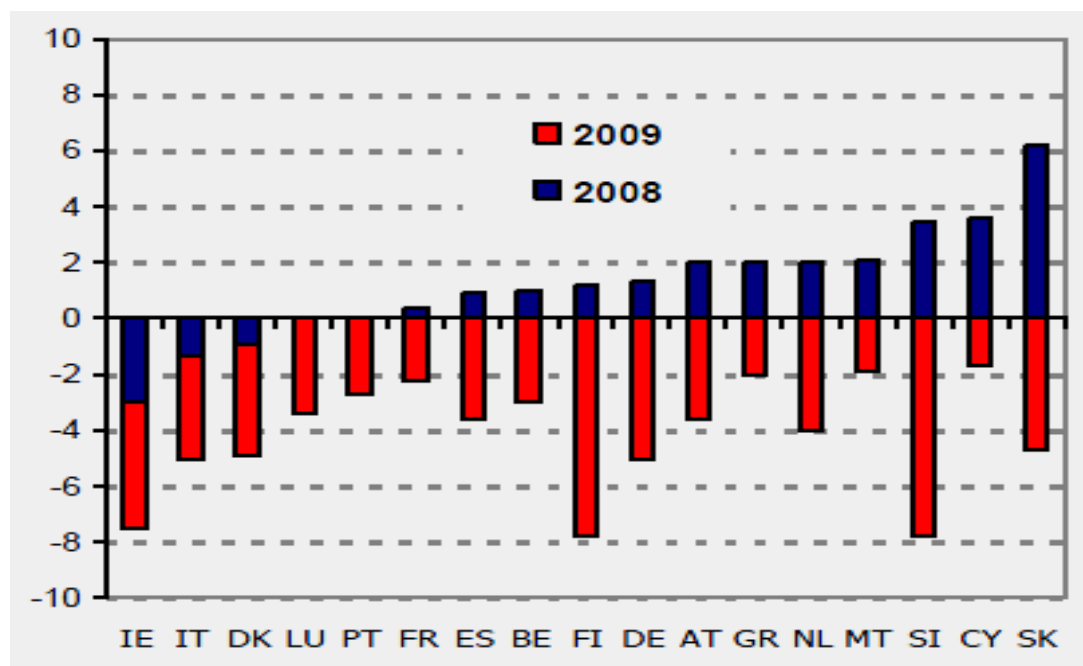
Graf č. 16: Vývoj reálneho rastu HDP v SR a v eurozóne (medziročná zmena v %)

Zdroj: Národná banka Slovenska

Prepad v krajinách eurozóny je zrejmý z grafu č. 17. Slovensko v roku 2008 zaznamenalo najvyšší rast, ktorý bol v roku 2009 nasledovaný obrovským prepadom vo výške 4,8% HDP.

Graf č. 17: Reálny rast HDP v eurozóne v rokoch 2008 a 2009

Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2010 nastalo oživenie, na ktorom sa podieľalo zvýšenie domáceho aj zahraničného dopytu (čiže sa zvýšil export), aj keď investičné aktivity boli začiatkom roka 2010 limitované faktorom neistoty, nepresvedčivej dynamiky spotrebiteľského dopytu. Objem HDP vzrástol v stálych cenách medziročne o 4%. Oživenie súviselo hlavne s nárastom priemyselnej produkcie, ktoré bolo robustnejšie, než sa očakávalo.

Ministerstvo financií SR odhadovalo vo februári 2011 reálny rast HDP na rok 2011 na 3,4% a na rok 2012 4,8% (ide pritom o zlepšenie očakávaní oproti septembru 2010 z dôvodu pozitívneho vývoja vonkajšieho prostredia). V roku 2011 by mal rast ekonomiky ťahať ešte zahraničný dopyt a tvorba hrubého kapitálu, od roku 2012 sa však očakáva aj zlepšenie spotreby domácností. Rast v roku 2011 by mal byť nižší ako v roku 2010 z dôvodu konsolidácie verejných financií⁹².

4.3.2 Inflácia

Po zavedení eura sa očakával vzostup cenovej hladiny, výraznejším spôsobom sa však tieto obavy nenaplnili. Priemerná ročná miera inflácie podľa národnej metodiky (index rastu spotrebiteľských cien CPI) dosiahla úroveň 1,6% a harmonizovaný index HICP 0,9% (metodika podľa EUROSTAT-u). Vplyv mala samozrejme aj globálna hospodárska kríza a spomalenie dynamiky rastu cien potravín a obchodovateľných tovarov. Vplyv eura na infláciu Národná banka Slovenska konštatovala v intervale 0,12 až 0,19 percentného bodu, pričom najčastejšie sa vyskytujúcimi skupinami s najväčším príspevkom k celkovej inflácii boli doprava, služby zverolekárov a služby spojené s údržbou⁹³.

Počas väčšiny roka 2009 potom inflácia pokračovala v trende spomaľovania z druhej polovice roka 2008. Vývoj v cenovej oblasti bol v roku 2009 výrazne ovplyvnený ekonomickou recesiou a s tým spojeným poklesom dopytu a tlakom na pokles cien. V prvých troch štvrtrokoch 2009 výrazne pôsobil aj bazický efekt rýchleho rastu cenovej hladiny v roku 2008⁹⁴. Vývoj inflácie bol ovplyvnený predovšetkým poklesom cien

⁹² LUCHAVA, J.; ŠILAN, J.: Aktuálna makroekonomická prognóza MF SR prináša mierne zvýšenie rastu v rokoch 2011-2014. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2011, str. 1-4.

⁹³ Národná banka Slovenska: *Vplyv zavedenia eura na infláciu v Slovenskej republike v januári 2009*. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2009.

⁹⁴ OCHOTNICKÝ, P.; AUTNER, R.: *Základné makroekonomické rámce vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2010*. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora, 2010, str. 15.

komodít s následným dopadom na ceny energií a potravín. V dôsledku krízy poklesli aj ceny priemyselných tovarov a spotrebiteľský dopyt.

Tabuľka 14. Miera inflácie v rokoch 2009– 2010.

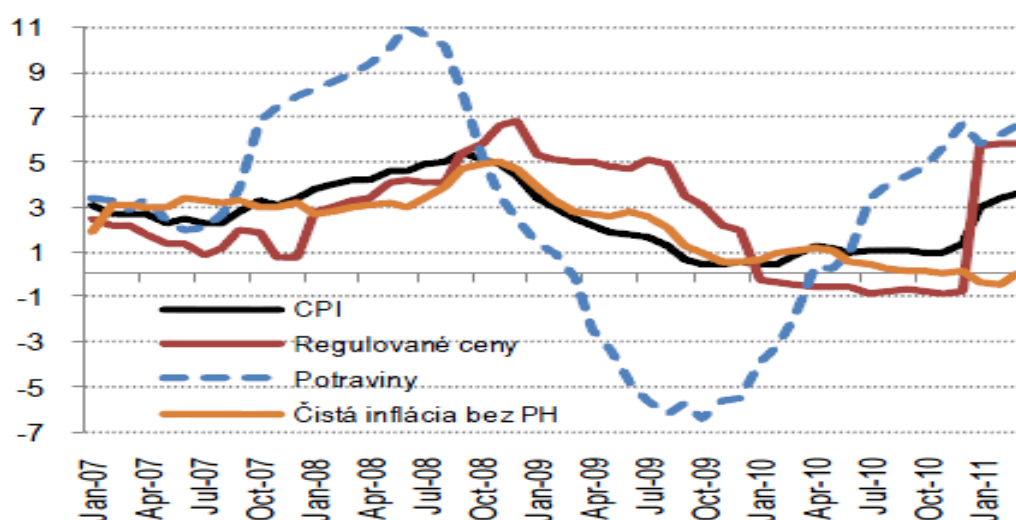
Rok	2009	2010
Inflácia (CPI)	1,6	0,1
Inflácia (HICP)	0,9	0,7

Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2010 sa inflácia držala podobne ako v predchádzajúcom roku na nízkych hodnotách, pričom na ňu pôsobili protichodné tendencie mierneho poklesu regulovaných cien a vzrastu jadrovej inflácie. Koncom roka 2010 sa začali prejavovať zvýšené ceny potravín a ropy na svetových trhoch, no napriek tomu inflácia dosiahla v roku 2010 svoje historické minimum, pričom bola tlmená hlavne nízkym spotrebiteľským dopytom. V priemere za rok 2010 inflácia spomalila svoju dynamiku z 0,9 % na 0,7 % (HICP).

V roku 2011 Ministerstvo financií SR prognózovalo zvýšenie inflácie na hodnotu približne 3,4%, pričom sa v dôsledku nižších rastov regulovaných cien a nezavedenia vyššej spotrebnej dane z piva odhad inflácie mierne znížil. Prijatím stabilizačných reforiem ako zvýšenie DPH na 20%, zvýšenie spotrebnej dane z tabakových výrobkov, zvýšenie diaľničných známk a pod. sa predpokladá, že najvyšší nárast inflácie v r. 2011 už bol, a to začiatkom roka. Okrem toho nárast cien potravín z prelomu rokov bude ovplyvňovať ceny pravdepodobne aj počas celého roka 2011.

Graf č. 18: Vývoj inflácie (CPI, medziročná zmena)

Zdroj: MF SR, ŠÚ SR

4.3.3 Nezamestnanosť

Zníženie ekonomickej aktivity v roku 2009 sa prejavilo negatívnym vývojom na trhu práce, keď trend rastu nezamestnanosti pokračoval počas celého roka, pričom vzhľadom na prebytok výrobných kapacít nepribúdali žiadne nové pracovné príležitosti. Táto nepriaznivá situácia na trhu práce doma aj v zahraničí sa premietla do vývoja nezamestnanosti. Podľa výberového zisťovania pracovných síl sa počet nezamestnaných v roku 2009 medziročne zvýšil o 25,9 %. Výrazný prírastok počtu nezamestnaných sa odzrkadlil v miere nezamestnanosti, ktorá v roku 2009 predstavovala 12,1 % a v porovnaní s rokom 2008 vzrástla o 2,5 p.b.

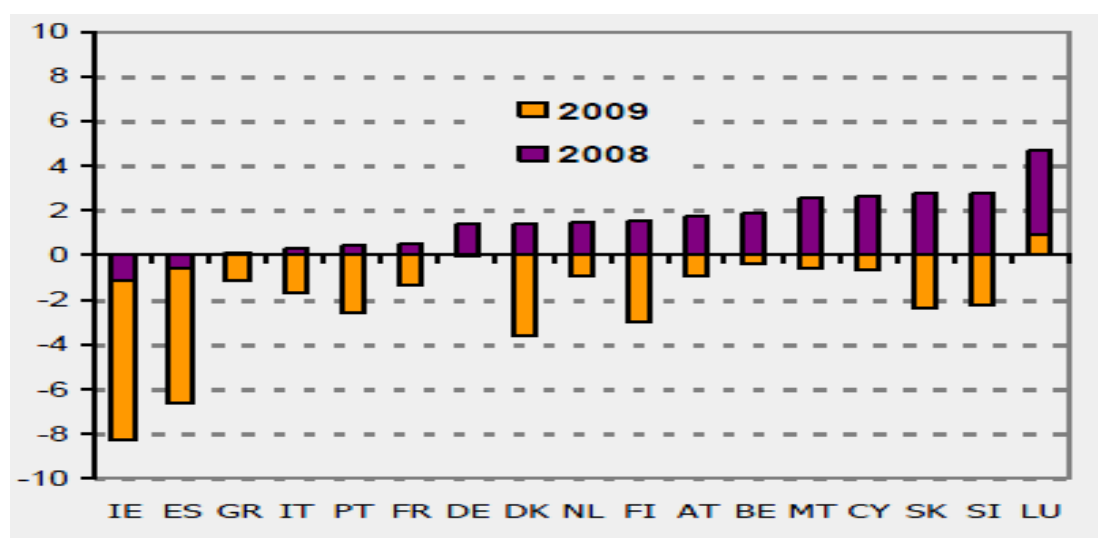
Tabuľka 15. Miera nezamestnanosti v rokoch 2009-2010

Rok	2009	2010
Miera nezamestnanosti	12,1	14,4

Zdroj: Národná banka Slovenska

V porovnaní s krajinami eurozóny, ako je viditeľné v grafe č. 19, napriek tretiemu najvyššiemu nárastu zamestnanosti v roku 2008, Slovensko v roku 2009 evidovalo veľký pokles, čiže vývoj zamestnanosti v podstate korešponduje s vývojom HDP (graf č. 17).

Graf č. 19: Rast celkovej zamestnanosti v eurozóne v rokoch 2008 a 2009

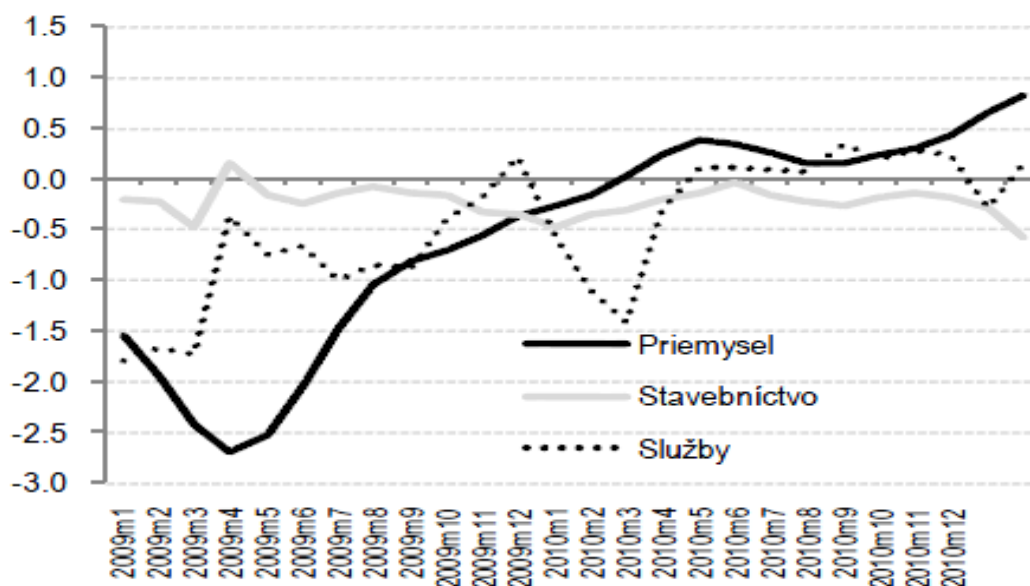

Zdroj: Národná banka Slovenska

Najväčší pokles zamestnanosti v priemysle bol zaznamenaný v prvých mesiacoch roku 2009, pričom pokles sa zastavil až na konci prvého štvrtroka 2010 (graf č. 20). Stavebníctvo v celom zobrazenom období zaznamenáva mierny pokles a služby po väčšom prepade a miernom zlepšení, ktoré možno pripísať sezónnym výkyvom, zaznamenávajú vo väčšine sledovaného obdobia taktiež pokles.

Trh práce pritom aj pri poklese zamestnanosti zaznamenal paradoxný jav, keď priemerná mzda rástla. To je však vysvetliteľné tým, že najprv boli prepúšťaní pracovníci s nižšou kvalifikáciou. Rast nezamestnanosti sprevádzali viaceré negatívne javy ako rast počtu dlhodobo nezamestnaných, prehĺbenie regionálnych rozdielov v miere nezamestnanosti a vysoká miera nezamestnanosti mladých ľudí (do 25 rokov).

Graf č. 20: Medzimesačný rast zamestnanosti 2009-2010

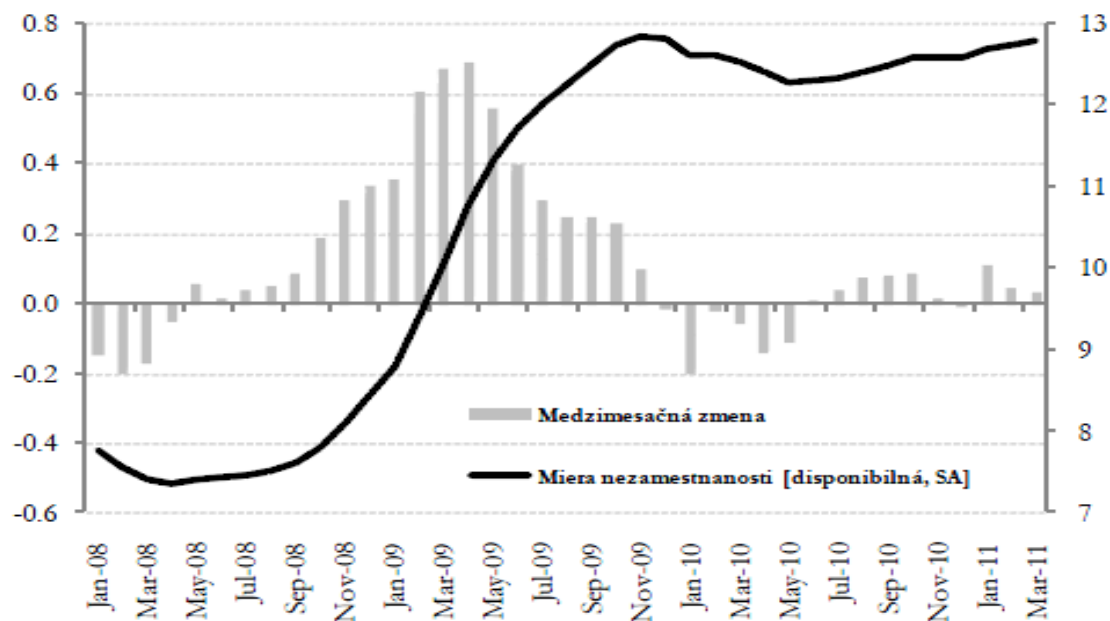

Zdroj: Štatistický úrad SR

Nezamestnanosť v roku 2010 napriek určitému oživeniu ekonomiky opäť vzrástla (prejavuje sa tu zrejme opäť určité časové „zaostávanie“ nezamestnanosti oproti iným veličinám, podobne ako na začiatku krízy). Podľa výberového zisťovania pracovných síl sa počet nezamestnaných v roku 2010, aj napriek oživovaniu hospodárskej aktivity, medziročne zvýšil o 20 %, čo sa premietlo do miery nezamestnanosti na úrovni 14,4 %, ktorá v porovnaní s rokom 2009 vzrástla o 2,3 percentuálneho bodu. Tento vývoj bol ovplyvnený časovým posunom efektu prepadu HDP na zamestnanosť. Rástla

zamestnanosť v priemysle, no naopak klesla v stavebníctve a službách. No predpokladá sa, že rast priemyselnej výroby sa výraznejšie prejaví až v štatistikách zamestnanosti za rok 2011. Najpružnejšie reagoval sektor malých a stredných podnikov, kde vzniklo približne 35 000 nových pracovných miest⁹⁵.

Graf č. 21: Vývoj nezamestnanosti od januára 2008 do marca 2011

Zdroj: ÚPSVAR

Trh práce naďalej ostáva ovplyvnený krízou, a ako už bolo spomenuté, jeho vývoj reaguje na rast, prípadne pokles produktu s určitým oneskorením. Predpokladá sa, že rast zamestnanosti bude aj naďalej pomalý, v roku 2011 by ho mal ťahať hlavne priemysel, v ďalších rokoch služby.

4.3.4 Vonkajšia rovnováha

Na prelome rokov 2008 a 2009 sa ešte predpokladalo, že zníženie dopytu bude mať na slovenskú ekonomiku menší dopad, než bolo realitou. Ukázalo sa však, že slovenská ekonomika je v plnej miere závislá na vývoji zahraničného dopytu. Bilancia zahraničného obchodu bola v rokoch 2009 aj 2010 prebytková (946 mil. € , resp. 138 mil. €), v dôsledku

⁹⁵ Slovenská štatistická a demografická spoločnosť: *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2011*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2011., str. 41.

poklesu exportu a ešte výraznejšiemu poklesu importu. Na radikálny pokles zahraničného dopytu nadviazal aj pokles domáceho dopytu. Pokles objemu zahraničného obchodu sa prejavil znížením miery otvorenosti ekonomiky, keď sa pomer export/HDP znížil na 70,1% z 83% v roku 2008⁹⁶. Vývoj slovenskej ekonomiky sa nevyhnutne odvíja od vývoja ekonomík v krajinách EÚ, pričom naše hospodárstvo je značnou mierou naviazané na Nemecko, ktoré je našim najvýznamnejším exportným partnerom. Hlavnými komponentmi slovenského exportu sú produkty automobilového a elektrotechnického priemyslu, ktoré výrazne podliehajú cyklickým vývojom ekonomiky.

Deficit bežného účtu v roku 2009 sa v porovnaní s rokom 2008 znížil približne o 3 p.b. na úroveň 3,6 % HDP.

Tabuľka 16. Bilancia bežného účtu a zahraničného obchodu v rokoch 2009 a 2010

Rok	2009	2010
Saldo bežného účtu PB (mil. EUR)	-2264,2	-2277,5
Saldo zahraničného obchodu (mil. EUR)	946,1	137,5
Podiel salda BÚ PB na HDP v %	-3,6	-3,5

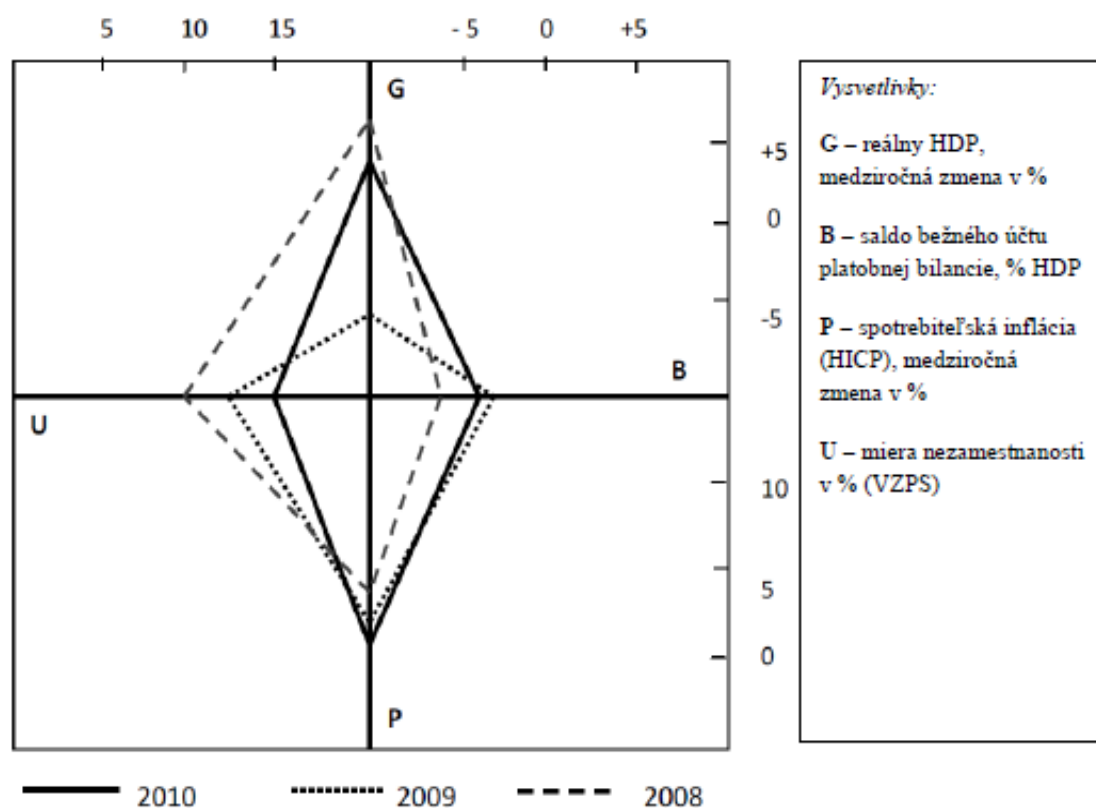
Zdroj: Národná banka Slovenska

V roku 2010 dosiahol bežný účet platobnej bilancie deficit 2,3 mld. € a oproti minulému roku sa zvýšil len mierne, avšak pri výrazne zmenenej štruktúre bežného účtu. Medziročný pokles prebytku zahraničného obchodu bol kompenzovaný zlepšeným vývojom v bilancii služieb a v bilancii bežných transferov. Deficit bilancie výnosov sa medziročne zmenil iba minimálne. Podiel deficitu bežného účtu na HDP v bežných cenách dosiahol 3,5 %, čo bola podobná úroveň ako v roku 2009. Postupné odznievanie vplyvov finančnej a hospodárskej krízy sa na vývoji bežného účtu v roku 2010 prejavilo najmä rastom objemov vývozu a dovozu tovarov, zlepšeným vývojom bilancie služieb, ako aj miernym rastom výplaty dividend v dôsledku očakávaného pozitívneho vývoja v budúcnosti.

V roku 2011 sa očakáva vyšší rast exportu tovarov, no zároveň začiatok roka už signalizoval vyšší import, než sa očakávalo. Vývoz však bude v roku 2011 hlavným ťahúňom slovenskej ekonomiky a mal by sa zásadnou mierou pričiniť o rast produktu.

⁹⁶ Slovenská štatistická a demografická spoločnosť: *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2010*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2010, str. 92.

Graf č. 22: Magický štvoruholník SR pre roky 2008 až 2010

Zdroj: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť: *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2011*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2011., str. 35.

Samozrejme, ako už bolo uvedené, Slovensko je malou a otvorenou ekonomikou a veľmi citlivé na hospodársky vývoj v partnerských krajinách, hospodárska kríza v rokoch 2008 až 2010 slovenskú ekonomiku zasiahla viac, než sa očakávalo. Výsledky hospodárskej politiky v danom roku sú zobrazené v grafe č. 22 v magickom štvoruholníku.

5. Diskusia

Slovenské hospodárstvo sa na prelome tisícročí ešte vyrovnávalo s doznievajúcimi transformáciami a takisto bolo v tom období nevyhnuté vykonať niektoré stabilizačné kroky. Pokiaľ sa vyznačovalo okolo roku 2000 nízkym hospodárskym rastom, vysokou nezamestnanosťou, vysokou infláciou a nepriaznivou štruktúrou zahraničného obchodu, môžeme tvrdiť, že dôsledky transformácie boli silnejšie, než sa očakávalo, prípadne môžeme vysloviť tvrdenie, že reformy, ktoré boli uskutočnené v deväťdesiatych rokoch, boli menej razantné, než by bolo potrebné.

Napriek tomu, že Československo si vybralo cestu „šokovej terapie“ a nie gradualistického prístupu (tzn. pomalé reformy, ktoré praktizovalo napríklad Maďarsko), napriek tomu sa v roku 2000 Slovenská republika vyznačovala nepriaznivými makroekonomickými indikátormi a len veľmi pomaly dobiehala vyspelé západné ekonomiky. „Uťahovanie opaskov“ slovami vtedajšej vlády, čiže reštriktívna politika mala svoje opodstatnenie a je možné tvrdiť, že tieto reformy naštartovali kontinuálny rast ekonomiky, ktorý priniesol aj postupný pokles nezamestnanosti.

Čo sa týka nezamestnanosti, je možné pozorovať určitý fenomén, a to že k jej znižovaniu významnou mierou prispel nárast podnikateľov, pričom vo väčšine prípadov sa jednalo o podnikateľov bez zamestnancov, čiže živnostníkov – samozamestnávateľov. Je však vysoko pravdepodobné, že v mnohých prípadoch boli k zmene statusu zo zamestnanca na živnostníka pracovníci tlačení samotným zamestnávateľom, pričom dôvodom boli menšie náklady na zamestnanca z dôvodu vysokého odvodového zaťaženia. Odstránenie tohto fenoménu si za úlohu kladie súčasná vláda, pričom sa ale stretáva s búrlivou reakciou už existujúcich živnostníkov, ktorých by približovanie odvodov k výške zamestnaneckých odvodov poškodilo.

Slovensko je malou, otvorenou ekonomikou, ktorá je citlivá na zahraničný dopyt a v posledných rokoch bol ťahúňom ekonomického rastu práve export do partnerských krajín, ktorý by mal byť aj prvotným impulzom na oživenie ekonomiky po skončení hospodárskej krízy. Veľmi dôležitou udalosťou bol pre Slovensko vstup do Európskej únie, ktorý prispel k posilneniu dôveryhodnosti krajiny a prílevu priamych zahraničných investícií, čo viedlo k zvýšeniu hospodárskeho rastu a následne aj zamestnanosti. Slovensko sa vstupom do Európskej únie a neskôr aj prijatím eura (aj vďaka ešte stále

lacnej pracovnej sile, ktorá však mala spočiatku nevýhodu nižšej, nedostatočnej kvalifikácie) stalo krajinou atraktívnou pre investorov, k čomu veľkou mierou prispela aj daňová reforma. Tá stransparentnila daňový systém a navyše miera daňového zaťaženia bola jednou z najmenších spomedzi krajín Európskej únie. V dôsledku makroekonomickej stabilizácie sa od 1.1. 2011 daňové zaťaženie zvýšilo o jeden percentuálny bod na 20%. Je pravdepodobné, že toto zvýšenie vyvolá určité inflačné tlaky a za predpokladu známeho tvrdenia, že ceny a mzdy sú nepružné smerom nadol, je takisto možné že aj po eventuálnom znížení sadzby na pôvodnú úroveň by toto opatrenie neprinieslo očakávané zníženie cien (čo sa ukázalo aj pri znížení daňovej sadzby na lieky, keď išlo zrejme skôr o populistické opatrenie, ktoré sa významnejším spôsobom nepremietlo do reality).

Ciele hospodárskej politiky by mali pružne reagovať na aktuálnu hospodársku situáciu, pričom prioritou by malo zostať aj naďalej zabezpečenie dlhodobu udržateľného rastu ekonomiky, ktorý je nutnou podmienkou pre zrýchľovanie rastu životnej úrovne a dobiehanie úrovne rozvinutých členských štátov EÚ. Vstup SR do eurozóny a strata nezávislej menovej politiky zvyšuje význam zodpovednej fiškálnej politiky zameranej na konsolidáciu a efektívne pôsobenie automatických stabilizátorov a štrukturálnych politík zameraných na zvyšovanie flexibility trhov a potenciálneho rastu ekonomiky.

V predošlých častiach diplomovej práce sme opísali ako nástroje hospodárskej politiky môžu ovplyvňovať také makroekonomické veličiny ako HDP, nezamestnanosť prípadne infláciu a tým pôsobiť na výkyvy, ku ktorým v ekonomickej realite dochádza. Východiská makroekonomickej teórie sú pre tvorcov hospodárskej politiky akýmsi podkladom pre určenie krokov, ktorými možno predísť potenciálnym depresiám, prípadne expanziám. Za predpokladu, že sa dotknuté kroky podnikajú opačným smerom ako hospodárstvo krajiny, môže fiškálna alebo menová politika stabilizovať agregátny dopyt, a tým aj výrobu a zamestnanosť. Ak nie je agregátny dopyt dostačujúci, je potrebné vykonať opatrenia smerujúce k jeho stimulácii, a to jednak zvýšením vládnych výdavkov, znížením daňového zaťaženia a prostredníctvom zvýšenia ponuky peňazí. V opačnom prípade, a síce ak v dôsledku príliš vysokého agregátneho dopytu pôsobia inflačné tlaky, je potrebné uskutočniť kroky spočívajúce v reštrikcii vládnych výdavkov, zvýšení daňového zaťaženia a znížení ponuky peňazí. Takýmito krokmi možno stabilizovať ekonomiku, čo v konečnom dôsledku prinesie prospech samotnej spoločnosti.

Menovú a fiškálnu politiku je teda teoreticky možné používať za účelom stabilizácie hospodárstva, avšak v ekonomickej realite musí ich realizácia čeliť nemalým

prekážkam. Vplyv realizácie menovej a fiškálnej politiky totiž nemá na vývoj ekonomiky okamžité účinky ale prejavuje sa s určitým časovým oneskorením. Realizáciou menovej politiky sa menia úrokové miery, čo následne vplýva na výdavky a investície. Vzhľadom na skutočnosť, že ekonomické subjekty si svoje investície plánujú vopred, účinky zmien úrokových mier na agregátny dopyt sa prejavujú až po určitom čase. Vychádzajúc zo záverov ekonomickej teórie začnú zmeny v uplatňovaní monetárnej politiky pôsobiť na agregátny dopyt asi po šiestich mesiacoch. Časové oneskorenie pri fiškálnej politike je spôsobené zdĺhavým politickým procesom, ktorým sa menia výdavky a dane. Pri realizácii predmetných zmien je totiž nevyhnutné, aby právny predpis prešiel celým politickým procesom. S ohľadom na uvedené možno konštatovať, že významné zmeny fiškálnej politiky môžu trvať niekedy aj pár rokov.

S vyššie uvedeného je zrejmé, že politici, ktorí majú za cieľ stabilizovať hospodársky vývoj, sa musia pozeráť do budúcnosti a za tým účelom pracovať s prognózami a odhadmi ekonomického vývoja. Nakoľko sa výkyvy vo vývoji hospodárstva len veľmi ťažko predikujú, sú tieto makroekonomické prognózy zvyčajne značne nepresné. Potom môže prísť k situácii, kedy pri snahe o stabilizáciu hospodárstva, môžu tvorcovia hospodárskej politiky dosiahnuť presný opak. Totižto za obdobie medzi prijatím určitého opatrenia a časom, kedy začína pôsobiť sa môže zmeniť ekonomická realita. Vzhľadom vyššie uvedenému môže prísť k situácii, kedy vplyvom týchto opatrení sa výkyvy v ekonomike môžu ešte prehĺbiť. Bolo by ideálne, ak by vplyvom opatrení hospodárskej politiky došlo k odstránení všetkých problémov a výkyvov v hospodárstve. Ale s ohľadom na nedostatočné makroekonomické vedomosti a neočakávané situácie, ku ktorým môže dôjsť, je tento cieľ reálne nedosiahnuteľný.

Záver

Hospodárska politika bez ohľadu na uplatňovanú hospodárskopolitickú koncepciu sleduje dosiahnutie spoločenského blahobytu ako najvyššieho cieľa, ktorému slúžia všetky jej nástroje. Tento všeobecný cieľ však musí byť preformulovaný do podoby, ktorá umožňuje jeho sledovanie, čiže musia byť vytýčené také ciele, ktoré môžu byť v ekonomickej realite dosiahnuteľné a merateľné. Takými sú ekonomický rast, miera nezamestnanosti, miera inflácie a vonkajšia ekonomická rovnováha. Meraním dosahovania týchto veličín sme schopný hodnotiť účinnosť hospodárskej politiky čo bolo hlavným cieľom tejto diplomovej práce.

Hospodárstvo Slovenskej republiky si počas uplynulého desaťročia prešlo mnohými vývojovými tendenciami. Pokiaľ malo na prelome tisícročí nepriaznivú východiskovú pozíciu (ktorú ovplyvnili doznievajúca transformácia, nedostatočná razancia reforiem, nedôvera zahraničia v investovanie na Slovensku, zastarané kapacity, nedostatočná kvalifikácia zamestnancov a nepriaznivá štruktúra trhu), je možné konštatovať, že v priebehu necelých desiatich rokov sa s týmito problémami podarilo Slovensku úspešne vyrovnáť. Krajina sa vstupom do Európskej únie a prijatím eura stala vyhľadávanou destináciou pre investičné aktivity zahraničných firiem a tieto investície spolu s rastom domáceho dopytu a neskôr rastom exportu (hlavne čo sa týka automobilového a elektrotechnického priemyslu) viedlo k významnému rastu produktu a s určitým časovým oneskorením aj k znižovaniu nezamestnanosti, ktorá sa v roku 2008 dostala až na jednocifernú úroveň. Ratingové agentúry niekoľkokrát pozitívne zmenili hodnotenie Slovenska a Svetová banka Slovensko dokonca zaradila medzi najbohatšie krajiny sveta. Všetky tieto skutočnosti spolu s reformnými opatreniami a zavedením rovnej dane prispeli k rozvoju slovenskej ekonomiky, ktorá vďaka priaznivému vývoju začala rýchlejšie dobiehať vyspelé západné ekonomiky.

Relatívne vysoký rast ekonomiky bol sprevádzaný prudkým poklesom oboch deficitov – tak verejných financií, ako i bežného účtu. Napriek zatiaľ bezproblémovému financovaniu deficitu bežného účtu prebytkom na kapitálovom a finančnom účte (predovšetkým z titulu priamych zahraničných investícií – vrátane privatizačných) je takýto vývoj dlhodobo neudržateľný. Strategické riešenie je predovšetkým v podporných

opatreniach na strane domácej ponuky a v pokračovaní štrukturálnych reforiem vo verejnom sektore a na mikroúrovni v podnikateľskej sfére.

Vysoká otvorenosť našej ekonomiky a významný vplyv odvetví citlivých na výkyvy vo vývoji globálneho dopytu patrili medzi hlavné faktory, ktoré viedli k tomu, že Slovensko patrilo medzi krajiny silne zasiahnuté hospodárskou krízou. V rokoch 2008 až 2010 sa ukázalo, že ťahúňom slovenskej ekonomiky je automobilový a elektrotechnický priemysel a ekonomika je viac a viac závislá na exporte a tým pádom aj na ekonomickej situácii svojich partnerských krajín. Vláda sa snažila počas tohto obdobia zmierniť dopady krízy určitými opatreniami, ako podpora zamestnanosti, podpora podnikania pre nezamestnaných, tzv. šrotovné a pod., skutočné oživenie však nastalo až s oživením západných hospodárstiev a vývozu. V roku 2011 sa očakáva ďalší hospodársky rast, ktorý by mal potiahnuť export a v ďalšom období sa má v pozitívnom zmysle na oživení podieľať aj domáci dopyt. Bude však trvať ešte niekoľko rokov, kým sa ekonomika SR dostane na svoju predkrízovú úroveň.

Je otázne, či reformy vykonané vládou počas krízy boli dostatočné. Hospodárstvo Slovenskej republiky sa v roku 2010 začalo spamätávať z krízy, ktorej dôsledky boli pre slovenskú ekonomiku mimoriadne závažné. Bude trvať najmenej päť rokov, kým sa ekonomika vráti na svoju predkrízovú úroveň, pričom kritický je hlavne ukazovateľ nezamestnanosti, ktorý bol v uplynulých rokoch vždy najpálčivejším problémom slovenskej ekonomiky.

Na prekonanie nepriaznivej situácie je nutné pokračovať v štrukturálnych reformách, ktoré nám dopomôžu k približovaniu sa k ostatným krajinám únie a k zvýšeniu konkurencieschopnosti ekonomiky. Na zníženie miery nezamestnanosti je potrebné zvýšenie flexibility trhu práce a vytváranie priaznivých ekonomických predpokladov na zvyšovanie zamestnanosti, medzi ktoré patrí aj rozvoj regiónov. Z tohto hľadiska je nutné stimulovanie a podpora síl a zdrojov zabezpečujúcich endogénny rozvoj regiónov. Popri tom netreba zabúdať na podporu vedy, výskumu a inovácií, ktoré sú zdrojom zvyšovania ekonomickej výkonnosti.

Zoznam použitej literatúry

Monografie:

1. BARÁNIK, M. a kol.: *Národohospodárska politika*. Bratislava: Edičné stredisko Ekonomická univerzita v Bratislave, 1995. 293 s. ISBN 80-225-0674-5.
2. BRACJUN, A. 2008. *Hospodárska politika Európskej únie*. Bratislava: Sprint dva, 2008. 221 s. ISBN 978-80-969927-8-2.
3. GONDA, V.: *Peniaze a monetárne teórie*. Bratislava: IURA Edition, 2005. 151 s. ISBN 80-8078-036-6
4. HOLKOVÁ, V.: *Národohospodárska politika*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2007. 98 s. ISBN 978-80-228-1806-3.
5. HOLMAN, R.: *Ekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2002. 714 s. ISBN 80-7179-681-6.
6. JUREČKA, V.; JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol.: *Makroekonomie*. Ostrava: VŠB Technická univerzita Ostrava, 2004. 299 s. ISBN 80-248-0530-8
7. KASAN, J.; ŽÁK, M.: *Hospodárska politika A*. Praha: VŠE, 1992. 160 s. ISBN 80-7079-902-1.
8. KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I. *Hospodárska politika*. Ostrava: Sokrates, 2003. 275 s. ISBN 80-86572-04-8.
9. Kolektív: *Hospodárska politika*. Bratislava: Ekonóm pri EU, 1996. 438 s. ISBN 80-225-0776-8.
10. KUBÍČEK, J.: *Hospodárska politika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 302 s. ISBN 80-86898-99-7.
11. LISÝ, J. a kol.: *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: IURA Edition, 2005, 622 s. ISBN 80-8078-063-3.
12. LISÝ, J.: *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: IURA Edition, 2005. 132 s. ISBN 80-8078-035-8
13. MACH, M.: *Makroekonomie pro magisterské (inženýrské studium)*. Slaný: Melandrium, 2001. 367 s. ISBN 80-86175-18-9.

14. MARCINČIN, A. a kol.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002. 347 s. ISBN 80-968155-8-X.
15. MARCINČIN, A., BEBLAVÝ, M.: *Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999*. Bratislava: CSMA a SFPA 2000. 375 s. ISBN 80-968147-1-0.
16. MARTINCOVÁ, M.: *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA Edition, 2005. 127 s. ISBN 80-8078-038-2
17. MORAVČÍK, A., STANEK, D.: *Hospodárska politika (vybrané kapitoly)*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 1997. 171 s. ISBN 80-7160-098-9.
18. OCHOTNICKÝ, P.; AUTNER, R.: *Základné makroekonomické rámce vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2010*. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora, 2010. 70 s. ISBN 978-80 89105-40-3.
19. OKÁLI, I. a kol.: *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. 352 s. ISBN 80-7144-140-6.
20. OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2003*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. 62 s. ISBN 80-7144-136-8.
21. OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2005. 67s. ISBN 80-7144-145-7.
22. OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2005*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2006. 62 s. ISBN 80-7144-149-X.
23. OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2006*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2007. 63 s. ISBN 978-80-7144-158-8.
24. OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2007*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2008. 74s. ISBN 978-80-7144-163-2
25. OKÁLI, I.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2009. 77s. ISBN 978-80-7144-173-1
26. PAULÍK, T.: *Hospodárska politika*. Karviná: OPF SLU, 2003. 450 s. ISBN 80-7248-148-7.
27. SAMUELSON, P.; NORDHAUS, W.: *Ekonomia*. Bratislava: Elita, 2000. 844 s. ISBN 80-8044-059-X
28. SLANÝ, A. a kol.: *Makroekonomická analýza a hospodárska politika*. Praha: C.H. Beck, 2003. 366 s. ISBN 80-7179-738-3.

29. ŠIKULA, M. a kol.: *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003. 340 s. ISBN 80-1744-130-9.
30. VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint, 2007. 432 s. ISBN 978-80-89085-80-4.
31. URBAN, L. a kol.: *Hospodárska politika*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1994. 155 s. ISBN 80-85865-01-7
32. URBAN, L.: *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI Publishing, 2003, 423 s.. ISBN 80-86395-72-3
33. ŽÁK, M.: *Základy hospodářské politiky*. Praha: VŠE, 2003. 347 s. ISBN 80-7079-160-8.

Výskumné správy a časopisecké zdroje :

1. HALUŠKA, J.; OLEXA, M. 2003. Makroekonomický rámec vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2003 (s výhľadom do roku 2006). [online]. In: *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2003*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2003. [cit. 13.6.2011]. Dostupné na internete: <www.ssds.sk/publikacie/pes/pes2003.pdf>. ISBN 80-88946-26-3.
2. Inštitút sociálnej politiky. 2004. *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky v roku 2003*. [online]. Bratislava: Inštitút sociálnej politiky, 2004. [cit. 11.6.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.employment.gov.sk/index.php?id=248>>
3. KARÁSZ, P. 2009. *Vplyv globálnej ekonomickej krízy na vývoj hospodárstva Slovenska so zreteľom na trh práce*. [online]. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2009. [cit. 17.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/fileadmin/images/Microsoft_Word_-_PK_studia2.pdf>
4. KAŠŠOVIČ, J.: Ratingové agentúry. In *Finančné trhy – jún 2009*. Bratislava: Derivat, 2009. ISSN 1336-5711. Dostupné online na: <<http://www.derivat.sk/files/2009casopis/2009JunHotRatingoveAgenturyKassovic.doc>>

5. KOSORÍN, F. 2007. Výkonnosť ekonomiky, jej funkcie, ciele, ukazovatele a ich implikácia. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Hospodárska a sociálna politika EÚ - aktuálne otázky“*. [CD – ROM]. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. ISBN 978-80-225-2351-6.
6. JURÍČKOVÁ, V.: Vzťah ekonomickej teórie a hospodárskej politiky. [online]. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2007. ISSN 1337-5598. [cit. 10.6.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/WP06.pdf>>
7. LUCHAVA, J.; ŠILAN, J. 2011. *Aktuálna makroekonomická prognóza MF SR prináša mierne zvýšenie rastu v rokoch 2011-2014*. [online]. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2011. [cit. 7.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.finance.gov.sk/Components/CategoryDocuments/s_LoadDocument.aspx?categoryId=7851&documentId=5573>
8. Ministerstvo financií SR. 2006. *Konvergencia SR k vyspelým ekonomikám*. [online]. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2006. [cit. 6.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.finance.gov.sk/Documents/lfp/Publikacie/Makro/EA12_KONVERGENCIA.pdf>
9. Ministerstvo hospodárstva SR. 2010. *Koncepcia obnovy hospodárskeho rastu Slovenskej republiky vrátane finančných nástrojov a časových dimenzií obnovenia hospodárskeho rastu*. [online]. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR, 2010. [cit. 6.6.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.google.sk/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mhsr.sk%2Fkonceptia-obnovy-hospodarskeho-rastu-slovenskej-republiky-subor%2F130467s&rct=j&q=Koncepcia%20obnovy%20hospod%C3%A1rskeho%20rastu%20Slovenskej%20republiky%20vr%C3%A1tane%20finan%C4%8Dn%C3%BDch%20n%C3%A1strojov%20a%20%C4%8Dasov%C3%BDch%20dimenzi%C3%AD%20obnovenia%20hospod%C3%A1rskeho%20rastu.&ei=Yy0CTraUFIuk-gbCoOzoDQ&usg=AFQjCNHxyDeD641RnYVmU5PKEZgpLob8uQ>>
10. Národná banka Slovenska. 2001. *Výročná správa 2000*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2001. [cit. 11.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS00.pdf>

11. Národná banka Slovenska. 2002. *Výročná správa 2001*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2002. [cit.11.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS01.pdf>
12. Národná banka Slovenska. 2003. *Výročná správa 2002*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2003. [cit.11.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS02.pdf>
13. Národná banka Slovenska. 2004. *Výročná správa 2003*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2004. [cit.13.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS03.pdf>
14. Národná banka Slovenska. 2005. *Výročná správa 2004*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2005. [cit.15.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS04.pdf>
15. Národná banka Slovenska. 2006. *Výročná správa 2005*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2006. [cit.16.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS05.pdf>
16. Národná banka Slovenska. 2007. *Výročná správa 2006*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2007. [cit.18.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS06.pdf>
17. Národná banka Slovenska. 2008. *Výročná správa 2007*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2008. [cit.19.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS07.pdf>
18. Národná banka Slovenska. 2009. *Výročná správa 2008*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2009. [cit.20.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS08.pdf>
19. Národná banka Slovenska. 2010. *Výročná správa 2009*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2010. [cit.22.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS09.pdf>
20. Národná banka Slovenska. 2011. *Výročná správa 2010*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2011. [cit.23.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS10.pdf>
21. Národná banka Slovenska. 2009. *Analýza konvergenzie Slovenskej ekonomiky 2009*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2009. [cit. 2.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/PP2-2009_Analyza_konvergenzie_2009_final.pdf>

22. Národná banka Slovenska. 2010. *Analýza konvergenzie Slovenskej ekonomiky 2010*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2010. [cit. 4.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/img/Documents/PUBLIK/PP_01_2010_Lalinsky-Analyza_konvergenzie_slovenskej_ekonomiky.pdf>
23. Národná banka Slovenska. 2009. *Vplyv zavedenia eura na infláciu v Slovenskej republike v januári 2009*. [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2009. [cit.14.6.2011]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/img/Documents/PUBLIK/MU/CHOE_final_press.pdf>.
24. SEKEREŠOVÁ, G. 2005. Hospodársky vývoj úrovne slovenskej ekonomiky a úroveň jej konvergenzie. In: *Hospodárska a sociálna politika po vstupe do EÚ*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2005. ISBN 80-225-2043-8. str. 123.
25. Slovenská štatistická a demografická spoločnosť. 2010. *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2010*. [online]. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2010. [cit.11.6.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.ssds.sk/publikacie/pes/pes2010.pdf>>.
26. Slovenská štatistická a demografická spoločnosť. 2011. *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2011*. [online]. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2011. [cit.15.6.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.ssds.sk/publikacie/pes/pes2011.pdf>>.

Internetové zdroje:

1. Eurostat.
2. Ministerstvo financií Slovenskej republiky.
3. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky.
4. Národná banka Slovenska.
5. Štatistický úrad Slovenskej republiky.

Prílohy

Príloha č. 1

História ratingového hodnotenia Slovenskej republiky

	Standard & Poor's	Moody's Investors Service	Fitch Ratings	Rating and Investment Information	Japan Credit Rating Agency
2008	A+ stabilný výhľad (od novembra) A pozitívny výhľad (od marca)	A1 pozitívny výhľad (od júla)	A+ stabilný výhľad (od júla)	A stabilný výhľad (od júla)	A+ stabilný výhľad (od augusta)
2007	A stabilný výhľad	A1 stabilný výhľad	A pozitívny výhľad (od júla)	A- stabilný výhľad	A pozitívny výhľad (od júna)
2006	A stabilný výhľad	A1 stabilný výhľad (od októbra)	A stabilný výhľad	A- stabilný výhľad (od októbra)	A stabilný výhľad (od septembra)
2005	A stabilný výhľad (od decembra)	A2 pozitívny výhľad (od januára)	A stabilný výhľad (od októbra)	BBB+ stabilný výhľad (od júna)	A- stabilný výhľad
2004	A- pozitívny výhľad (od decembra) BBB+ pozitívny výhľad (od marca)	A3 pozitívny výhľad (od júna)	A- stabilný výhľad (od septembra) BBB+ pozitívny výhľad (od januára)	BBB	A- stabilný výhľad (od augusta)
2003	BBB pozitívny výhľad	A3 stabilný výhľad	BBB pozitívny výhľad (od novembra) BBB stabilný výhľad (od marca)	BBB (od januára)	BBB+ stabilný výhľad (od februára)
2002	BBB pozitívny výhľad (od decembra)	A3 stabilný výhľad (od novembra)	BBB- pozitívny výhľad (od novembra)	BBB-	BBB stabilný výhľad (od apríla)
2001	BBB- pozitívny výhľad (od októbra)	Baa3 stabilný výhľad (od novembra)	BB+ pozitívny výhľad (od februára)	BBB-	BBB (od marca)
2000	BB+ pozitívny výhľad (od novembra)	Ba1 pozitívny výhľad (od novembra)	BB+ stabilný výhľad (od septembra)	BB+	x
1999	BB+ stabilný výhľad (od novembra)	Ba1 stabilný výhľad (od októbra)	BB+	BB+	x

História ratingového hodnotenia Slovenskej republiky

	Standard & Poor's	Moody's Investors Service	Fitch Ratings	Rating and Investment Information	Japan Credit Rating Agency
1998	BB+ negatívny výhľad (od septembra) BBB- negatívny výhľad (od apríla)	Ba1 negatívny výhľad (od marca) Baa3 negatívny výhľad (od februára)	BB+ (od decembra)	BBB-	x
1997	BBB- stabilný výhľad	Baa3	BBB-	BBB	x
1996	BBB- stabilný výhľad (od apríla)	Baa3	BBB- (od augusta)	BBB	x
1995	BB+ stabilný výhľad (od apríla)	Baa3 (od mája)	x	BBB	x
1994	BB- stabilný výhľad (od februára)	x	x	BBB	x
1993	x	x	x	x	x

Príloha č. 2:

Kompletné znenie Programu ozdravenia slovenskej ekonomiky⁹⁷

Vláda na svojom mimoriadnom zasadnutí 31. mája 1999 prijala Program ozdravenia, ktorý obsahuje opatrenia jednak na zníženie spomínaného deficitu verejných financií, ale aj na oživenie ekonomiky.

Úspory na strane výdavkov verejných rozpočtov:

a) redukcia štátnej správy

- reštrukturalizácia ústredných orgánov štátnej správy a zmena ich kompetencií (v súvislosti s reformou verejnej správy),
- zníženie nákladov krajských úradov o 10 percent ročne v priebehu nasledujúcich dvoch rokov,
- zníženie nákladov okresných úradov o 6 až 10 percent ročne v priebehu, nasledujúcich dvoch rokov,

b) úspory v sociálnej sfére

- sprísnenie kritérií pri posudzovaní stavu hmotnej núdze a dôvodov nezamestnanosti, výšky príspevku podpory v nezamestnanosti, dĺžky poskytovania podpory v nezamestnanosti a limitu podpory v nezamestnanosti,
- zníženie dávky sociálnej pomoci v hmotnej núdzi zo subjektívnych dôvodov na 40 % životného minima,
- zníženie maximálnej dávky nemocenského poistenia z 350 na 275 korún denne,
- príprava a predloženie nového systému sociálneho poistenia na verejnú diskusiu (obsahuje nový systém nemocenského a dôchodkového poistenia vrátane postupného zvyšovania veku odchodu do dôchodku). Cieľom je riešiť efektívnosť nemocenského a udržateľnosť dôchodkového systému,
- zvýšenie adresnosti, dôslednej kontroly a účelnosti vynakladania prostriedkov štátu na priamu finančnú podporu rodín s deťmi, jednotlivcov a domácností s nízkymi príjmami.

Dosiaľ prijaté opatrenia (zníženie a skrátenie dávok v nezamestnanosti, zníženie hranice vyplácaného nemocenského a zníženie základu pre sociálne dávky) by v tomto roku mali priniesť úsporu približne 1,8 miliardy korún. Vláda sa zhodla v tom, že bude potrebné hľadať aj ďalšie možnosti úspor v tejto oblasti,

c) ostatné oblasti verejnej spotreby (najmä zdravotníctvo a školstvo)

- neprekročenie rozpočtových výdavkov plánovaných na rok 1999 za predpokladu dofinancovania starých dlhov,
- zastaviť nárast zadlžovania,
- vypracovať návrh na spôsob riešenia starých dlhov.

Naplnenie týchto cieľov však nebude možné bez redukcie kapacít a prenesenia časti finančných nákladov na zabezpečenie týchto služieb z verejného na súkromné financovanie.

d) mimorozpočtové výdavky verejných rozpočtov (obce a mestá, sociálne a zdravotné poistenie, FNM)

- vytvorenie účinného mechanizmu kontroly nad ostatnými časťami verejných financií,

⁹⁷ Kompletné znenie Programu ozdravenia slovenskej ekonomiky. [online]. Portál: sme.sk [cit.14.6.2011]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.sme.sk/c/4300749/dalsi-balik-opatreni-ma-povzbudit-rast-ekonomiky.html>>

- posilnenie dozoru štátu nad hospodárením Sociálnej a všetkých zdravotných poisťovní,
- redukcia štátnych fondov a zásadné opatrenia na zefektívnenie ich hospodárenia a kontroly.

Opatrenia na mobilizáciu príjmov verejných rozpočtov:

- a) zvýšenie spodnej sadzby DPH zo 6 % na 10 % od 1. júla 1999,
 - čistý príjem by mal v tomto roku dosiahnuť približne 3,3 miliardy korún,
 - b) zavedenie dočasnej 7-percentnej dovoznej prirážky od 1. júna 1999,
 - od 1. januára 2000 sa zníži na 5 %, od 1. júla 2000 na 3 % a od 1. januára 2001 klesne na nulu,
 - očakávaný dodatočný príjem v tomto roku by mal dosiahnuť 10,1 miliardy korún,
 - c) zvýšenie dane z uhl'ovodíkových palív o 2 koruny na liter (2000 Sk/tona),
 - dodatočný príjem v tomto roku by mal dosiahnuť 0,7 miliardy korún,
 - d) daň z dopravných prostriedkov
 - dodatočný príjem v tomto roku sa pohybuje v rozmedzí 2,2-2,5 miliardy korún,
 - e) administratívne a správne poplatky
 - očakávaný dodatočný výnos na rok 1999 približne 0,5 miliardy korún,
 - f) cestná daň pre majiteľov motorových vozidiel - fyzické osoby,
 - do platnosti by mala vstúpiť od 1. januára 2000,
 - g) zvýšenie spotrebnej dane z tabaku a tabakových výrobkov
 - dodatočný príjem v tomto roku by mal dosiahnuť 0,4 miliardy korún.
- Celkové zvýšenie rozpočtových príjmov z týchto opatrení je v tomto roku možné odhadnúť na 17,2 až 17,5 miliardy korún.

Opatrenia v oblasti priamych daní:

- a) zásadné zníženie dane z príjmov právnických osôb od 1. januára 2000,
- ďalšie postupné znižovanie na cieľovú hranicu okolo 25 % v roku 2005,
- b) čiastočná valorizácia hraníc dane z príjmov fyzických osôb od 1. januára 2000
- zníženie daňového zaťaženia pre občanov a čiastočná kompenzácia zvýšených životných nákladov pre sociálne najslabšie skupiny obyvateľstva,
- c) zavedenie paušálnej dane (licencie) pre živnostníkov od 1. januára 2000
- nahradí povinnosť viesť si účtovníctvo,
- d) zavedenie dane z prirodzených monopolov,
- e) komplexnejšie zmeny v daňovom systéme od 1. januára 2001.

Úpravy regulovaných cien od 1. júla 1999:

Dôvodom úprav je najmä náprava deformovaných cien.

- elektrická energia pre domácnosť o 35 %,
- elektrická energia pre podnikateľov o 5 %,
- zemný plyn pre domácnosti o 50 % (od 1. 1. 2000 ďalšie zvýšenie o 30 %),
- tepelná energia o 40 %,
- nájomné o 70 %,
- telekomunikačné poplatky o 21 %,
- železničné poplatky (iba pre podnikateľov) o 15 %.

Opatrenia na ozdravenie, reštrukturalizáciu a privatizáciu podnikového sektora a bánk:

- komplex opatrení na zníženie rizika korupcie a klientelizmu vrátane vyhlásenia programu boja proti korupcii (v spolupráci so Svetovou bankou),
- zásadné opatrenia na zníženie nákladov v tzv. strategických podnikoch, minimalizovanie rizika korupcie a netransparentnosti (najatím renomovaných manažérov na správu týchto

podnikov s presným definovaním odmeny z dosiahnutých úspor, privatizáciou minoritných podielov s právom riadenia spoločnosti, predajom majoritných podielov),

- vytvorenie regulačného rámca nad prirodzenými monopolmi,
- okamžité naštartovanie reštrukturalizácie a privatizácie VÚB, SLSP, IRB a Banky Slovakia,
- uzavretie procesu kontroly privatizácie a jasné deklarovanie, ktorých podnikov sa bude týkať snaha o revíziu kúpno-predajných zmlúv,
- prioritné vypracovanie súboru legislatívnych a inštitucionálnych zmien právneho rámca bankrotového systému, záložného práva, bankových zákonov.